

היועץ המשפטי לממשלה

החלטה

בענין אריאל שרון וגלעד שרון
בפרשת "האי היווני" וקרקות אפל

כ"ו בסיון תשס"ד

15 ביוני 2004

ראשי פרקים

12-4 פרק ראשון: כללי

א. מבוא

ב. מבחן דיות הראיות להעמדה לדין של ראש ממשלה

ג. החשדות נגד שרון וגלעד בדבר קבלת שוחד מאפל: מבט כללי

12 פרק שני: שרון כ"עובד הציבור"

33-13 פרק שלישי: מתת השוחד

20-13 א. התמיכה הפוליטית

1. מערכת היחסים שרון-אפל

2. הפריימריז בפברואר 1999

3. הבחירות לראשות הליכוד ביום 2 לספטמבר 1999

4. התמיכה הפוליטית – גרסת שרון

5. תמיכה פוליטית כמתת שוחד – ניתוח

33-21 ב. העסקת גלעד כמתת שוחד

1. פרויקט האי היווני – כללי

2. העסקת גלעד

3. הסכם אפל-גלעד

4. תנאי ההעסקה והסכומים ששולמו - האם הסכם פיקטיבי?

5. העסקת גלעד כמתת שוחד: סיכום

50-34 פרק רביעי: מרכיב התמורה - האם ניתנה תמורה על-ידי שרון?

37-35 א. השתתפות בארוחות הערב עם אנשי הממשל היוונים

1. הארוחה הראשונה (12 בינואר 1999)

2. הארוחה השניה (28 ביולי 1999)

ב. מעורבות שרון בעסקי קרקעות אפל באזור לוד 1997-1999 41-38

1. הפגישה אצל שרון בעניני חב' "מגדל הזוהר" בספטמבר 1997

2. אבי דרכסלר כמנהל מינהל מקרקעי ישראל

ג. קרקעות לוד 2002-2003 : החלטת הממשלה ודיוני הוע' המחוזית ... 50-42

1. החלטת הממשלה על שיקום לוד

2. תכנית בן שמן

3. תכנית האב לוד

4. ניתוח ומסקנות

71-51 פרק חמישי : היסוד הנפשי

52-51 א. כללי

56-52 ב. התמיכה הפוליטית

67-57 ג. העסקת גלעד

1. היסוד הנפשי של גלעד

2. היסוד הנפשי של שרון

71-67 ד. "עצימת עיניים"

76-72 פרק שישי : סוף דבר

פרק ראשון: כללי

א. מבוא

1. מסוף שנת 1998 ועד לחודש פברואר 2001 היו נתונים שניים מקווי הטלפון של מר דוד אפל (להלן - אפל) להאזנה של היחידה הארצית לחקירות בינלאומיות של משטרת ישראל (להלן - יאחב"ל) עפ"י צווים של בית משפט. המידע שנצבר מהאזנות אלה שימש יסוד לחקירות פליליות נגד אפל ונגד אישי ציבור שונים, בפרשיות שונות. במסגרת זו נחקרו גם חשדות נגד אפל ונגד אריאל שרון (להלן - שרון) בפרשה המכונה "פרשת האי היווני", בחשד לעבירות שוחד ומרמה והפרת אמונים.
2. באשר לאפל, חקירות אלה הובילו להגשת כתב אישום נגדו ונגד שני נאשמים אחרים (חברת מגדל הזוהר לבנין בע"מ ובנימין תבין) שהוגש לבית משפט השלום בת"א (ת.פ. 8116/03), בו מואשם אפל במספר אישומים של מתן שוחד לעובדי ציבור שונים.
3. אשר לשרון, החקירה בשלב הראשון התמקדה בחשדות בדבר קבלת שוחד מאפל בדרך של קבלת סיוע פוליטי בבחירות הפנימיות בליכוד, וזאת תמורת סיוע של שרון לאפל בקידום פרויקט האי היווני, על-ידי השתתפות בארוחות שערך אפל לאישי ממשל יוונים. סיכום החקירה בפרשת האי היווני הועבר על-ידי יאחב"ל לפרקליטות באפריל 2002, וכלל המלצה להעמיד לדין את אפל, ולסגור את התיק נגד שרון בהעדר ראיות מספיקות. בהמשך לכך, נערכה חקירה משלימה בהתייחס להעסקתו של גלעד על-ידי אפל בפרוייקט האי היווני. חקירה זו התנהלה עד שלהי 2003, בליווי הפרקליטות. גם לאחר השלמת חקירה זו, מסקנת צוות החקירה, בראשות ראש יאחב"ל, כפי שנמסרה לי בע"פ, הייתה חד-משמעית, כי אין ראיות להעמדה לדין של שרון וגלעד, אף, שלא כנהוג, לא הוגש הפעם דו"ח מסכם בכתב של צוות החקירה. בהמשך ובמקביל לכך, נפתחה בהוראת ראש אגף החקירות במשטרת ישראל חקירה משלימה גם בנוגע להליכי הטיפול על-ידי הרשויות השונות בקרקעות לוד-מזרח בשנים 1997-2003, בדגש על הקרקעות בהן יש לאפל אינטרסים, ובנוגע למעורבות שרון בהליכים אלה. חקירה זו, שנוהלה על-ידי היחידה הארצית לחקירות הונאה (יאח"ה), הסתיימה באוקטובר 2003. גם חקירה זו לא העלתה ממצאים מרשיעים נגד שרון, כפי שיפורט בהמשך הדברים. חומר החקירה הועבר לפרקליטות כחומר חקירה משלים לחומר בפרשת האי היווני.
4. בדצמבר 2003, לאחר דיונים שהתקיימו בפרקליטות בראשות פרקליטת המדינה, בשיתוף צוותי החקירה, הוכנה על-ידי פרקליטות מחוז מרכז חוות-דעת מסכמת על פרשת האי היווני וקרקעות אפל. בסיכומה של חוות דעת הומלץ להעמיד לדין את אפל בעבירה של מתן שוחד (עמ' 77 לחוות-הדעת), ואילו בנוגע לשרון ההמלצה הייתה לסגור את התיק מחוסר ראיות (עמ' 83 שם).

5. ביום 20 בינואר 2004 הוגשה לבית המשפט - לפי הנחיית פרקליטת המדינה, ששימשה באותה עת כמ"מ היועץ המשפטי לממשלה - הודעה על תיקון כתב האישום נגד אפל. התיקון כלל, בין היתר, הוספת אישום המייחס לאפל עבירה של מתן שוחד לשרון על-ידי הבטחה ומתן תמיכה פוליטית לשרון בשתי מערכות הבחירות הפנימיות בליכוד בשנת 1999, ועל-ידי העסקת בנו, גלעד שרון (להלן – גלעד), תמורת סכומים גבוהים, וזאת לשם השגת הסיוע והתמיכה של שרון לקידום פרויקט האי היווני ועסקי הקרקעות של אפל באזור לוד, וכן למשוא פנים בדרך כלל.

6. עם כניסתי לתפקידי, בתחילת פברואר 2004, קיימתי מספר דיונים בפרשה זו. הדיונים התקיימו בהשתתפות פרקליטת המדינה, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, המשנה לפרקליטת המדינה, פרקליטת מחוז מרכז, מנהלת המחלקה הפלילית בפרקליטות המדינה, פרקליטים נוספים מפרקליטות המדינה ומפרקליטות מחוז המרכז שעסקו בנושא, והעוזר הראשי ליועץ המשפטי לממשלה. כן השתתפו בחלק מהדיונים ראש א"ח"ק, ראש יאחב"ל, ראש יאח"ה, ואנשי צוותי החקירה מיאחב"ל ויאח"ה שעסקו בפרשה. בדיונים אלה נסקרו ונדונו השאלות הראייתיות והמשפטיות שהפרשה מעלה.

לקראת דיונים אלה הועברה אלי על-ידי פרקליטת המדינה חוות הדעת האמורה בסעיף 4 לעיל, תוך ציון כי מאז עריכת חוות-הדעת על-ידי הפרקליטות בדצמבר 2003 התקיימו דיונים נוספים בהם נשקלה מחדש ההמלצה. בתום הדיונים שקיימתי כאמור ביקשתי מפרקליטת המדינה חוות דעת והמלצה סופית מטעמה. ביום 28 במרץ 2004 קיבלתי חוות דעת מפורטת, **בה ממליצה פרקליטת המדינה להעמיד לדין את שרון בגין עבירת לקיחת שוחד מאפל**. חוות דעת זו לוותה בטיוטת כתב אישום נגד שרון וגלעד בגין עבירת לקיחת שוחד.

בהתאם לאמור בחוות הדעת, ההמלצה האמורה התגבשה פה-אחד במהלך דיונים שקיימה פרקליטת המדינה עם צוות פרקליטים, שכלל את גב' נאוה בן-אור, המשנה לפרקליט המדינה, גב' אפרת ברזילי, מנהלת המחלקה הפלילית, מר יהושע (שוקי) למברגר, ממונה (בפועל) על ענינים פליליים, מר אסף רוזנברג, עוזר לפרקליטת המדינה, וכן את גב' רחל שיבר, פרקליטת מחוז המרכז, וגב' איטה נחמן מנהלת מחלקה בפרקליטות מחוז מרכז, ומר אביעד אליה סגן בכיר א' בפרקליטות מחוז המרכז.

7. לאחר קבלת חוות הדעת ועיון בה מינתי צוות מקצועי אשר יסייע לי בבחינת מכלול חומר הראיות וגיבוש החלטתי הסופית בתיק. הצוות כלל את מר יהושע שופמן, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה; מר שמעון דולן, מנהל המחלקה הכלכלית בפרקליטות המדינה; גב' דפנה ביינוול, ראש תחום עיכובי הליכים בפרקליטות המדינה; מר שלמה (מומי) למברגר, סגן מנהל המחלקה לחקירת שוטרים בפרקליטות המדינה, ואת מר רז נזרי, עוזר ראשי ליועץ המשפטי לממשלה.

8. בסיוע הצוות האמור בחנתי באופן מדוקדק את חומר הראיות הרב בפרשה זו, את השאלות המשפטיות העולות ממנו, ואת חוות הדעת השונות שניתנו בפרשה זו. לאחר מכן קיימתי מספר דיונים ממושכים בפורום משותף של פרקליטת המדינה (עד לבחירתה) והצוות שסייע בידי, והצוות האמור שסייע בידי. בדיונים אלה הוצגה באופן מסודר המלצת עמדת צוות הפרקליטות וטעמיה, וכן נדונו ולובנו במשותף, בהרחבה, הסוגיות הראייתיות והמשפטיות שפרשה זו מעוררת.

9. אחר כל הדברים האלה הגעתי לכלל מסקנה, כי יש לסגור את התיק נגד אריאל שרון וגלעד שרון בשל העדר ראיות מספיקות להעמדתם לדין. למסקנה זו שותפים גם כל חברי הצוות המקצועי שסייע בידי בתיק זה.

להלן אעמוד על עיקרי העובדות, הראיות והנימוקים להחלטתי זו.

ב. מבחן דיות הראיות להעמדה לדין של ראש ממשלה

10. בחודשים האחרונים התפרסמו התבטאויות ודעות שונות בשאלה, האם דין ראש ממשלה כדין אזרח מן השורה לענין מבחן דיות הראיות לשם העמדה לדין.

למען הסר ספק אדגיש מיד, כי החלטתי זו התקבלה מתוך עמדה, כי אכן דין אחד לראש הממשלה ולאחד האדם לענין מבחן דיות הראיות לשם העמדה לדין.

אכן, אין להקל, כפי שאין גם להחמיר, עם ראש ממשלה (או כל נבחר או עובד ציבור אחר), לענין מבחן דיות הראיות. דין ראש הממשלה כדין כל אדם אחר, ויש לבחון את חומר הראיות נגדו, לפי דיני וכללי הראיות הרגילים, לשם החלטה אם יש בראיות די כדי העמדה לדין.

11. כידוע, בהתאם לסעיף 62(א) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, "ראה תובע שהועבר אליו חומר החקירה שהראיות מספיקות לאישום אדם פלוני, יעמידו לדין, זולת אם היה סבור שאין במשפט ענין לציבור".

השאלה, מהן "ראיות מספיקות לאישום" נבחנה על-ידי בית המשפט העליון, בהרכב מורחב, בפרשת יחב (בג"צ 2534/97 יחב ואח' נ' פרקליטת המדינה ואח'), פ"ד נא(3) 1, בעקבות פסיקה קודמת.

המדובר היה בשלוש עתירות אשר תקפו את החלטת היועץ המשפטי לממשלה שלא להעמיד לדין את ראש הממשלה דאז, ואת שר המשפטים דאז בפרשת מינוי עו"ד בר-און ליועץ משפטי לממשלה, וזאת על אף המלצה של המשטרה ושל חלק מצוות הפרקליטים בפרקליטות המדינה להגיש כתב אישום נגד ראש הממשלה ונגד שר המשפטים.

בית המשפט קבע לענין הנדון באופן ברור וחד-משמעי, כי דין אחד "לשועי ארץ" ו"לפשוטי עם" - ולענינו, דין אחד לראש ממשלה ולאזרח מן השורה - לענין מבחן דיות הראיות להעמדה לדין. בית המשפט הדגיש לאמור:

"כל שאמרנו יפה הן לשועי ארץ והן לפשוטי עם. נקודת המוצא העקרונית היא שכל האזרחים שווים בפני החוק. שוויון הכול בפני החוק הוא כלל בל יעבור בשיטתנו המשפטית. עקרון השוויון הוא מנשמת אפו של המשטר החוקתי שלנו כולו." (שם, בעמ' 13).

12. בית המשפט גם עמד על המבחן (האחיד) אותו יש להפעיל לענין העמדתו של אדם לדין, הוא מבחן "האפשרות הסבירה להרשעה". בשל חשיבות הדברים לענינו, אביא מדברי בית המשפט בפרשה זו - שעסקה אף היא, כאמור, בשאלה של העמדה לדין של ראש ממשלה - כלשונם:

"העמדת אדם לדין אינה דבר של מה בכך, והשלכותיה קשות, אף אם בסופו של דבר יוצא הוא זכאי בדינו. והדברים ידועים... גישת "האפשרות הסבירה להרשעה" מעניקה לתובע שיקול דעת ראוי גם בחיזוי תוצאות המשפט, אם יוגש כתב אישום, שהוא אחד מן השיקולים הנוגעים לענין. שכן, יש בו, כאמור, לצמצם את מספר אישומי השווא... עצם בחינת הסתברות ההרשעה פירושה התחקות גם אחר אופן החלטתו של בית המשפט במשפט. היינו, הסתברות סבירה להרשעה אין פירושה רק הסתברות סבירה כי על פי חומר הראיות אכן ביצע הנאשם את העבירה המיוחסת לו, אלא הסתברות סבירה שבית המשפט יפסוק שאין כל ספק סביר שהנאשם אשם בביצוע העבירה... הגשת כתב אישום, על אף שהתובע עצמו מעריך כי רב הסיכוי שהנאשם יזוכה על הסיכוי שיורשע בדין, איננה מצב תקין ורצוי. תוצאותיו של ההליך הפלילי, גם אם אינו מסתיים בהרשעה, גורליות מכדי שייעשה "ניסוי" בהגשת כתב אישום." (עמ' 10-12 שם, ההדגשה במקור).

מכאן, שאין מקום לגישה, לפיה מקום שקיים ספק בלב התובע בדבר קיומן של ראיות מספיקות להרשעתו של אדם, עליו להגיש כתב האישום, ולהותיר את המלאכה לבית המשפט. על התובע מוטל להעריך בעצמו את הראיות, ובמסגרת זו גם להתחקות אחר החלטתו של בית המשפט בהערכת הראיות ובמשקל שייתן להן, ועל יסוד הערכה כוללת זו עליו להגיע למסקנה, האם אמנם קיימת "הסתברות סבירה להרשעה".

13. בקשה לדין נוסף על פסק הדין, נדחתה על-ידי בית המשפט: דנג"צ 3865/97 יחב ואח' נ' פרקליטת המדינה ואח', דינים עליון, כרך נד 244.

ג. החשדות נגד שרון וגלעד בדבר קבלת שוחד מאפל: מבט כללי

עבירת השוחד: כללי

14. העבירה בה נחשד שרון היא כאמור עבירת השוחד לפי סעיף 290 לחוק העונשין, הקובע כי "עובד הציבור הלוקח שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו, דינו – מאסר שבע שנים..."

על תכליתה של עבירת השוחד ועל הערך המוגן שביסודה עמד בית המשפט העליון פעמים רבות. כך, למשל, בפרשת בן עטר (ע"פ 1877/99 מדינת ישראל נ' בן עטר, פ"ד נג(4) 695) מציין בית המשפט:

"שיטתנו החברתית והמשפטית מתייחסת בחומרה מיוחדת לעבירות השוחד. מעשה שוחד, הוא במהותו פעולה במצב של ניגוד עניינים. מטרתו של מתן שוחד היא לגרום לכך שבעת ביצוע התפקיד הציבורי, יעמדו לנגד עיניו של עובד הציבור, אינטרס של אדם שאת טובתו הוא מבקש ולא אינטרס של הציבור שעובד הציבור משמש כנאמנו. מעשה השוחד, טומן בחובו סכנת השחתת מערכת המינהל הציבורי והסטתה לפעול שלא על פי קריטריונים ענייניים, שלא על פי הנורמות הראויות למנהל ציבורי תקין ושלא על פי החוק. מעשה השוחד משחית את מידות עובדי הציבור ופוגע ברקמה העדינה של מערכת היחסים בין הפרט ובין עובד הציבור המושתתת על הגינות, ענייניות, אי משוא פנים ושוויון. הוא נוגס בתשתית המבנה החברתי ופוגע באמון הציבור במינהל, שהוא יסוד הכרחי לקיומה של חברה מתוקנת." (שם בעמ' 713)

על הערך המוגן באמצעות עבירת השוחד עמד גם פרופ' מ. קרמניצר, במאמרו "האם חסרי עבירות אנחנו" משפטים יג (תשמ"ג) 159:

"הערך החברתי המוגן באמצעות העבירות שעניינן שוחד לעובד ציבור הוא פעולתו התקינה של המינהל הציבורי. המטרה הראשונה היא להבטיח שפעולתו של המינהל הציבורי תשקף את רצונה האמיתי של המדינה, כלומר תהיה מכוונת להגשמת האינטרסים והמטרות של המדינה תוך הבאה בחשבון של שיקולים ענייניים ושל שיקולים ענייניים בלבד... חשיבות פעולתו של המינהל הציבורי היא גדולה, שכן בלעדיה לא ייתכנו חיים חברתיים מסודרים, ולפיכך מגינים באמצעות עבירת השוחד לא רק על תקינות פעולתו של המינהל הציבורי, אלא גם על יוקרתו של המינהל בעיני הציבורי ועל האמון שהציבור רוחש לו כתנאים הכרחיים לפעולתו." (עמ' 162-161)

15. עבירת השוחד היא עבירה התנהגותית, כשהיסוד העובדתי בה כולל מרכיב התנהגותי אחד, ושלושה רכיבים נסיבתיים. הרכיב ההתנהגותי הוא ה"לוקח" (או ה"נותן"). הרכיבים הנסיבתיים הם: "עובד הציבור", "שוחד" (אשר בהתאם לסעיף 293 לחוק יכול שיהיה כסף, שווה-כסף, שירות או טובת הנאה אחרת), ו"בעד פעולה הקשורה בתפקידו" של עובד הציבור. לשם התגבשות עבירת השוחד נדרש קשר סיבתי כפול: קשר בין מתת השוחד לבין הפעולה בעדה ניתן השוחד, וקשר בין הפעולה האמורה לבין התפקיד.

היסוד הנפשי בעבירה, כאמור בסעיף 19 לחוק העונשין, הוא מחשבה פלילית, היינו מודעות לטיב המעשה ולקיום הנסיבות האמורות כולן. (ע"פ 8573/96 מרקדו ואחי' נ' מד"י, פ"ד נא(5) 481, 498; ע"פ 5803/97 כהן נ' מדינת ישראל, דינים עליון, כרך נג 446). כן נדרשת מודעות של עובד הציבור לעובדה, שהמתת ניתן לו בעד פעולה הקשורה בתפקידו. מודעות זאת יכולה להתבטא, לפי סעיף 20(ג)(1) לחוק העונשין, גם ב"עצימת עיניים" מצד עובד הציבור, היינו מקום שעלה חשד בליבו בדבר אפשרות קיום הנסיבות האמורות אך נמנע מלבררן. (ראו גם: ע"פ 5046/93 מדינת ישראל נ' הוכמן, פ"ד נ(1) 2, 9; ע"פ 4148/96 מדינת ישראל נ' גנות, פ"ד נ(5) 367, 376, 378).

המונח "פעולה הקשורה בתפקידו" נתפרש בפסיקה ככולל לא רק פעולות שעובד הציבור מוסמך ורשאי לעשותן במסגרת תפקידו המוגדר, אלא גם פעולות הנעשות על ידו שלא במסגרת תפקידו, אך מתוך זיקה להיותו בעל תפקיד פלוני (ע"פ 534/78 קוביליו נ' מדינת ישראל, פ"ד לד(2), 281; ע"פ 12/83 בואר נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(3) 477, 479; ע"פ 150/88 לושי נ' מדינת ישראל, פ"ד מב(2) 650, 654). עם זאת, אין די בקיום זיקה אקראית בין הפעולה של עובד הציבור לבין תפקידו, ונדרש שהזיקה תבטא קשר רלוונטי בין הפעולה לבין התפקיד, אף אם עשייתה אינה חלק מתפקידו המוגדר או הרגיל של עובד הציבור (ע"פ 205/84 צדיק נ' מדינת ישראל, פ"ד מ(3) 85).

החשדות נגד שרון: יסודות העבירה

16. להלן אסקור, בתמצית, את החשדות המיוחסים לשרון, במסגרת יסודות עבירת השוחד, לאחר מכן אעמוד ביתר פירוט, תוך ניתוח עובדתי ומשפטי, על כל אחד מיסודות אלה, תוך התייחסות לאירועים ופרשיות-המשנה של הפרשה בכללותה.

17. "עובד הציבור" -

שרון היה "עובד הציבור", כהגדרתו בסעיף 34כד' לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן - חוק העונשין), בכל התקופה הרלבנטית לחשדות שהועלו נגדו (1997-2003), כשר, חבר-הכנסת וכראש הממשלה.

18. **מתת השוחד -**

נגד שרון הועלה חשד כי קיבל מאפל במהלך התקופה האמורה טובות-הנאה כמתת שוחד בשני אופנים:

האחד, על-ידי הבטחה ומתן של תמיכה פוליטית, הן בבחירות המקדימות (פריימריז) לקביעת רשימת מועמדי מפלגת הליכוד לכנסת החמש-עשרה, שהתקיימו ביום 8.2.99, בהן התמודד שרון על מקום בצמרת הליכוד; והן בבחירות לראשות הליכוד, שהתקיימו ביום 2.9.99, בהן התמודד שרון מול אהוד אולמרט ומאיר שטרית.

והשני, על-ידי העסקת גלעד, בנו, בפרוייקט האי היווני אשר, כנטען, הייתה בעת שאפל נזקק לשירותיו של שרון, ובתנאים כספיים מפליגים, ללא תמורה של ממש מצד גלעד, בקשר עסקי שיש בו "מידה רבה של חריגות עד כדי פיקטיביות". המדובר בתשלומים בסכום מצטבר של כ- \$640,000 בגין העסקה שנמשכה ממרץ 1999 ועד יוני 2001, וכן הבטחת בונוס בסך של 3 מליון דולר, בניכוי התשלומים הנ"ל, שהיה מותנה במימוש הפרוייקט. הבונוס לא שולם משלא הגיע הפרוייקט לכלל מימוש.

19. **"בעד פעולה הקשורה בתפקידו" -**

לפי הנטען, טובות ההנאה האמורות ניתנו לשרון על-ידי אפל "בעד פעולות הקשורות בתפקידו" של שרון בתקופה הנדונה:

ראשית, סיוע של שרון כשר החוץ מול בעלי תפקידים שלטוניים ביוון לשם קידום פרויקט האי היווני שיזם אפל;

ושנית, לשם השגת הסיוע והתמיכה של שרון - כשר התשתיות (בשנים 1997-1999), ובתפקידים עתידיים אחרים - לשם קידום עסקי הקרקעות של אפל באזור העיר לוד, אשר לשם קידומם נדרשו אישורים של מינהל מקרקעי ישראל ומוסדות התכנון.

המדובר, לפי הנטען, במתת "בעד פעולה מסוימת", אך גם "כדי להטות למשוא פנים בדרך כלל", כלשון סע' 293(3) לחוק העונשין.

20. **היסוד הנפשי -**

לשם הוכחת היסוד הנפשי הנדרש לעבירה של קבלת שוחד, יש להוכיח קיומה של מודעות אצל שרון הן לעצם קבלת טובות ההנאה האמורות (המתת), והן לכך כי אלה ניתנו לו "בעד פעולה הקשורה בתפקידו".

אשר למודעות לעצם המתת - לפי הנטען, שרון היה מודע להבטחות לתמיכה הפוליטית בו על-ידי אפל, שכן הבטחות התמיכה ניתנו לו אישית בשיחות טלפוניות עם אפל.

כן נטען, כי שרון היה מודע לכך שגלעד הועסק בשכר גבוה על-ידי אפל בפרוייקט האי היווני, כאשר אין לגלעד כל הכשרה בתחום התיירות. טענה זו נסמכת על הודעתו של שרון במטרה, וכן על שיחת טלפון אחת של שרון עם אפל מיום 17.9.99 שנקלטה בהאזנת סתר.

אשר למודעות כי המתת ניתן לו בזיקה לתפקידיו - הטענה היא, כי מודעות זו ניתן לבסס על המודעות של שרון לאינטרסים של אפל, וכן מודעותו לחריגות ההעסקה של גלעד ולעיתויה.

21. מרכיב "התמורה" -

אף שקיומה בפועל של תמורה שהעניק עובד הציבור עבור השוחד שניתן לו, אינו מהווה רכיב הכרחי להתגבשות עבירת השוחד, הרי שכלל שניתן להוכיח קיומה בפועל של תמורה ברמת מובהקות גבוהה - היינו, כי עובד הציבור אכן "סיפק את הסחורה", וכי המניע לעשיית המעשה על-ידי עובד הציבור היה אינטרס של נותן השוחד - יש בכך כדי לסייע להוכחת קיומם של המתת והמודעות אליו. לעומת זאת, העדרה של תמורה מציב קושי ראיתי על הוכחת עבירת השוחד, ובעיקר הוכחת היסוד הנפשי, ככל שהתשתית הראייתית מבוססת על ראיות נסיבתיות בלבד.

בענינו, לפי הנטען, ניתנה תמורה על-ידי שרון לאפל, עבור טובות-ההנאה שניתנו לו, כדלקמן:

- **בפרוייקט האי היווני - השתתפותו של שרון בשתי ארוחות ערב שערך אפל לגורמי ממשל יוונים: האחת, ארוחת ערב לכבוד תת שר החוץ היווני, שנערכה בביתו של אפל ביום 12 בינואר 1999 (בעת ששרון כיהן כשר החוץ); והשניה, ארוחת ערב לכבוד ראש עירית אתונה, שנערכה בביתו של אפל ביום 28 ביולי 1999 (בעת ששרון היה באופוזיציה).**
- **בקרקות באזור לוד - פגישות שקיים כשר התשתיות לפי בקשת אפל, או מי מטעמו, עם ראשי מינהל מקרקעי ישראל, בהן הפעיל עליהם, כנטען, לחץ לשינוי החלטותיהם ולהסרת התנגדותם בענינים הנוגעים לאינטרסים הקרקעיים של אפל באזור לוד; וכן בפעולות שנקט, כנטען, כראש הממשלה בשנים 2002-2003 לקידום האינטרסים הקרקעיים של אפל, במסגרת החלטת הממשלה על התכנית להצלת העיר לוד ביולי 2002, ובדיונים בועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז המרכז בתכניות לוד-מזרח ב- 2002-2003.**

על-פי הנטען, אף שהפעולות והאירועים האמורים נפרשו על פני תקופה ממושכת של כ- 6 שנים, יש לראותם כמכלול אחד לצרכי גיבושה של עבירת השוחד.

החשדות נגד גלעד

22. כאמור, החשד שהועלה הוא, כי העסקתו של גלעד הייתה בגדר מתת שוחד לשרון. גלעד עצמו אינו "עובד הציבור", וממילא אינו ניתן, כשלעצמו, לשיחוד.

עם זאת, ככל שאכן התקיימו בשרון יסודות עבירת השוחד; וככל שגלעד היה מודע לכך כי העסקתו, והתשלומים שקיבל במסגרת זו, היו למעשה מתת שוחד לאביו, שהוא עובד הציבור, הרי שניתן להאשימו, יחד עם שרון, בעבירת לקיחת שוחד לפי סעיף 290 לחוק העונשין, בצירוף סעיף 34ב' לחוק העונשין, כצד שותף לאותה עבירה.

אציין, כי בחוות דעת פרקליטת המדינה **אין התייחסות** לשאלת העמדתו לדין של גלעד, אך בטיטת כתב האישום שצורף לה נכלל גם גלעד כנאשם, כמבצע בצוותא, לפי סעיף 29 לחוק העונשין. אציין עוד, כי בדיונים עם צוות הפרקליטות עלה, שאין תמימות דעים בקרב צוות זה באשר לקיום תשתית ראייתית להעמדת גלעד לדין כאמור.

23. להלן אבחן, ביתר פירוט, את שאלת התקיימותם של כל אחד מיסודות עבירת השוחד - אצל שרון, ואצל גלעד - על רקע התשתית העובדתית והראייתית הרלבנטית לכל אחד מהרכיבים של החשדות המיוחסים לשרון ולגלעד, ואת המשמעויות והמסקנות המשפטיות הנגזרות מכך.

פרק שני: שרון כ"עובד הציבור"

24. אין ספק ואין חולק כי שרון אכן היה "עובד הציבור", כהגדרתו בסעיף 34כד' לחוק העונשין, בכל התקופה הרלבנטית לחשדות נגדו (1997-2003), כשר, כחבר-הכנסת וכראש הממשלה, כמפורט לעיל.

◆ מיוני 1996 כיהן כשר התשתיות בממשלה בראשות בנימין נתניהו, ומאוקטובר 1998 כיהן במקביל גם כשר החוץ, וזאת עד תחילת יולי 1999, עת הושבעה הממשלה בראשות אהוד ברק.

◆ מיוני 1999 ועד מרץ 2001 שימש כחבר-הכנסת באופוזיציה (וכן כיו"ר סיעת הליכוד).

◆ מיום 7 במרץ 2001 הוא מכהן כראש הממשלה, מכוח בחירתו בפברואר 2001 בבחירות המיוחדות לראשות הממשלה (בלא פיזור הכנסת); ושוב בינואר 2003 בבחירות לכנסת השש עשרה.

פרק שלישי: מתת השוחד

א. התמיכה הפוליטית

1. מערכת היחסים שרון-אפל

25. כרקע לבחינת סוגיית התמיכה הפוליטית של אפל בשרון, ולסקירת האירועים בפרשה זו בכללותה, ראוי ליתן את הדעת על מערכת היחסים שבין אפל לשרון.

מערכת היחסים בין אפל לשרון מתנהלת בשני מישורים, הקשורים זה לזה ומזינים זה את זה. כעולה מחומר הראיות, ההיכרות בין שרון לאפל, ובין שתי המשפחות, החלה שנים רבות לפני האירועים נשוא הפרשיות בתיק זה.

26. לדברי אפל, הוא נולד למשפחה פוליטית, ממקימי תנועת החירות, וכל חייו סבבו סביב צמרת המפלגה. היכרותו עם שרון החלה לאחר ששרון השתחרר מהצבא והחל לעסוק בפוליטיקה, וברבות השנים הפך שרון לידיד המשפחה. לדבריו, ניתן להגדיר את הקשר בינו לבין שרון, הן כקשר חברי והן כקשר פוליטי (הודעת אפל מיום 8.8.03, עמ' 4).

עוד עולה מחומר הראיות, כי הקשרים לא הצטמצמו רק לקשר בין שרון ואפל, אלא הקיפו גם את בני משפחותיהם. קשר זה בין המשפחות כלל ביקורים הדדיים, והתפתח גם לקשרים אישיים ועסקיים עצמאיים בין גלעד לאפל (עליהם נעמוד בהמשך הדברים).

בצד הקשר האישי והמשפחתי קיימו ביניהם שרון ואפל, כאמור, גם קשר פוליטי, שמטבע הדברים ניזון מהקשר האישי, ולהיפך.

2. הפריימריז בפברואר 1999

27. ביום 23.12.98 החליט מרכז הליכוד כי הבחירות המקדימות (פריימריז) לקביעת רשימת מועמדי מפלגת הליכוד לכנסת החמש-עשרה יתקיימו בתאריך 8.2.99. יום קודם לכן, ביום 22.12.98, שוחחו שרון ואפל טלפונית; בשיחה אמר שרון לאפל כי להערכתו יתקיימו הבחירות המקדימות תוך כחודש ימים, ונועץ בו באשר לקו שעליו לנקוט בבחירות אלה. כן ביקש ממנו לפעול להשגת רשימת חברי הליכוד עבורו.

בשיחה טלפונית נוספת ביניהם ביום 29.12.98 הבטיח אפל לשרון, כי יתמוך בו בבחירות המקדימות, בלי קשר להחלטותיו של דוד לוי (שעם מחנהו נמנה אפל, ואשר פרש מהליכוד וחבר לאהוד ברק). בתאריך 1.1.99 שב אפל והבטיח לשרון את תמיכתו בבחירות המקדימות "בכל הכוח". בשיחה נוספת מיום 18.1.99 ביקש שרון את סיועו של אפל, אשר שב והבטיח לתמוך בשרון, ואמר כי הוא וחבריו ינטרלו את מי שינסה לפגוע בסיכוייו של שרון. בנוסף, הבטיח אפל לשרון כי יקים עבורו "מטה של 30 עד 40 איש".

28. מחומר הראיות עולה, כי אפל סיפר כי תמך בבחירות אלה בשורה של מועמדים, ובהם שרון, אף כי אין ראיה כי בפועל אכן פעל לתמיכה בשרון, כפי שהבטיח. כך, למשל, בשיחה טלפונית מיום 15.1.99 עם פעיל פוליטי אחר, הוא מונה ארבעה מועמדים בהם הוא תומך, ובשיחה נוספת במוצאי יום הבחירות עם ריבלין, מתפאר אפל באחריותו לכניסתם לרשימה של שבעה מועמדים נוספים.

בהודעתו במשטרה הוא מסביר כי פעל בבחירות אלה כאחד מראשי מחנה דוד לוי, שפרש מהליכוד, וכי תמך בשרון מטעמים מחנאיים בגלל התנכלות של אנשי נתניהו לשרון בשל קרבתו לדוד לוי.

יצוין, כי מחומר הראיות לא עולה כל אינדיקציה, כי בפועל אכן ניתנה תמיכה על-ידי אפל לשרון בבחירות אלה.

29. בפועל, יצוין, זכה שרון בבחירות המקדימות במקום השביעי בלבד. תוצאה מאכזבת, לטעמו, כמי שמכהן כשר בכיר (שר החוץ ושר התשתיות), ורואה עצמו מועמד להנהגה.

3. הבחירות לראשות הליכוד ביום 2 לספטמבר 1999

30. במאי 1999 הפסיד הליכוד בבחירות לכנסת ה-15, ועם הקמת ממשלת ברק ביולי 1999 חדל שרון לכהן כשר, ועבר לאופוזיציה (עד מרץ 2001, עת נבחר לתפקיד ראש הממשלה). עם פרישתו של בנימין נתניהו בעקבות המפלה בבחירות, נבחר שרון כיו"ר זמני של הליכוד.

31. הבחירות לראשות הליכוד – בהן התחרו שרון, אהוד אולמרט ומאיר שטרית - נקבעו ליום 2 בספטמבר 1999. ביום 10 ביולי 1999 פנה שרון לאפל וביקשו לפעול לקיום פגישה בינו לבין ליברמן (התומך באולמרט). באותו יום התקשר אפל לפעיל מחנהו, בשיחה לה היה שותף גם אורי שני, וביקש ממנו לפעול "בכל הכוח" לבחירתו של שרון. זמן קצר אח"כ התקשר אותו פעיל לאפל (הפעם בשיחה פרטית ביניהם) וקבל כי אינו יכול לפעול למען שרון, מאחר שהתחייב כבר לאולמרט. אפל משדלו ליטול חלק במניפולציה של תמיכה למראית עין בשרון (בדיעבד הסתבר כי אותו פעיל אכן שימש כרכז מטה אולמרט בבת-ים).

32. בפועל, כפי שהסתבר עוד במהלך מערכת הבחירות במסגרת חקירות שבוצעו עבור מטה שרון, וכעולה מחומר הראיות, אין כל ראיה בדבר תמיכה בפועל של אפל בשרון במערכת בחירות זו, ומאידך קיימות אינדיקציות לתמיכה שלו באולמרט.

כן יצוין כי עוד ב-19 במאי 1999, בשיחה עם פעיל מחנה לוי המקורב לאפל, אומר אפל, כי כרגע הוא מעדיף את שרון כיו"ר, אך לבחירות הוא מעדיף את אהוד אולמרט.

4. התמיכה הפוליטית - גרסת שרון

33. בהודעותיו במשטרה מיום 30.10.03 ומיום 5.2.04 מתייחס שרון ארוכות לקשריו האישיים והפוליטיים עם אפל, ולכל נושא ההבטחות הפוליטיות, וה"משחק הפוליטי".
34. **אשר לקשריו עם אפל** סיפר שרון, כי הוא מכיר את אפל שנים רבות "במישור המפלגתי", שם פגש בו, וכי הוא מכיר אותו ואת משפחתו, והיה אצלו לא פעם באירועים משפחתיים, בסוכות, בארוחות ערב וכיו"ב. כן ציין, כי אפל הוא פעיל מרכזי בתחום הפוליטי, וכך גם כל בני משפחתו ("מי שרצה להיות בחיים הפוליטיים האלה לקבל תמיכה הוא באיזושהי צורה היה קשור עם משפחת אפל"), ודרך פעילותו זו הכירו. לדבריו הקשר ביניהם הוא קשר קבוע ורצוף ("תמיד"), אף כי לאחרונה הקשר יותר רופף בשל עיסוקיו הרבים.
35. **אשר לנושא ההבטחות והתמיכה הפוליטית** טען שרון, כי כל מועמד פונה לכל הפעילים ולכל ראשי הסניפים בבקשה לתמיכה ולעזרה, "אתה לוקח את הכל הייתי אומר בערבון מאוד מוגבל... זה לא מסוג הדברים שאדם לוקח אותם ברצינות". הבטחות בענין זה יש שהן מקוימות, ויש שאינן מקוימות. פניות כאלה אינן יוצרות, לדבריו, מחויבות; "אני לא ראיתי בזה אף פעם מחויבות, כן, שלי, או צפיה של מישהו אחר. כולם מכירים את המשחק הזה". וכן הוסיף: "הפעילים מרגישים את עצמם חשובים כי פונים אליהם... זה חלק מהמשחק הפוליטי מבלי שצריכים לתת לו חשיבות".
- שרון דוחה בתוקף את הטענה, כי הסיוע הפוליטי ניתן לו על-ידי אפל כשוחד. לדבריו, אין מדובר במחויבות כזו או אחרת, אלא "זה חלק ממשחק פוליטי שקיים. אנשים נהנים מזה אולי מעצם היותם כאילו במרכז חברתי שעוסק בתחומים אלה". לדבריו, הסיוע שקיבל מאפל היה "במסגרת המשחק הפוליטי, לא מעבר למשחק הפוליטי המקובל".
36. כאמור לעיל, במערכת הבחירות לראשות הליכוד בספטמבר 1999, קיימות אינדיקציות בחומר הראיות לפיהן אפל לא תמך בשרון אלא באולמרט. לעומת זאת, בנוגע לבחירות המקדימות, אין ראיות ישירות בשאלה, אם אפל אכן תמך בפועל בשרון, כפי שטען, אם לאו. מכל-מקום, גם לדברי אפל, תמיכתו בבחירות הייתה גם בשורה של מועמדים רבים נוספים, ומטעמים מחנאיים ואישיים. שרון, מצידו מעיר בהודעתו בציניות, "אם מישהו ירצה לראות את התוצאה, אז לא קיבלתי שום עזרה".
37. כן ראוי לציין לענין זה, כי מחומר הראיות עולה, שיחסי הנזקקות הפוליטית בין אפל לשרון לא היו חד-צדדיים, וגם אפל נזקק פוליטית לשרון.
- בימי המשא ומתן הקואליציוני שלאחר נצחון ברק בבחירות של מאי 1999, ביקש אפל לתווך בין אריה דרעי (ידידו הקרוב של אפל) לבין שרון, ששימש כיו"ר הזמני של הליכוד, על מנת ליצור "גוש חוסם". בתקופה זו משוחח אפל עם שרון וגם עם גלעד אודות המגעים עם ש"ס.

5. תמיכה פוליטית כמתת שוחד - ניתוח

כללי

38. עמדתי לעיל, בתמצית, על העובדות הצריכות לענין וגרסאות הצדדים. האם על רקע האמור ניתן לראות בהבטחות התמיכה של אפל (שספק אם קוימו בפריימריז, וכפי הנראה לא קוימו בבחירות לראשות הליכוד) כמתת שוחד?

39. אכן, לכאורה, עפ"י לשון החוק, כל טובת הנאה עשויה להוות מתת שוחד, ולהביא לגיבוש עבירת השוחד, בהתקיים שאר יסודות העבירה. ברם, כבר הזהיר בית המשפט כי עבירת השוחד בדין בישראל מנוסחת באופן רחב ועמום, וגבולותיה אינם ברורים דיים:

"גבולותיה של עבירת השוחד אינם תחומים בצורה נוקשה. הציר המרכזי סביבו סב סעיף 290 הוא הרכיב הנסיבתי "שוחד". אולם רכיב זה, כשהוא עומד לעצמו, אינו מוגדר דיו... נוכח רוחב יריעתן של הוראות החוק, על בית המשפט להזהר שלא "יילכד ברשת מי שהדין אינו חל עליו" (ע"פ 521/87 מד"י נ' עינב, פ"ד מה(1) 418, 425). סכנתה של לכידה "עודפת" כזאת היא כי יורשע בעבירת שוחד מי שמעשיו אינם שקולים לקלון שבלקייחת שוחד. יש גם "מקום לחשש מפני סילוף משמעות העבירה", כשמשמעות הסילוף היא שחיקת החומרה היתרה שבעבירת השוחד (פרופ' מ' קרמניצר, "האם חסרי עבירות אנחנו" משפטים יג (תשמ"ג) 159, 167). דומה, כי חששות אלה הם שעומדים ביסוד האזהרה שהזהירו בתי המשפט את עצמם מפני הסתפקות בפרשנות מילולית:

"כבר הזהיר השופט ויתקון, כי אם נחיל את ההוראות האמורות בענין טובת הנאה, שיכולה לשמש כשוחד, 'באופן מילולי, נגיע לפעמים לידי אבסורד' (ע"פ 794/77 חייט נ' מדינת ישראל, פ"ד לב(2) 127 בעמ' 132). ועל כך חזר השופט י' כהן (כתוארו אז) בע"פ 736/77 בריגה נ' מדינת ישראל, פ"ד לב(2) 825 בעמ' 827, תוך שהוא מוסיף, כי 'בסופו של דבר אין להתעלם מאמות המידה שמכתיב לנו השכל הישר, כשאנו באים לשקול אם מתן טובת הנאה מהווה עבירת שוחד'... (ע"פ 205/84 צדיק נ' מדינת ישראל, פ"ד מ(3) 85, 98).

(דברי השופט גולדברג בע"פ 8573/96 מרקדו ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(5) 481, בעמ' 488-489)

40. הבאתי את הדברים דלעיל, שכן דומה כי התחום של הפעילות הפוליטית הוא אחד התחומים בהם אם נחיל את הוראות החוק בענין "טובת הנאה", שיכולה לשמש כשוחד, 'באופן מילולי, נגיע לפעמים לידי אבסורד', כלשון בית המשפט לעיל.

41. אכן, אין כמובן מניעה משפטית עקרונית לראות בסיוע פוליטי, לרבות הבטחה לסיוע כזה, כטובת הנאה לענין עבירת השוחד. עצם העובדה שמערכת יחסים בין נותן טובת הנאה למקבלה מצויה בתחום הפעילות הפוליטית, אינה שוללת את האפשרות שטובת הנאה יהיה בה משום מתת פסול. כך, אפשר שמתן טובת הנאה, או הצעה ליתן טובת הנאה שכזו, על מנת להשפיע על בוחר להצביע או להימנע מהצביע בעד מועמד זה או אחר, יהיה בו משום עבירה פלילית (סעיף 122(1) לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט-1969). כך גם אפשר, כי קבלת תמיכה פוליטית תמורת הענקת טובות הנאה (חומריות, או אחרות) לנותן התמיכה, יהיה בה משום מערכת יחסים פסולה (בג"צ 1635/90, ז'רז'בסקי נ' ראש הממשלה ואח', פ"ד מה(1) 749, בעמ' 851).

42. אין, כמובן, גם מניעה לראות בהבטחה ליתן טובת הנאה, כשלעצמה, כמתת שוחד. עצם מתן ההבטחה עשוי להעמיד את המקבל במצב טוב יותר לעומת מצבו הקודם. זה בוודאי המצב כאשר מדובר בהבטחה שניתן לכפות את קיומה, אך אפשר גם, שאף אם אין אפשרות לכפות על נותן ההבטחה לממש את התחייבותו, עדיין יש בעצם ההבטחה כדי להטיב עם המקבל. ברם, נראה כי נדרשת בחינה זהירה של המשמעות של מתן תמיכה פוליטית, או הבטחה לתמיכה כזו, כמתן "טובת הנאה" בהקשר של עבירת השוחד.

43. לכל אזור, גם אם אינו פעיל פוליטי, יש ענין ואינטרס לגיטימיים במציאות הפוליטית בה הוא חי; הוא זכאי לבחור בבחירות כלליות ומקומיות, וככל שהוא חבר מפלגה - גם בבחירות פנימיות; הוא רשאי גם לתרום תרומה כספית לגופים פוליטיים, במגבלות הקבועות בחוק, ולסייע ולתמוך בדרכים לגיטימיות אחרות במפלגה או במועמד הראויים בעיניו. זו דרכה של חברה דמוקרטית, וזה מעיקריה של פעילות חברתית-פוליטית בחברה דמוקרטית.

התנדבות לסיוע בפעילות פוליטית - על דרך עמידה בצמתים, חלוקת פרסומים, ייזום חוגי בית, קריאה לתמיכה במועמד, ועוד - היא, כמובן, בעלת ערך רב למועמד פוליטי, כמו גם למפלגה פוליטית, בהתמודדות בזירה הפוליטית, אך היא בוודאי לגיטימית. לפיכך, מעורבות בהליך הדמוקרטי המגולמת בתמיכה ובסיוע בזירה הפוליטית, אין לראותם, כשלעצמם, כמתת שוחד.

44. ודוק: הייחוד של מערכת התמיכה והסיוע בזירה הפוליטית הוא גם בתחום המושגי-מהותי, ולא רק בתחום הראייתי.

כך, למשל, חקלאי רשאי לתמוך ולסייע בפעילות פוליטית במועמד שחרט על דגלו סיוע ותמיכה לענף החקלאות; תעשיין רשאי לתמוך ולסייע למועמד הדוגל במדיניות כלכלית אשר התעשיין עשוי להנות מפירותיה, וכך הלאה. לעומת זאת, ברור כי אם תעשיין כזה יתן טובת הנאה לעובד הציבור, במהלך מילוי תפקידו, כדי להשפיע עליו לשנות ממדיניותו לטובת עסקי הנותן, יהא בכך מתת שוחד מובהק. לשון אחר - יש לבחון את המציאות של

ההליך הפוליטי-דמוקרטי על יסוד הנורמות הייחודיות החלות על מערכת זו, לרבות הנורמות המתירות מתן תמיכה וסיוע בסייגים שנקבעו.

45. לייחוד של המציאות הפוליטית בהקשר הנדון יש, כמובן, השלכה גם על ההיבט הראייתי. מטבע הדברים, כאשר טובת ההנאה מגולמת בתמיכה פוליטית, יהיה קשה יותר להוכיח שאותה תמיכה היא פסולה, דהיינו, שהמניע שביסודה אינו שיקולים כשרים של רצון לתמוך בעמדה פוליטית נתונה, אלא דווקא רצון פסול לקדם אינטרסים פרטיים של התומך, היינו - שאותה תמיכה פוליטית, שלכאורה היא כשרה ואופיינית לאנשים המעורים בחיים הפוליטיים, הייתה למעשה כלי בידי נותן התמיכה על מנת לגרום למקבל, המועמד הפוליטי, לפעול למען הנותן במסגרת פעולה הקשורה בתפקידו (של המקבל) כעובד ציבור.

46. ואכן דומה, כי קשה לראות בהבטחה לתמיכה פוליטית, בה כשלעצמה, ללא כל אינדיקציות מחשידות נוספות למשמעות התמיכה שהובטחה, או למימושה בפועל באופן חריג ויוצא דופן, משום טובת הנאה שניתן לראות בה משום מתת שוחד.

מן המפורסמות הוא, כי בעולם הפוליטי, יש ערך מוגבל להבטחות לתמיכה פוליטית, שלא בהכרח ממומשות. שיקולים ואינטרסים שונים ומגוונים גורמים לאישים וגופים פוליטיים ליתן הבטחות שכאלה, מקום בו נותן ההבטחה, ולעתים גם מקבלה, יודעים שאין מאחוריה דבר, או שסיכויי התממשותה נמוכים. אמנם איני שולל את האפשרות שגם הבטחה כזו יהיה בה משום טובת הנאה פסולה, אך מסקנה שכזו תצטרך להיות מגובה בהסברים ובראיות של ממש, שיצביעו על מניע פסול ופילי שהוביל וגרם להבטחת התמיכה, ולמודעות למניע הפסול מצד מקבל התמיכה.

47. כדי להתמודד עם הקושי הראיתי האמור, יש לבחון את מכלול מערכת היחסים שבין הנותן למקבל, ואת מכלול נסיבות המתת, ולהתבסס על ניסיון החיים, ועל המקובל בכלל, ובעולם החיים הפוליטיים בפרט.

כך, למשל, יהא עלינו להתייחס למערכת היחסים המקובלת והרגילה בין הנותן למקבל, האם התמיכה הפוליטית אופיינית למערכת יחסים זו, או שמא היא מהווה מעשה חריג; יהא עלינו גם לבדוק, מהו המניע האמיתי העומד ביסוד התמיכה הפוליטית, האם מניע כשר או שמא מניע שבבסיסו קיימת ציפייה לקבלת טובת הנאה אישית מהמועמד; יהא עלינו להתייחס להיקף התמיכה, האם היא כרוכה בהוצאה כספית או במאמץ חריגים מצד נותן התמיכה, או שמא המדובר בהתנהלות טבעית לתמיכה כשרה; יהא עלינו עוד לבחון, האם ההבטחה לתמיכה מומשה אם לאו; ועוד כהנה וכהנה, ואין מדובר, כמובן, ברשימה סגורה.

48. העולה מהמקובץ, כי תמיכה וסיוע בזירה הפוליטית מחייבים בחינה על רקע "כללי המשחק" הפוליטיים, ומערכת היחסים הפוליטית והאישית שבין הנותן למקבל. כאשר ניתנת תמיכה פוליטית מקובלת, בעיקר בין פעילים פוליטיים, נדרש גם נטל הוכחה כבד יותר כדי לייחס לנותן ולמקבל כוונת שוחד.

האם ניתן לראות בהבטחות התמיכה הפוליטית בעניינו משום "מתת שוחד"?

49. כמצוין לעיל, מערכת היחסים בין אפל לשרון היא מערכת יחסים פוליטית ואישית, הכוללת הכרות גם של בני המשפחה, ותחילתה שנים רבות קודם לאירועים נשוא התיק הנדון. אכן, גם במערכת יחסים כזו אין, כאמור, משום מניעה עקרונית לכך שיתקיים מצב של מתן טובת הנאה פסולה, על דרך של תמיכה פוליטית של אפל בשרון, וזאת מתוך ציפייה של אפל, ומודעות של שרון, שהתמיכה נועדה להשיג את סיועו של שרון לעסקיו של אפל. ברם, כאמור, הנטל המוטל על כתפי התביעה להוכיח זאת, בנסיבות כאלה, הוא נטל כבד. להלן אבחן אם קיימות בעניינו ראיות כאמור להתקיימות יסודות עבירת השוחד.
50. אפל אכן הבטיח לשרון כי יתמוך בו בפריימריז. הבטחות אלה, יחד עם שיחות שונות הנוגעות למערכת הבחירות, אכן יצרו תחושה כי אפל פועל למען שרון, אך כאמור אין בפועל כל אינדיקציה שתמיכה כזו אכן ניתנה. לא נמצאו ראיות להקמת המטה, לא נמצאו ראיות לתמיכה כספית או ארגונית, ולא נמצאו ראיות להעדפת שרון על פני מתמודדים רבים אחרים שנתמכו על-ידי אפל, לטענתו, או שהתמיכה בשרון היתה חריגה.
51. אשר לבחירות לראשות הליכוד, מסתבר כאמור, כי אפל פעל דווקא למען מתחרהו של שרון, מר אהוד אולמרט. יודגש, כי כאן אין מדובר בקבוצה גדולה של מתמודדים הנאבקים על מקום ברשימת מועמדים (כפי שהיה בפריימריז), שאז אפשר ותהיה תמיכה במספר אנשים במקביל, אלא כאן עניין לנו בהתמודדות אישית, כשרק אחד מהמועמדים יכול לזכות בתפקיד הנכסף.
52. כמפורט לעיל, שרון עצמו, במסגרת הודעותיו במשטרה, ממעיט מחשיבות התמיכה של אפל ("אתה לוקח את הכל הייתי אומר בערבון מאוד מוגבל... זה לא מסוג הדברים שאדם לוקח אותם ברצינות", ועוד הוא מוסיף: "אני לוקח את מרכז הליכוד למשל. אז נניח שמישהו יגיד למישהו אני תומך בך. אז זה אומר שהוא יתמוך בו?... כל הדברים האלה זה דברים ניידיים.. זה הכל מוגבל... אני אף פעם לא ייחסתי חשיבות גדולה לאמירה כזאת... כי אם לפי מה שאנשים מבטיחים אחד לשני, כולם היו צריכים להיבחר ובתוצאות הכי גבוהות."). כן מציין שרון את העובדה, שלמרות התמיכה שהובטחה לו על-ידי אפל הוא זכה בפריימריז במקום השביעי בלבד, שמבחינתו לא היה בגדר הצלחה, בלשון המעטה.
53. מה המשמעות של הבטחות אלה לתמיכה פוליטית במבחנים של דיני השוחד, ובעיקר כאשר מחומר הראיות עולה כי ההבטחות לא מומשו בפועל, או, למצער, מומשו באופן חלקי ומינורי, שאינו מהווה חריג לתמיכה רגילה וטבעית במערכת הפוליטית. האם ניתן לראות בהבטחות אלה משום מתת שוחד?

עניין לנו, כאמור, בהבטחות לסיוע בפעילות בזירה הפוליטית, על רקע מערכת היחסים הפוליטית שבין אפל לשרון, ועל רקע הכרות וחברות אישית ארוכת שנים. כן יש לבחון הבטחות אלה על רקע המקובל בזירה הפוליטית לייחס משקל מוגבל להבטחות, כדברי שרון בהודעותיו במשטרה שהובאו לעיל.

54. כאמור, קשה לראות בהבטחה לתמיכה פוליטית, כשלעצמה, ללא כל אינדיקציות מחשדות נוספות למשמעות התמיכה שהובטחה, או למימושה בפועל באופן חריג ויוצא דופן, משום טובת הנאה שניתן לראות בה משום מתת שוחד.

בענייננו ראוי לזכור גם, כי מבחינתו של שרון, מעורה אפל בחיים הפוליטיים מזה שנים רבות. מעורבותו בבחירות פנימיות בליכוד היא פעולה טבעית וכמעט מתבקשת. כדי להפוך את הבטחתו לתמוך באיש פוליטי ותיק ובכיר דוגמת שרון, עמו הוא מצוי בקשרי חברות שנים רבות, להבטחה הנגועה במעשה פלילי ופסול, יש צורך בראיות כבדות משקל, שיבהירו - ברמה הדרושה למשפט פלילי - כי הבטחה זו אינה הבטחת תמיכה שגרתית של איש פוליטי, אלא היא נגועה גם באינטרסים פסולים.

נראה אפוא, כי אין בענייננו ראיות של ממש שיתמכו בטענה האמורה, ולפיכך, ספק רב אם בנסיבות דנן ניתן לראות בהבטחות התמיכה הפוליטית משום מתת שוחד לענין קיום היסוד העובדתי של עבירת השוחד.

ב. העסקת גלעד כמתת שוחד

55. במרכז החשדות לקבלת שוחד על-ידי שרון מאפל עומדת פרשת העסקתו של גלעד על-ידי אפל בפרוייקט האי היווני. לפי החשד, הועסק גלעד על-ידי אפל בתנאים כספיים מפליגים, וללא תמורה של ממש מצד גלעד, בהעסקה שיש בה, לפי הנטען, "מידה רבה של חריגות עד כדי פיקטיביות", וזאת למעשה כאמצעי לתשלום שוחד לשרון עצמו, כדי לקבל את סיועו בפרשת האי היווני, ובעיקר לקידום עסקי המקרקעין של אפל באזור לוד.

56. בהתאם להלכה הפסוקה, עצם ההעסקה של עובד הציבור על-ידי מי שנזקק לשירותיו כעובד הציבור, עלולה לעלות כדי מתת לצורך עבירת השוחד, וזאת ככל שניתן להוכיח כי העסקה זו נעשתה על-ידי המעסיק מתוך כוונה להשיג את רצונו הטוב של עובד הציבור לביצוע פעולה הקשורה בתפקידו; ומבחינת עובד הציבור - כי היה מודע, בין היתר, לכך, שההעסקה נועדה להשיג ממנו פעולה הקשורה בתפקידו. (ע"פ 621/78 אסא נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(1) 75; ע"פ 8573/96 מרקדו ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(5) 481, בעמ' 462-463).

57. אין מניעה משפטית-עיונית כמובן להחיל הלכה זו גם על העסקה של בן משפחה של עובד ציבור. מובן עם זאת, כי הרחקה זו של הקשר, מטילה נטל ראיתי כבד יותר להוכחת הזיקה ("בעד פעולה הקשורה בתפקידו") של עצם ההעסקה של קרוב המשפחה של עובד הציבור, ליחסי משחד-משוחד בין המעסיק לעובד הציבור.

בענינו, לפי הטענה, ניתן לבסס את הזיקה האמורה במסגרת עבירת השוחד על מועד ההעסקה, ועל "חריגות עד כדי פיקטיביות", כאמור, של ההעסקה של גלעד על-ידי אפל, וזאת כאשר שרון מודע לאינטרסים של אפל אותם הוא יכול לקדם בתפקידו כעובד הציבור.

להלן נבחן אפוא, אם יש בחומר הראיות כדי לבסס חשד כאמור.

1. פרוייקט האי היווני - כללי

58. לקראת סוף שנת 1998 החל אפל בקידום רעיון למיזם להקמת רשת מרכזי תיירות ונופש במספר אתרים ברחבי העולם ("*Heaven on Earth*").

האתר הראשון שבו החל אפל לרכז את מאמציו למימוש רעיון המיזם היה אי יווני בשם פטרוקלוס, בשטח של כ-3,000 דונם, המצוי כ-50 ק"מ דרומית מזרחית לאתונה, במרחק של כ-800 מטרים מן החוף.

59. כעולה מחומר הראיות, בנובמבר 1998, או בסמוך לכך, החל אפל, באמצעות חברה שבשליטתו בשם צביון, לרכוש שירותים מקצועיים של בעלי מקצוע בתחומים שונים (שירותי תכנון, שירותי שיווק ופרסום, שירותים משפטיים ועוד), וזאת לבחינה ולקידום המיזם האמור. בהמשך לכך, כנראה כבר בדצמבר 1998, החל אפל במשא ומתן לרכישת האי.

במסגרת זו החל אפל לגבש צוות מקצועי לליווי הפרוייקט מטעמו, שכלל אנשי תכנון, כספים, ייעוץ משפטי ועוד, וכן נערכו התקשרויות עם נותני שירותים חיצוניים, בין היתר, עם משרד הפרסום "מקאן קשר בראל", ועם חברת "מקאן אריקסון" העולמית, עם אנשי תכנון והנדסה בארץ ובארה"ב, עם ארכיאולוג ישראלי נודע לצורך עריכת חו"ד בעניין השרידים הארכיאולוגיים שעל האי, ועוד.

60. **הפרוייקט שתוכנן - כפי שהוא מצטייר מדבריהם של העדים ומניירות העבודה והמסמכים הרבים שנתפסו, כמו גם משיחות הטלפון שהואזנו - היה פרוייקט גרנדיוזי, (ויש אומרים, מגלומאני), בהיקף ענק, ובהשקעה כספית עצומה.**

מדובר בפרוייקט ענק, שהיה אמור לכלול, בין היתר, בניה של כ- 100,000 חדרים, כ- 15 בתי קזינו, מגרשי גולף, מרכזי קניות, מרכזי בידור, כפרי שעשועים, ומרכזי ספורט. ההגעה לאי אמורה הייתה להתבצע באמצעות רכבת משדה התעופה באתונה, המגיעה לאי דרך מינהרה תת-ימית. אפל ביקש להספיק לארח באתר התיירות והנופש שיקים באי את הכפר האולימפי של אולימפיאדת אתונה 2004. בשיחותיו עם החוקר הפרטי דוד ספקטור (שהוקלטו על-ידי האחרון), מתאר גלעד את הפרוייקט כ"פרוייקט מדהים בגודלו, בלתי נתפס".

ביצוע הפרוייקט היה כרוך בהשקעה של מיליארדי דולרים. בהתאם למסמכים שנתפסו, ההשקעה המתוכננת הייתה של כ- 16 מיליארד דולר. עם זאת, בהתאם לתחשיבים אלה אפל ציפה להכנסות גדולות מיידיות ממכירה מוקדמת של חדרי ודירות נופש באי, ולהחזר מהיר, יחסית, של השקעותיו, ולרווחים עצומים של מיליארדי דולרים בעתיד.

61. **ההאזנות הטלפוניות שקוימו לשיחות אפל (כאמור, מדצמבר 1998 ועד פברואר 2001) מגלות, כי המשא ומתן של אפל, באמצעות אנשי הקשר שלו ביוון, עם בעלי האי לרכישתו, היה סבוך, עם עליות ומורדות, וכמעט והגיע לסיומו המוצלח מספר פעמים.**

אין זה ברור מן השיחות מה גרם בסופו של דבר לכישלון העסקה ביוון. נראה כי הדבר אירע בנובמבר 1999, או בסמוך לכך.

62. **מההאזנות עולה גם, כי במקביל לניהול המו"מ על רכישת האי ביוון, בחן אפל אופציות אחרות באשר למיקום ביצוע הפרוייקט הראשון, ועוד בדצמבר 1998 הוא נתן הוראה לבדוק אפשרות ביצוע הפרוייקט גם בספרד.**

בשיחה מיום 4.6.99 עם אייל דייסי - שגויס במרץ 1999 על-ידי אפל לשמש כאיש הכספים של הפרוייקט, (להלן - דייסי) - פורש אפל את תכניתו, לפיה אחרי שיסיים ביוון הוא רוצה להתחיל ביישום המיזם באתרים נוספים: בספרד, בפיליפינים, באיי בהאמה, ובארה"ב על גבול מכסיקו. עם זאת, עד נובמבר 1999 עיקר הפעילות התמקדה בפרוייקט האי היווני. ממועד זה ואילך מתרבות השיחות העוסקות בפרוייקט בספרד, ומתמעטות (אם כי לא חדלות) השיחות בענייני יוון.

63. מחומר הראיות עולה כי אפל השקיע סכומים גדולים מאוד בקידום פרויקט האי היווני. לדברי אפל עצמו, כעולה משיחה טלפונית שלו מיום 8.11.99, פעילות הייזום והתכנון של המיזם בתקופה האמורה עלתה לו כ- 14 מליון דולר.

2. העסקת גלעד

64. הקשרים האישיים שבין אפל לבין גלעד קדמו להעסקתו בפרוייקט. השניים הכירו במשך שנים קודם לכן, במסגרת ההיכרות בין שתי המשפחות. אך אפל וגלעד פיתחו ביניהם גם קשרים אישיים, במסגרתם, בין היתר, לדברי אפל, השתתף גלעד בביתו בשיעורי תורה.

65. **כעולה מחומר הראיות, הצטרף גלעד לצוות פרויקט האי היווני, כנראה באמצע חודש מרץ 1999, לפי הצעה שקיבל מאפל.**

לדברי גלעד, בפגישותיו (המוקלטות) עם דוד ספקטור, היו לו קשרי ידידות קודמים עם אפל, במסגרתם גם התייעץ עם אפל בנוגע ל"כמה פרויקטים של בניה בתל-אביב", בהם התעסק אז גלעד. לדבריו, אפל הציע לו "לעבוד אצלו על איזה פרויקט ביוון". לדבריו, הוא לא רצה לעבוד אצלו, מאחר שאינו אוהב לעבוד אצל אף אחד (כשכיר), אך נענה להזמנה להצטרף לפרוייקט כי אפל הציע לו "סכום גבוה יחסית", והוא החליט להירתם לנושא.

66. על התייחסותו של אפל לגלעד ניתן ללמוד, בין היתר, משיחה מיום 18.3.99 בין דייסי לאפל, בה שואל דייסי את אפל, מיהו גלעד. אפל משיב שזהו הבן של אריק, "בחור רציני, מאוד רציני", שהוא מייעדו לתחום השיווק (בשיחות שונות, כבר משלב מוקדם, עולים ניסיונות של אפל להתחיל ולשווק את הפרוייקט לוועדי עובדים). אפל מבהיר, כי בשלב הראשון הוא רוצה שצוות של ארבעה חמישה אנשים "יתחילו לרוץ על כל הדברים", ומוסיף, בהתייחס לגלעד, כי "הוא בחור שמסוגל לרוץ, הוא חושב, מהיר מחשבה, סומך עליו במאה אחוז". גלעד, לפי אפל, כבר רץ בין עורכי הדין ובין משרדי הפרסום; "בחור שרוצה לעבוד, נו מה בקיצור רציני מאוד, חכם פיקח, האיש הנכון במקום הנכון".

67. ממחצית מרץ 1999 ועד אוקטובר 1999 נקלטות עשרות רבות של שיחות עבודה בין אפל לגלעד הנוגעות לפעילותו של גלעד בפרוייקט, וכן שיחות של אפל עם אנשים אחרים המועסקים בפרוייקט, הנוגעות להעסקתו של גלעד ולפעילותו בפרוייקט.

בצד השיחות הרבות שעסקו כאמור בפרוייקט, נקלטו בתקופה האמורה גם מספר שיחות בין אפל לגלעד בענינים פוליטיים, בעיקר אחרי נצחונו של ברק בבחירות מאי 1999, שנושאן הוא הניסיונות ליצור "גוש חוסם" ליכוד-ש"ס, או תיאומי פגישות בעניין זה. כן נקלטו שיחות ביניהם בענינים אישיים.

68. בהודעתו במשטרה מיום 21.3.01 מסביר **דייסי**, כי תפקידו של גלעד בפרוייקט היה "**ריכוז הצוות השיווקי-מכירת-פרסומי**" של הפרוייקט.

לשאלת החוקרים, מדוע צריך את גלעד כאשר מועסק בפרוייקט איש פרסום מהשורה הראשונה כמו שישקו (כינורו של צבי פרידמן, מבעלי משרד הפרסום מהגדולים בישראל, "מקאן קשר בראל" שהועסק בפרוייקט), הוא משיב, כי "כל חברה עסקית צריכה את העוגן הניהולי הפנימי שלה, והעוגן הניהולי הזה שוכר יועצים חיצוניים. חברה לא יכולה להתנהל על בסיס של יועצים חיצוניים בלבד, ולא משנה מי זה יהיה, מאחר ונותן השירותים הוא יחידת רווח בפני עצמו, ועלולים להיווצר כשלים בבקרה, ניגוד אינטרסים וכו'". ומבהיר דייסי, כי ההתייחסות לגלעד לא הייתה כיועץ, על אף שהוכן לו חוזה יועץ, "**אלא כמנהל עם אחריות ניהולית בפרוייקט**". תפקידו של גלעד היה "**להיות אמון על החטיבה השיווקית-פרסומית-מכירתית, ולתאם ולהפעיל את כל הגורמים החיצוניים ונותני השירותים שקשורים לנושאים אלה**".

69. **צבי פרידמן (שישקו)**, מבעלי משרד "מקאן קשר בראל", שמולו ואתו הייתה עיקר עבודתו של גלעד בשלב הראשון (מרץ-אוקטובר 1999), מוסר בהודעתו במשטרה מיום 7.4.03, כי הוא ניהל מטעם "מקאן קשר בראל" את מתן השירותים לפרוייקט בתחום של ייעוץ שיווקי, תקשורת שיווקית וסיוע בארגון מערך המכירות. לדבריו, איש הקשר שלהם לחברה [הפרוייקט], והאחראי על התחום מטעמה היה גלעד שרון. "כל חברה ששוכרת את השירותים שלנו מעמידה מולנו אנשים מטעמה שהם אחראים על התחום. זה היה גלעד שרון".

אשר לפעילותו של גלעד בפרוייקט מוסר פרידמן (שישקו), כי "**גלעד היה שותף עד צווארו בתחומים האלה. עבד מבוקר עד לילה בשיתוף פעולה מלא איתנו בארץ ועם הגורמים בחו"ל - מקאן אריקסון. אני גם נסעתי איתו לשם... זו הייתה מערכת שלמה. בצד של הלקוח ריכוז גלעד את העבודה, ובצד של נותני השירותים החיצוניים בתחום זה, אני ריכזתי את העבודה**".

כן ציין שישקו, כי הפגישות עם גלעד היו או במשרד של גלעד במשרדי דודי אפל, או במשרדי קשר בראל, או אצל גורמים חיצוניים אתם נפגשו, לפי העניין, וכי "גלעד שרון בילה אינסוף שעות במשרדי. הקשר היה הדוק, וטיפל בכל התחומים הנוגעים לפרוייקט". כן ציין, כי גלעד היה בקשר עם הסניף האנגלי והיווני של מקאן-אריקסון, וגם עם אנשי קידום המכירות של מקאן-אריקסון הבינלאומית.

בתשובה לשאלה השיב שישקו, כי בהחלט מקובל כי השירותים שניתנו על-ידי גלעד יוגדרו כ"ייעוץ", והוא מכיר לא מעט מקרים כאלה. (הודעתו השניה מיום 8.4.03).

70. אשר להתרשמותו מכישוריו המקצועיים של גלעד, מעיד שישקו:

"התרשמתי מאוד מיכולתו המקצועית, בהשוואה ללקוחות אחרים שלי, לקלוט רעיונות שיווקיים ולתרגם אותם למונחי ביצועי. האיש ללא ספק מוכשר ביותר... יש לו יכולת טובה מאוד להבין ולהביא לידי ביצוע... מאוד התרשמתי מהיכולת שלו להכנס לתוך תכנית שיווקית, ולהבין אותה ולהביא ליישומה... צרפי לזה את היכולת שלו להפעיל אותנו כדי לתת מענה לשאלות שיווקיות... יתרונותיו של גלעד היו בזיהוי צרכים שיווקיים, בזיהוי בעיות שיווקיות אפשריות, בהפעלת היועצים השיווקיים, ובתיאום ביניהם ובהבנה של הממצאות שהובאו בפניו, וביעילות של היישום שלהם."

3. הסכם אפל-גלעד

71. מקור מרכזי בהבנת נסיבות ההתקשרות בין אפל לגלעד, פרטיה ומהותה, הן השיחות שניהל גלעד עם ספקטור בפברואר 2000 - שהוקלטו על-ידי ספקטור ללא ידיעת גלעד - וההודעות שמסר ספקטור (13 במספר) אודות שיחות אלה וענינים נוספים. לדברי ספקטור, פנה אליו גלעד כדי לקבל ממנו ייעוץ וסיוע במהלך המו"מ של גלעד עם אפל בסוגיה של חובות אפל כלפיו בגין העסקתו בפרוייקט האי היווני.

ראוי לציין עם זאת, כי היחסים של ספקטור עם משפחת שרון, שהיו בתקופה האמורה יחסים קרובים, עלו לאחר מכן על שרטון נוכח חשד של משפחת שרון, כי ספקטור היה המקור לכתבה עתונאית שהתפרסמה באותה עת, בה הועלו חשדות כלפי שרון. ואכן בהודעותיו של ספקטור, בעיקר אלה מהשנים 2003-2004 ניכרת גישה לא אוהדת של ספקטור כלפי משפחת שרון, שבאה לידי ביטוי, בין היתר, בשינוי גרסאות לגבי מידע שמסר בהודעותיו המוקדמות.

72. ראוי להדגיש, כי גלעד אמנם סירב למסור גרסה במשטרה ושמר על זכות השתיקה, ולכך עלול להיות משקל ראייתי נגדו.

ברם, בפועל יש בידינו גרסה מפורטת שלו בכל הנוגע להעסקתו על-ידי אפל בפרוייקט האי היווני, וזאת באמצעות שיחותיו עם ספקטור בענין זה, אשר, כאמור, הוקלטו על-ידי ספקטור, ללא ידיעת גלעד. לשיחות אלה ערך רב, שכן הן מתעדות את גרסתו האוטנטית של גלעד, ללא "סינונים והתאמות" שנוהגים לערוך חשודים בהודעותיהם במשטרה.

73. כעולה מדברי גלעד בשיחות עם ספקטור, ומהודעות ספקטור, הבטיח אפל לגלעד התקשרות של חמש שנים תמורת תשלום חודשי של 7,500 דולר, וכן בונוס של מליון וחצי דולר, בניכוי התשלומים החודשיים, שישולם בשלב קבלת היתרי הבניה לפרוייקט - שלב שהיה צפוי, לדברי אפל, בספטמבר 1999 - ובונוס נוסף של מליון וחצי דולר, בניכוי התשלומים החודשיים, שישולם עם ההפעלה של הפרוייקט. טיוטת הסכם ממאי 1999 ברוח זו נתפסה על-ידי המשטרה במשרדי אפל.

74. בפועל, בתקופה שמתחילת עבודתו במרץ 1999 ועד נובמבר 1999 לא קיבל גלעד כל תשלום מאפל (מכאן שדווקא בתקופה בה היה שרון בתפקיד בעל השפעה פוטנציאלית על עסקי אפל, לא היו תשלומים). משלא הגיע הפרוייקט לשלב קבלת ההיתרים במועד האמור (ספטמבר 1999), והסתמנו קשיים בביצוע הפרוייקט ביוון (ועקב כך קטן מאוד הסיכוי של גלעד לזכות בבונוסים, שהיו עיקר התמורה לה ציפה כנראה), סוכם בין אפל לגלעד, כי גלעד יקבל תמורת שירותיו בפרוייקט עד כה תשלום כולל של \$400,000 עד לסוף 1999, \$100,000 בתחילת 2000, ו-\$200,000 נוספים ב-2001), וזאת תוך שמירת האופציה לקבלת הבונוסים ככל שהפרוייקט יתממש בכל זאת.

75. בתחילת פברואר 2000 פנה גלעד לספקטור כדי לקבל ממנו ייעוץ וסיוע במגעיו עם אפל לגביית הכספים שאפל חייב לו בגין שירותיו בפרוייקט האי היווני.

לדברי גלעד במפגשיו עם ספקטור, משראה שפרוייקט האי היווני דועך והוא אינו מקבל את התשלומים שהובטחו לו על-ידי אפל כאמור (בשלב זה קיבל גלעד \$75,000 בשני תשלומים, בנובמבר 1999 ובינואר 2000), התעורר חששו, והוא ביקש ממכר משותף שישוחח עם אפל בנושא. נראה שגלעד התרשם מאותו מכר כי אפל מנסה להתכחש ליתרת חובו לגלעד. עקב כך פנה כאמור לספקטור וכן לעו"ד וייסגלס לקבלת ייעוץ וסיוע במגעיו עם אפל לקבלת כספו.

76. בשיחותיו של גלעד עם ספקטור, סיפר גלעד כי כבר בתחילת העסקתו ביקש מאפל כי יחתם ביניהם חוזה העסקה. לדבריו, הוא קיבל טיוטת חוזה ייעוץ כללי, שלא תאם את הסיכומים שלו עם אפל, לא בסכומים ולא באופי העבודה; הוא החזיר את החוזה לאחר שערך בו התאמות בהתאם להסכמות שלו עם אפל, אך לא קיבל אותו בחזרה חתום (שיחה מיום 2.2.00; הודעת ספקטור מיום 10.4.03). כאמור לעיל, אכן נתפסה במשרדי אפל טיוטת הסכם ממאי 1999, שיצאה ממשרד עו"ד י. רסלר.

בהודעתו הנזכרת לעיל מציין גם דייסי, כי הכין טיוטת חוזה העסקה לגלעד, על-פי נוסח כללי של חוזה להתקשרות עם יועצים, שהוכן על-ידי משרד עו"ד דוד אפרתי, אך למיטב זכרונו החוזה לא נחתם.

77. המגעים של גלעד עם אפל בענין תשלום חובותיו וגיבוש ההסכם בכתב ביניהם הוקלטו על-ידי גלעד, לפי עצתו של ספקטור ובסיועו. לדברי ספקטור בהודעתו, הוא התרשם שגלעד הגיע אליו במגמה ברורה לקבל סיוע שלו להקלטות.

במהלך שיחותיו של גלעד עם ספקטור, שהוקלטו כאמור על-ידי ספקטור, הביע גלעד מספר פעמים אי-נוחות רבה מהקלטת הסתר של שיחותיו עם אפל, ואמר כי אפל ייפגע מאוד אם ידע על כך, וכי חשובה לו חברותו עם אפל, וביקש שאפל לא ידע לעולם על ההקלטות.

ספקטור שמע את הקלטות השיחות שבין גלעד לאפל, אך לדבריו, לא שמע את כולן, ואין בידו עותקי ההקלטות. גלעד טען בשלב מאוחר יותר (במסגרת ההליכים נגדו למסירת מסמכים), כי לאחר שנחתם ההסכם בינו לבין אפל במאי 2000, לא היה לו עוד צורך בקלטות, והוא זרק אותן. כאמור, הקלטות אינן בידינו, אך נציין כי ספקטור - שכאמור אינו מגלה בהודעותיו גישה אוהדת לשרון ולגלעד - אינו מוסר בהודעותיו, כי בהקלטות של השיחות ששמע יש מידע מרשיע כלשהו. כן יצויין, כי חלק משיחות אפל-גלעד הואזנו במסגרת האזנות הסתר שקיימה המשטרה על שני קווי הטלפון של אפל, וגם בשיחות אלה לא נמצא מידע מרשיע.

78. לאחר מו"מ שנמשך שבועות ארוכים, שכלל חילופי טיוטות הסכם רבות בין הצדדים (נתפסו 14 טיוטות), שבהכנתן שותפו גם עורכי-דין מטעם הצדדים, נחתם ביום 8.5.00 הסכם בין אפל לגלעד שהסדיר את ההעסקה של גלעד על-ידי אפל במיזם התיירותי.

79. ההסכם נחתם בין חברת *Wane Investment Limited* ודוד אפל (לאחר מכן הוסב ההסכם לחברה אחרת של אפל, "צביון"), לבין חוות השקמים. ההסכם מסדיר את יחסי הצדדים בגין שירותי הייעוץ שכבר ניתנו על ידי גלעד לפרוייקט, וכן את המשך השירותים שיתן בעתיד בפרוייקט המיזם התיירותי ביוון ו/או בספרד. תוקפו של ההסכם לחמש שנים, מיום 1.6.99 ועד 31.5.04. בהסכם נקבע, בין היתר, כי בשנה הראשונה, בתקופה מיום 1.6.00 ועד 1.6.01, לא ניתן יהיה להפסיק את ההסכם או לשנותו, ועל *Wane* יהיה לשלם את כל התשלומים שהתחייבה להם בלא קשר לשאלת קבלת ההיתרים להקמת הפרוייקט.

בהתאם להסכם, זכאי גלעד לתשלום כולל של \$400,000 בגין השירותים שכבר ניתנו על ידו (לפי הסיכום שהיה בינו לבין אפל בזמנו, כמצוין לעיל), שמתוכם כבר שולמו לו בטרם חתימת ההסכם \$100,000. עבור עבודתו מכאן ואילך יהיה זכאי גלעד לתשלום חודשי של 20,000 דולר.

בנוסף, נקבע כי גלעד יהיה זכאי לבונוס של מיליון וחצי דולר, בניכוי התשלומים החודשיים ששולמו עד אז, עם קבלת ההיתר הראשון או תחילת העליה לקרקע באחד מהפרוייקטים, ביוון או בספרד. מיליון וחצי דולר נוספים ישולמו עם תחילת הפעלת הפרוייקט הראשון, ולא יאוחר מתום תקופת ההתקשרות, בניכוי התשלומים החודשיים.

כעולה מטיוטות ההסכם שנתפסו ומהודעות ספקטור ושיחותיו עם גלעד, דובר בתחילה על תשלום חודשי של \$7,500, כפי הסיכום המקורי בע"פ בתחילת ההעסקה. ברם, במסגרת המו"מ בין הצדדים ביקש אפל לעמעם ולהחליש את מחוייבותו לתשלום הבונוסים (בחוזה הסופי לא נקצב מועד לבקשת ההיתרים והרישיונות על-ידי אפל, ומאידך נקבעה אופציית יציאה מההסכם), ובתמורה לכך הסכים אפל להעלאת השכר החודשי.

80. ראוי להדגיש כאן, כי המו"מ על חתימת ההסכם ומועד חתימת ההסכם, אירעו בעיצומה של התקופה בה שרון היה באופוזיציה, ולא מילא כל תפקיד ממלכתי בו יכול היה לסייע לאפל בעסקיו. כזכור, גם התשלום הראשון לגלעד היה רק בסוף נובמבר 1999, לאחר ששרון כבר היה באופוזיציה כ- 5 חודשים.

מועד תחילת ההסכם נקבע כאמור ליום 1.6.99, כחודשיים וחצי לאחר המועד בו, כנראה, החל גלעד לתת שירותים בפרוייקט. הועלה חשד, כי קביעת המועד המאוחר נעשתה כדי להרחיק את ההסכם מתקופת כהונתו של שרון כשר (חוץ ותשתיות), ולהעלים את כוונת השוחד. דא-עקא, שלא רק שמדובר בהשערה גרידא, וייתכנו לעובדה זו הסברים אחרים, אלא שגם ביום 1.6.99, מועד תחילת ההסכם שנקבע, שרון עדיין כיהן בתפקיד שר התשתיות ושר החוץ, תפקידים אותם סיים רק כ- 5 שבועות מאוחר יותר (5.7.99).

81. לאחר החתימה על ההסכם חזר גלעד לתת שירותים לפרוייקט, אף כי אופי עבודתו השתנה לעומת אופי העבודה במהלך שנת 1999, והתרכז בעיקר בהכנת מסמכים, חוברות ומחקרי שוק (בשיחה מוקלטת בין ספקטור לגלעד מיום 4.2.01 מספר גלעד: "שבמקום לעסוק בענייני שיווק שאין כרגע מה לעשות אז אני מכין מכל מיני חומר מהאינטרנט ודברים כאלה ומארגוני התיירות העולמית מכין לו פרופיל על תיירים גרמנים על תיירים אנגלים... על תיירים ספרדים, על כמה הם מוציאים איפה הם אוהבים ללכת... מה הזכויות הסוציאליות שלהם, מה עושים הפנסיונרים שלהם, מה מותר להם מה אסור להם. אני עושה עבודות מסודרות").

82. גלעד המשיך במתן שירותים לאפל עד יוני 2001, המועד בו מתיר ההסכם לשני הצדדים לצאת ממנו. תמורת שירותיו קיבל גלעד את התשלומים שנקבעו בהסכם עבור שירותי העבר (\$400,000), וכן כ-240,000 דולר נוספים, בשקלים, עבור 12 חודשי העבודה הנוספים (יוני 2000-יוני 2001). הפרוייקטים ביוון ובספרד לא הגיעו לשלב ההיתרים או ההפעלה, ולגלעד לא שולמו הבונוסים.

4. תנאי ההעסקה והסכומים ששולמו לגלעד - האם הסכם פיקטיבי?

83. הסכומים שקיבל גלעד עבור עבודתו אצל אפל - כ- \$640,000 עבור תקופת העסקה של כשנתיים (מרץ 1999 ועד יוני 2001) - הם אכן סכומים גבוהים, וכך גם הבונוסים שנקבעו בהסכם, אף שלא הגיעו לידי מימוש. אולם, האם האמנם מדובר, כנטען, בהעסקה "בתנאים כספיים מפליגים, וללא תמורה של ממש מצד גלעד, בהעסקה שיש בה מידה רבה של חריגות עד כדי פיקטיביות", אשר ממנה ניתן להסיק - כראיה במשפט פלילי - שמדובר למעשה כאמצעי לתשלום שוחד לשרון עצמו?

לדעתי אין בידינו לבסס טענה זו כלל, וזאת לאור כל המפורט לעיל, ובהתחשב בעובדות והנימוקים שיפורטו להלן:

84. **אשר לכישוריו של גלעד ולרקע המקצועי שלו -**

מהודעות שרון ועומרי עולה, כי גלעד הוא בוגר הפקולטה לחקלאות במגמת כלכלה, ובעל תואר שני, או לימודי המשך, בכלכלה או מינהל עסקים בתחום השיווק.

גלעד מנהל את חוות השיקמים משנת 1989, וכעולה מחומר הראיות, הוא עסק במקביל בפרוייקטים שונים של ייזום ושיווק של נדל"ן (כמצויין לעיל, הכרותו האישית עם אפל התחזקה, בין היתר, בעקבות התייעצויות שקיים עם אפל בנוגע לפרוייקטים של נדל"ן בהם היה מעורב).

נציין, כי גם ספקטור מספר כי גלעד היה מעורב בעסקאות נדל"ן שונות, וכי גלעד ביקש את עזרתו באיתור השקעת נדל"ן בסכום של 12 מליון דולר עבור מיליונר אמריקאי שביקש להשקיע בארץ. גם פרידמן (שישקו) מציין בהודעתו כי היה לו בעבר קשר עם גלעד בקשר עם שיווק פרוייקט נדל"ן למגורים (הודעה מיום 7.4.03).

85. **אשר לתפקידו ולאיכות עבודתו -**

מהודעות דייסי ושישקו שנסקרו לעיל עולה, כי לגלעד היה תפקיד ניהולי בכיר, ולגמרי לא פיקטיבי בפרוייקט. כן עולה, כי הייתה הערכה גבוהה מאוד לכישוריו, לאיכות עבודתו ולהשקעתו בפרוייקט של הגורמים המקצועיים שעבדו מולו בפרוייקט.

כמצויין לעיל, מבהיר דייסי בהודעתו במשטרה, כי גלעד שימש "כמנהל עם אחריות ניהולית בפרוייקט", וכי תפקידו בפרוייקט היה "להיות אמון על החטיבה השיווקית-פרסומית-מכירתית, ולתאם ולהפעיל את כל הגורמים החיצוניים ונותני השירותים שקשורים לנושאים אלה".

צבי פרידמן (שישקו), מבעלי משרד "מקאן קשר בראל", שמולו ואתו הייתה עיקר עבודתו של גלעד העיד, בין היתר, כי "גלעד היה שותף עד צווארו בתחומים האלה. עבד מבוקר עד לילה בשיתוף פעולה מלא איתנו בארץ ועם הגורמים בחו"ל - מקאן אריקסון"; כי "גלעד שרון בילה אינסוף שעות במשרדי. הקשר היה הדוק, וטיפל בכל התחומים הנוגעים לפרוייקט". וכן כי "התרשמתי מאוד מיכולתו המקצועית, בהשוואה ללקוחות אחרים שלי, לקלוט רעיונות שיווקיים ולתרגם אותם למונחי ביצועי. האיש ללא ספק מוכשר ביותר... יש לו יכולת טובה מאוד להבין ולהביא לידי ביצוע... מאוד התרשמתי מהיכולת שלו להכנס לתוך תכנית שיווקית, ולהבין אותה ולהביא ליישומה..."

גם אפל עצמו, ציין בכל הזדמנות - בזמן אמת, בטרם פתיחת החקירה הגלויה - לרבות בשיחות שנקלטו בהאזנות סתר עם גורמים שונים, את הערכתו המקצועית הגבוהה לכישוריו של גלעד, ואת שביעות רצונו הגדולה מעבודתו של גלעד.

86. אשר לגובה השכר.

אכן השכר ששולם לגלעד עבור עבודתו אצל אפל - כ- \$640,000 עבור תקופת העסקה של כשנתיים - הוא ללא ספק שכר גבוה, אך עובדה זו, כשלעצמה, אינה יכולה לשמש כראיה לכך שמדובר בהעסקה פיקטיבית, וכנסות לתשלום שוחד. את התשלומים לגלעד במסגרת הפרוייקט יש לראות על רקע מכלול העובדות הידועות על כישוריו ואיכות שירותיו לפרוייקט, כאמור לעיל, ועל רקע מכלול העובדות הידועות על הפרוייקט בכלל, ותנאי ההעסקה של אחרים בו, בפרט, ובין היתר בהתחשב בעובדות אלה:

א. לגלעד היה, כאמור, תפקיד ניהולי בכיר בפרוייקט, והייתה שביעות רצון גבוהה, של הגורמים המקצועיים בפרוייקט ושל אפל, מכישוריו ומעבודתו.

ב. בהודעותיו במשטרה הסביר אפל את העסקת גלעד בכישוריו האישיים הגבוהים, ובאמון האישי שרחש לו. כן טען, כי גלעד עשה "מעל ומעבר למצופה", וכי נחסכו לו בכך סכומי כסף ניכרים; לדבריו, העסקה של אדם אחר במקום גלעד "היה עולה לי פי שתיים או שלוש".

משיחות שנקלטו בהאזנות הסתר עולה, כי אפל הביע, בזמן אמת, בהזדמנויות שונות ובפני גורמים שונים, שביעות רצון רבה מאוד מכישוריו ומעבודתו של גלעד. מהאזנות עולה גם, כי אפל האציל סמכויות לגלעד בפעילותו בפרוייקט, והעניק לו עצמאות בהחלטות במסגרת תפקידו. אפל גם מסביר בהודעותיו, כי הסכומים שסוכמו בהסכם עם גלעד נקבעו בשלב בו גלעד כבר הוכיח את עצמו בעבודתו בפרוייקט, ו"היה ראוי לכלל אגורה".

ג. **מדובר בפרוייקט מתוכנן בהיקף עצום של מיליארדי דולרים, שהיה אמור להכניס לאפל רווחים עצומים.** כבר בשלב הייזום הראשוני של פרוייקט האי היווני בו הועסק גלעד הוציא אפל על קניית שירותים שונים סכום של כ- 14 מליון דולר;

ד. בהודעתו במשטרה, כאשר נשאל דייסי (איש הכספים של הפרוייקט), מה נראית לו תמורה ראויה הולמת לעבודה של גלעד בפרוייקט, הוא השיב, כי מבלי להתייחס לגלעד אלא לתפקיד כשלעצמו, "אני יכול להגיע לסדרי גודל גדולים מאוד, שכן יש דוגמאות מתחום *Time Shares* שזה דומה לקונספט של הפרוייקט, שהמשכורות שם מגיעות לסדרי גודל לא הגיוניים." ובאשר לדעתו ביחס לתמורה הראויה המגיעה לגלעד עצמו הוא משיב: "**מדובר בסדר גודל של מאות אלפים בנמוך, כלומר מעל \$100,000 פחות מ-\$500,000.**" (הודעתו מיום 21.3.01, עמ' 21). יצויין כי דייסי מתייחס לתקופת ההעסקה בשנת 1999, עבודה קיבל גלעד בסופו של דבר תשלום כולל של \$400,000.

ה. אף שאין בידינו תמונה מלאה באשר לתנאי השכר של כל המועסקים בפרוייקט, הרי שמחומר הראיות עולה, כי גם מועסקים ונותני שירותים אחרים בפרוייקט זכו לשכר גבוה, והיו צפויים גם לבונוסים.

כך, למשל, מציין פרידמן (שישקו), כי התעריף של "מקאן אריקסון" הוא לפי \$1000 ליום עבודה של יועץ בכיר, ו- \$750 ליועץ בדרג ביניים. בחומר הראיות נזכר עובד בשם הווארד שקיבל \$22,000 בחודש, ובמקום אחר נזכר כי "מקאן קשר בראל" קיבלו \$60,000 לחודש בשלב בו עסקו 3-4 אנשים מטעם בפרוייקט. לדברי שישקו, לפי תכנית עבודה שהגיש משרדם, הם היו אמורים להשתכר, כשכר עבודה, כ- 3.8 מליון דולר במהלך 5 שנות הפרוייקט (הודעתו מיום 8.4.03);

משיחה של אפל שנקלטה בהאזנות עולה, כי אהרון אבוחצירא הועסק בפרוייקט בספרד בשכר של 215,000 ₪ לחודש;

אדריכל שמואל השמשוני (איש התכנון של הפרוייקט, להלן - השמשוני) מסר בהודעתו, כי קיבל עבור עבודת התכנון שביצע \$75,000, וכן 2 מליון ₪ (שחלקם היה אמור לשלם לקבלני משנה), וכן כי היה אמור לקבל 20 מליון דולר כבונוס במשך 10 שנים. לדברי השמשוני, לאדריכלים האמריקאים שולמו \$300,000-400,000, ולחברה אמריקאית בגין עבודת תכנון תשתיות \$200,000.

ו. בהודעתו במשטרה אומר אפל לענין הסכומים ששילם לגלעד, כי אלה נקבעו על-ידי בהתאם לפוטנציאל העסק שבו מדובר. הוא מוסיף, שעם ההצלחה גלעד צריך היה להרוויח הרבה יותר. כאשר הוא נשאל על הפקטורים ששימשו בחישוב, השיב שהיה סולידי ושמרן, וכי אחר, במקום גלעד, היה עולה לו "פי שתיים או שלוש" ומספק תמורה פחותה.

מענינת במיוחד ובעלת משקל לענייננו העובדה, כי כעולה מהודעת ספקטור מיום 8.1.04, הרי שספקטור עצמו – אשר בהודעותיו המאוחרות מביע דעתו כי התשלומים שקיבל גלעד מופרזים – הוא עצמו, העסיק בתחילת שנת 2000 (במקביל לסיוע שהעניק אז לגלעד במגעיו עם אפל), את גלעד כיועץ בפרוייקט של אבטחה ולוגיסטיקה, שביצע ספקטור עבור גוף עסקי גדול (עיתון ידיעות אחרונות).

הפרוייקט נמשך כ-3 חודשים, ותמורתו קיבל גלעד מספקטור תשלום של 1,000,000 ₪ (מליון ש"ח) + מע"מ, היינו שכר גבוה משמעותית (פי 3 עד פי 4, על בסיס חודשי) מזה שקיבל גלעד מאפל.

גם כאן, כמו בהסכם עם אפל, ההתקשרות הייתה למתן שירותים שהוגדרו כ"ייעוץ", והתשלום בוצע לחוות השקמים, תמורת קבלות וחשבונית מס. ספקטור מסביר כי התשלום לחווה, ולא אישית לגלעד – הן בהסכם אפל-גלעד, והן בהעסקה זו - נובע משיקולי מס.

בתשובה לשאלות החוקרים, מסביר ספקטור, כי העסקת גלעד הייתה על רקע של אימון אישי ומערכת יחסים קרובה שהתפתחה ביניהם באותה עת, אף שגלעד לא היה בעל נסיון בתחום האבטחה, וכי התשלום הגבוה נבע מכך שמדובר בפרוייקט של "הרבה מיליוני דולרים ואני שילמתי ביד נדיבה לכל הגורמים שהעסקתי."

ספקטור ציין, כי זכה לסיוע רב מגלעד, שליווה אותו בכל שלבי התכנון וההיערכות של הפרוייקט, וכי נעזר בידע ובהיכרות של גלעד כקצין ביחידה מובחרת (לצורך גיוס מאבטחים).

87. אשר למתכונת ההעסקה.

כעולה מחומר הראיות, נראה כי כל המועסקים במעגל הקרוב לאפל, הועסקו ללא חוזה העסקה בכתב שקבע במדויק את תפקידם ושכרם.

כך, למשל, מציין דייסי, איש הכספים של הפרוייקט, כי גוייס על-ידי אפל לפרוייקט ללא הגדרה מדוייקת של תפקידו, וללא שנחתם עמו חוזה בכתב (הודעתו מיום 13.4.01). כך גם מסר בהודעתו השמשוני, איש התכנון של הפרוייקט, כי הוא עובד הרבה שנים עם אפל, ומעולם לא חתם על חוזים בכתב עם אפל ("אני לא עושה הסכמים, זה רק בעל-פה"); הודעתו מיום 13.4.03. גם נורמן שקולניק, ישראלי תושב יוון ששימש כאיש הקשר של אפל עם היוונים, מציין כי לא היה לו חוזה כתוב עם אפל.

יצוין, כי גם ההעסקה האמורה לעיל של גלעד על-ידי ספקטור, הייתה ללא הסכם בכתב, ולדברי ספקטור, "בסוף הפרוייקט ישבנו שנינו ובסיכום מהיר בינינו הגענו להחלטה והסכמה ומה שסוכם בינינו שולם על ידי."

5. העסקת גלעד כמתת שוחד: סיכום

88. לפי הטענה, עבירת השוחד התגבשה במרץ 1999, עת התחייב אפל להעסיק את גלעד בהעסקה פיקטיבית בתנאים מפליגים, וזאת בעד פעולה הקשורה בתפקידו של שרון, כשר התשתיות וכשר החוץ, וכאשר שרון מודע באותה עת לאינטרסים של אפל, בעיקר בתחום קרקעות אזור לוד. דא-עקא, שמסקירת חומר הראיות לעיל עולה, כי אין בו כדי לבסס חשדות אלה. מהות הפרוייקט והיקפו העצום; כישוריו, תפקידו ואיכות השירותים של גלעד בפרוייקט; התשלומים ששולמו לגורמים אחרים בפרוייקט; מתכונת ההעסקה שנהגה בפרוייקט ונסיבות חתימת ההסכם בין אפל לגלעד - כל אלה אינם תומכים כלל בחשד של העסקה פיקטיבית כאמצעי עקיף לתשלום שוחד לשרון.

89. אפל מסביר את העסקת גלעד בהכרות האישית ובאמון האישי שרחש לגלעד, ובהערכה הרבה לכישוריו. קבלה לעבודה והעסקה על בסיס הכרות ואמון אישי הם בגדר תופעה רווחת, ואינם חריגים. ראינו כי זה דפוס העבודה של אפל גם עם שאר צוות הפרוייקט, וזה גם ההסבר שסיפק ספקטור להעסקת גלעד.

90. אזכיר גם, כי בתקופה ששרון כיהן כשר השכר עליו סוכם היה \$7,500, ובפועל לא בוצעו כל תשלומים לגלעד בגין שירותיו בפרוייקט בתקופה זו (התשלום הראשון היה רק בסוף נובמבר 1999); ולעומת זאת, בתקופת גיבוש ההסכם (בפברואר-מאי 2000), שרון מצוי באופוזיציה מזה קרוב לשנה, וממילא קשה מאוד לקשור את ההסכם והתשלומים לפיו לתפקידו של שרון, או לפעולה מצידו במילוי תפקידו לטובת אפל.

91. מכל המקובץ עולה אפוא, כי אף שאין מדובר בהעסקה שגרתית, באופיה ובתשלומים שנילוו לה, אין תשתית ראייתית, ובוודאי שלא ברמה הנדרשת במשפט הפלילי, כדי לבסס טענה בדבר העסקה מלאכותית ופיקטיבית, ללא תמורה של ממש, אשר יש בה, כשלעצמה, כדי לבסס אישום לפיו ההעסקה שימשה אך כסות לתשלום שוחד לשרון.

פרק רביעי: מרכיב התמורה - האם ניתנה תמורה ע"י שרון?

כללי

92. בענינו, לפי הנטען, העניק שרון לאפל, בגין טובות ההנאה שקיבל ממנו (הבטחות התמיכה הפוליטית והעסקת גלעד), את התמורות כדלקמן:

בפרוייקט האי היווני - השתתפותו של שרון בשתי ארוחות ערב שערך אפל לאנשי ממשל יוונים: האחת, ארוחת ערב לכבוד תת שר החוץ היווני שנערכה בביתו של אפל ביום 12 בינואר 1999; והשנייה, ארוחת ערב לכבוד ראש עיריית אתונה, שנערכה בביתו של אפל ביום 28 ביולי 1999.

באדמות לוד מזרח – סיוע לאפל בהיות שרון שר התשתיות בשנים 1997-1999, במסגרת פגישות שקיים כשר התשתיות לפי בקשת אפל, או מי מטעמו, עם ראשי מינהל מקרקעי ישראל, בהן הפעיל עליהם, כנטען, לחץ לשינוי החלטותיהם ולהסרת התנגדותם בענינים הנוגעים לאינטרסים הקרקעיים של אפל באזור לוד;

וכן, סיוע לאפל בפעילותו כראש הממשלה בשנים 2002-2003 לקידום האינטרסים הקרקעיים של אפל באזור לוד, במסגרת החלטת הממשלה על תכנית הצלת העיר לוד, ובדיונים בועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז המרכז בתכניות לוד-מזרח.

93. כאמור בראשית הדברים, אף שקיומה בפועל של תמורה שהעניק עובד הציבור עבור השוחד שניתן לו, אינו מהווה רכיב הכרחי להתגבשות עבירת השוחד, הרי שכלל שניתן להוכיח קיומה בפועל של תמורה ברמת מובהקות גבוהה - היינו, כי עובד הציבור אכן "סיפק את הסחורה", וכי המניע לעשיית המעשה היה אינטרס של נותן השוחד - יש בכך כדי לסייע להוכחת קיומם של המתת והמודעות אליו. לעומת זאת, העדר ראיות על קיומה של תמורה מצד עובד הציבור עבור השוחד שלפי החשד ניתן לו, מציב קושי ראייתי ממשי על הוכחת עבירת השוחד, ובעיקר מקום בו אין ראיות ישירות על קיומם של מתת השוחד והיסוד הנפשי הנלווה לו, וכל פרשת השוחד נשענת על מבנה הסתברותי של ראיות נסיבתיות בלבד.

94. להלן נבחן אפוא, האם יש בחומר הראיות כדי לבסס את החשד כי שרון אכן פעל, כאמור לעיל, באופן שניתן לראות בו משום "תמורה" לטובות ההנאה, שניתנו לו, כנטען, על-ידי אפל (סיוע פוליטי והעסקת גלעד), כדי לקדם את האינטרסים של אפל.

א. השתתפות בארוחות ערב עם אנשי הממשל היוונים

95. על פי חומר הראיות התקיימו בביתו של אפל שתי ארוחות ערב לכבוד אנשי ממשל יוונים אליהן הוזמן שרון. האחת, ארוחת ערב לכבוד תת שר החוץ היווני, שהתקיימה ביום 12.1.99 (להלן - הארוחה הראשונה); והשניה, ארוחת ערב לכבוד ראש עיריית אתונה, שהתקיימה ביום 28.7.99 (להלן - הארוחה השנייה).

96. החשד שהועלה לענין זה הוא, כי השתתפותו של שרון בארוחות הערב שימשה כתמורה מצידו לטובות הנאה שניתנו לו, כנטען, על-ידי אפל, כדי לקדם את האינטרסים שלו.

1. הארוחה הראשונה (12 בינואר 1999)

97. מפלגת העבודה הישראלית הזמינה לביקור בישראל משלחת מטעם מפלגת השלטון היוונית "פאסו"ק". ההזמנה יצאה בתאריך 11.5.98, והיא נענתה לאחר משא ומתן בין אנשי מפלגת העבודה לאנשי "פאסו"ק", ומועד הביקור נקבע ליום 11.1.99. מחומר הראיות עולה, כי שקולניק (איש הקשר של אפל ליוונים) סייע בתיווך לביצוע ההזמנה ולקביעת מועד הביקור. בשיחותיו של שגריר ישראל ביוון עם תת שר החוץ היווני, סוכם כי בשהותו בארץ יקיים תת השר היווני מספר פגישות רשמיות, כאורח משרד החוץ, בנוסף להיותו אורח מפלגת העבודה הישראלית.

98. המשלחת הגיעה ארצה בתאריך 10.1.99, ובין חבריה היו תת שר החוץ היווני ועמו עוד כ-14 אנשי ממשל וחברי פרלמנט ושמונה עיתונאים. לחברי המשלחת נקבעו פגישות עם שר החוץ (שרון), ועם מנהיגי מפלגת העבודה, וכן ביקור בכנסת וסיום בשטחי הרשות הפלסטינית. כן נקלטו שיחות של אפל, מהן עולה כי נעשו נסיונות ליזום מפגשים של המשלחת עם אהוד ברק, חיים רמון, ואחמד טיבי, וכי המשלחת אכן נפגשה עם רמון וכן עם שטרית.

99. מחומר הראיות עולה, כי לאפל היה עניין בביקור, וכי היה מעורב - ישירות ובאמצעות שקולניק - בגיבוש תכנית הביקור. אפל גם מימן (במקום מפלגת העבודה) חלקים ניכרים מן הביקור.

100. אפל ארגן ארוחת ערב בביתו לכבוד תת שר החוץ היווני ופמלייתו, והזמין לארוחה גם את שרון, שנוכחותו הייתה חשובה לו, כנראה, כדי להרשים את היוונים. בשיחה עם שקולניק מספר אפל כי דחק בשרון להגיע לארוחה. משיחה נוספת עולה כי גם אביגדור ליברמן הגיע לארוחה לבקשת אפל. הארוחה התקיימה ביום 12.1.99, ושרון אכן הגיע וכיבד בנוכחותו את האירוע.

מחומר הראיות עולה, כי במהלך הארוחה לא הוצג פרוייקט האי היווני לאורחים מיוון, ולא דובר בארוחה כלל על הפרוייקט, וכי הפרוייקט הוצג לאורחים מיוון רק למחרת היום, במלון שרתון, ללא נוכחות או השתתפות של שרון.

101. שרון מוסר בהודעתו (מיום 30.10.03), כי הוזמן לארוחת הערב על ידי אפל, כפי שהוזמן לא פעם בעבר, אם כי אינו זוכר את פרטי ההזמנה. לדבריו, הוא התארח בבית אפל מספר פעמים לא קטן באירועים שונים, והוא מכחיש כי היה ער לצורך עסקי של אפל בנוכחותו בארוחה ("לא הרגשתי שאני בא לשם לצרכי קישוט. הוזמנתי ובאתי").

102. הועלתה הטענה, כי בצהרי אותו יום, בפגישה של שרון בלשכתו כשר החוץ עם המשלחת היוונית הוא איפשר לנורמן שקולניק, איש הקשר של אפל ביוון, להשתתף במפגש, על אף שלא הוזמן פורמלית. שרון התייחס לכך בהודעתו באומרו, כי אכן ראה את שקולניק - אותו זיהה כאיש מערכת הבטחון לשעבר, וכאיש עסקים - עם המשלחת היוונית, וסבר באופן טבעי שהוא נלווה למשלחת. שרון מציין, כי זוהי תופעה נפוצה שלמשלחות רשמיות נלווים אנשי עסקים, זרים וישראלים.

103. כאן המקום להזכיר, כי העסקתו של גלעד בפרוייקט האי היווני החלה רק בחודש מרץ 1999, היינו, כחדשיים לאחר קיומה של הארוחה הראשונה. לפיכך יש קושי ליחס לשרון את השתתפותו בארוחה הראשונה כתמורה להעסקת גלעד בטרם ההעסקה, ובטרם ידע על ההעסקה, היינו, מתן תמורה עבור מתת שוחד שטרם באה לעולם.

104. אשר לאפשרות קשירת ההשתתפות בארוחה כתמורה להבטחת הסיוע הפוליטי מצד אפל לשרון בפריימריס בליכוד שנועדו להתקיים ביום 8.2.99. אפשרות זו אמנם קיימת (נוכח השיחות בין שרון לאפל בתקופה זו בהן עולות הבטחות התמיכה הפוליטית של אפל בשרון, כפי שפורט בפרק הבטחות התמיכה הפוליטית לעיל), אך לא ניתן לסתור את גרסת שרון, כי נענה להזמנה במסגרת מערכת היחסים ארוכת השנים שביניהם. גרסה זו יש לבחון על רקע דבריו של שרון בפתח חקירתו, שאינם שנויים במחלוקת, ולפיהם "אני מכיר את דוד אפל שנים רבות. הכרתי אותו במישור המפלגתי, שמה פגשתי אותו. מכיר אותו, מכיר את משפחתו, הייתי אצלו לא אחת בביתו, אם זה באירועים משפחתיים או בסוכות או בארוחת ערב, וכן הלאה". (וראו גם לעיל באשר לקשיים שבייחוס הבטחות סיוע פוליטי וסיוע פוליטי לכוונת שוחד).

105. אפל בחקירתו, מסביר ומתרץ את קיום הארוחות ופגישותיו הנוספות עם חברי המשלחת היוונית באינטרס הלאומי של מדינת ישראל בהידוק הקשרים עם יוון. אינני רואה מקום להתייחס כאן למהימנות גרסתו של אפל, אך מכל מקום אין בה כדי לשפוך אור על מודעותו של שרון.

2. הארוחה השניה (28 ביולי 1999)

106. **ארוחה זו התקיימה ביום 28.7.99, בעת ששרון היה באופוזיציה.** הארוחה נערכה לכבוד ראש עיריית אתונה, שהוזמן לישראל על-ידי ראש עיריית ירושלים (אהוד אולמרט) ומשרד החוץ, ביוזמתם של אפל ואיש עסקים נוסף. הארוחה התקיימה בביתו של אפל, והוזמנו אליה שרון, גלעד, רובי ריבלין ואחרים. קדמה לה ארוחה רשמית במלון המלך דוד בירושלים, בה המארח היה ראש עיריית ירושלים (אולמרט).
107. **חומר הראיות מצביע על כך שלאפל היה עניין, כי המשלחת היוונית תיפגש עם גורמים בעלי מעמד בארץ, וזאת על פי המלצה של חב' הפרסום של הפרוייקט, לפיה יש לחשוף את האורח לאנשים בעלי מעמד.**
- ואכן, חברי המשלחת נפגשו עם חיים רמון ורובי ריבלין, ועם אחמד טיבי שארח אותם בכנסת. גם צבי פרידמן (שישקו) מ"קשר-בראל" מציין, כאשר נשאל על תרומת נוכחות דמויות פוליטיות באירועים: "זה אומר שאפל איש עסקים חשוב ומוערך".
108. **בהודעתו של שרון מיום 30.10.03 הוא טוען, כי חלף זמן רב (כ- 4 שנים), והוא אינו זוכר כלל את הארוחה הזו. יצויין, מכל מקום, כי מחומר הראיות עולה, כי לא דובר כלל בארוחה זו על פרוייקט האי היווני (הודעת השמשוני, אדריכל הפרוייקט).**
109. **באותה עת ידע אמנם שרון, על פי עדותו שלו, כי בנו גלעד עובד אצל אפל "בפרוייקט תיירותי ביוון או בספרד", אך אין בידינו ראייה היכולה לבסס חשד, כי שרון קישר בין ארוחת הערב עם ראש עיריית אתונה (בה כאמור לא דובר על הפרוייקט), ובין העסקת בנו בפרוייקט. כזכור, בין אפל לשרון שוררים קשרי ידידות אישית ופוליטית מזה שנים רבות, ולדברי שרון, כמצויין לעיל, השתתפותו בארוחות ערב ובאירועים אחרים אצל אפל, אינה דבר חריג.**
- זאת ועוד, כזכור בתקופה זו שרון באופוזיציה, וממילא קשה לקשור אירוע מעין זה עם פעולה הקשורה בתפקידו כעובד הציבור, בזיקה עם אינטרסים של אפל.
110. **נראה כי העובדה שבשתי הארוחות לא הוצג הפרוייקט, וכנראה גם לא דובר עליו, מצמצמת את תפקידו של שרון בשתי הארוחות לכיבוד המעמד בלבד ("קישוט"), דבר שכפי העולה מחומר החקירה, ייחס לו אפל חשיבות. מנקודת מבטו של שרון, יקשה לסתור את טענתו, כי היענותו להזמנות אפל להשתתף בארוחות הייתה במסגרת יחסי הידידות בין השניים, ולא כתמורה לאפל עבור מתת כלשהי בקשר עם פעולה הקשורה בתפקידו.**

ב. מעורבות שרון בעסקי הקרקעות של אפל באזור לוד (1997-1999)

111. רקע -

לאפל יש אינטרסים קרקעיים שונים באזור העיר לוד.

אפל בנה, יחד עם עו"ד דרור חוטר ישי, במסגרת חברת "מגדל הזוהר", בתחילת שנות ה-90 פרויקט בניה גדול בצפון מערב לוד: שכונת "גני אביב". למגדל הזוהר היו טענות שונות נגד מינהל מקרקעי ישראל (להלן - המינהל) בענין השלמת ביצוע תשתיות במקום.

אפל וחוטר ישי רכשו גם קרקעות נוספות באזור יגל, אחיעזר וצפריה, אשר לשם פיתוחן נזקקו לאישורים שונים ממינהל מקרקעי ישראל (להלן - המינהל).

בנוסף, רכשה חברת מגדל הזוהר ביולי 1997 את הזכויות על כ-1400 דונם של שטחים חקלאיים של מושב גינתון, ממזרח לעיר לוד, תמורת כ-24 מליון דולר. עסקה זו נעשתה ללא שנתקבלה הסכמת המינהל כנדרש בהתאם לחוזה החכירה בין המינהל למושב.

יצויין כי באותה עת התנהלו דיונים במשרד הפנים בענין הרחבת גבולות העיר לוד מזרחה, בעקבות ועדת חקירה לגבולות העיר לוד שמינה שר הפנים. בסמוך לאחר מכן, בעקבות הסכם לענין זה בין עיריית לוד למועצה האזורית חבל מודיעין, החליט שר הפנים בדצמבר 1997 על סיפוח השטחים החקלאיים של מושב גינתון לתחום השיפוט של העיר לוד. הודעה על כך פורסמה ברשומות באפריל 1998.

בהתאם לחשד, פעל אפל אצל שרון בתקופה הנדונה לקידום האינטרסים שלו בקרקעות אלה.

1. הפגישה אצל שרון בעניני חב' "מגדל הזוהר" בספטמבר 1997

112. בהתאם לחומר הראיות התקיימה בספטמבר 1997 פגישה בלשכת שרון בתל-אביב, שכיהן באותה עת כשר התשתיות וממונה על המינהל. פגישה זו התקיימה בעקבות פניה בכתב של חוטר ישי, בה ביקש לדון עם השר והגורמים המקצועיים בנושאי גני אביב א' ו-ב'. הייתה זו פגישה רבת משתתפים, בה נטלו חלק מצד המדינה, מלבד שרון, גם מנהל המינהל דאז (ברטי ברודו) ובכירים נוספים מהמינהל וממשרד התשתיות, ומצד "מגדל הזוהר" – חוטר ישי, אפל (בחלק מהישיבה) ואחרים. משתתפי הפגישה משני הצדדים נחקרו ומסרו הודעות.

113. מההודעות שמסרו משתתפי הישיבה האמורה מספטמבר 1997, וכן שאר בכירי המינהל בתקופה הרלבנטית עולה התמונה הבאה:

א. לטענת חלק ממשנתפי הפגישה, הורגשה בפגישה אוריה של אי שביעות רצון מצד השר כלפי אנשי המינהל. ברם, אין חולק, כי לאחר שפקידי המינהל הסבירו את השיקולים המקצועיים שלהם שלא להיענות לדרישות חב' מגדל הזוהר, לא כפה עליהם שרון - לא בפגישה זו, ולא בכל מועד אחר - להיענות לדרישות החברה, או לדרישות אחרות מצד אפל וחוטרי ישי.

ב. בעלי תפקידים בכירים במינהל שהשתתפו בישיבה ובהם: מנהל המינהל (ברודו), הסמנכ"ל לשיווק וכלכלה, הסמנכ"ל לתכנון ולפיתוח, מנהל האגף החקלאי, היועץ המשפטי, ואחרים - ציינו בהודעותיהם כי בתקופת כהונתו כשר התשתיות לא הפעיל עליהם שרון לחץ לפעול לטובת אפל. עדות ברוח זו נמסרה גם על-ידי מנהלי המינהל האחרים שכיהנו בתקופת כהונתו של שרון (מירון חומש, אבי דרכסלר, ויעקב אפרתי), ובכירים אחרים במינהל.

ג. אכן לדברי חלק מהמשתתפים בפגישה האמורה, לאחר שנציגי היזמים עזבו את הפגישה, נזף שרון באנשי המינהל, והיה גם מי שקישר את הנזיפה לרצון השר לסייע ליזמים. ואולם, כפי שהודגש על-ידי משנתפי הישיבה, הנזיפה הייתה על רקע כללי של אי עמידה של המינהל ביעד שקבעה הממשלה לתכנון ושיווק של 60,000 יח"ד בשנה. רבים ממוסרי ההודעות ציינו, כי שרון ביטא לעתים קרובות באותה תקופה את אי שביעות רצונו מהתיפקוד הלקוי של המינהל, ומהקצב האיטי של הטיפול בקידום תכניות, ללא קשר לעניני אפל.

114. מהודעת ברודו עולה, כי בתקופת כהונתו כמנהל המינהל התקיימה כנראה פגישה נוספת אצל שרון בנוגע לעסקי הקרקעות של חוטרי ישי ואפל (לה לא נמצא תיעוד). לדברי ברודו, הוא הסביר בפגישה זו את הסיבות להתנגדותו לבקשות חוטרי ישי ואפל, ושרון "קיבל אותן". כן ציין, בתשובה לשאלת החוקרים, כי בעקבות פגישה זו "השר לא דרש הבהרות נוספות בנושא, ולא שמעתי עוד בנושא זה מצד השר" (הודעתו מיום 12.8.03).

115. בהודעתו מיום 30.10.03 מסר שרון, כי לא נפגש עם אפל באופן אישי בענין עסקיו. עם זאת, ציין, כי בתוקף תפקידו קיים במסגרת המשרד הרבה מאוד פגישות עם יזמים כדי לקדם עבודות, וזאת בתוקף תפקידיו, ומאחר ש"המערכות האלה הן מערכות איטיות...אני לא חושב שיש קבלן אחד בארץ שלא הכרתי אותו". גם ברודו, בהודעתו הנ"ל, ציין, כי פגישות אצל השר בנושא יזמים ובהשתתפותם "היו מקובלות ושגרתיות", וכי הפגישה בנוגע לעסקי מגדלי הזוהר "לא הייתה יוצאת מן הכלל". גרסה זו נתמכת בהודעות ברודו וגב' אוסם-חלמיש, שכיהנה כעוזרת המקצועית לשר התשתיות בשנים 1997-1999. לדבריה, היו הרבה פגישות בלשכת השר עם יזמים שונים שביקשו פגישה עם השר כדי לפתור בעיות מול המינהל.

116. אכן, מוטב היה כי שרון היה נמנע מלטפל במישרין בעניניו של אפל, וזאת נוכח היחסים האישיים והפוליטיים ביניהם. הדברים אמורים בעיקר באשר לפגישות שקיים שרון בשנת 1997, כשר התשתיות, בעניני חברת מגדל הזוהר של חוטרי ישי ואפל. ברם, התנהגות זו אינה עולה כדי עבירה פלילית, ואף לא הועלה טענה שיש לראותה ככזו.

2. אבי דרכסלר כמנהל מינהל מקרקעי ישראל

117. אבי דרכסלר שימש בשנות ה-80 כעוזר של שר החקלאות דאז, נחמקין (ממפלגת העבודה), שהיה השר הממונה על המינהל. דרכסלר מונה על-ידי הממשלה, לפי הצעת שרון, כמנהל מינהל מקרקעי ישראל ביוני 1998, וכיהן בתפקיד זה עד יוני 2000.

118. בהתאם להודעה שמסר דרכסלר, בסמוך לאחר כניסתו לתפקידו, כנראה בנובמבר 1998, נפגש עם אפל, לבקשתו של אפל. הפגישה התקיימה במלון דן בתל-אביב, ולדרכסלר התלוותה עוזרתו, גב' רות שר-שלום אהרונוסון. בפגישה זו שטח בפניו אפל את תוכניותיו בנושאי קרקעות שברשותו באזור לוד, וביקש להגיע להסדר עם המינהל, לפיו תמורת העמדת קרקעות יגל ויד רמב"ם, אותן רכש קודם לכן, לטובת המדינה, תאפשר לו המדינה לבנות בגינתון. לדברי דרכסלר, הוא הבהיר מיידית לאפל כי אין כל ממש בהצעותיו, וכי הוא מתנגד בתוקף להצעותיו ולתוכניותיו. לדבריו, השיחה הפכה "לשיחה של גידופים ואיומים", ואפל גם איים עליו כי יגרום לפיטוריו. דרכסלר ושר-שלום מתארים פגישה זו כנסיון של אפל "להלך אימים" על דרכסלר. כן טען דרכסלר, כי אפל איים עליו כי יפעיל נגדו את גלעד.

119. לדברי דרכסלר, בעקבות הפגישה עם אפל נפגש דרכסלר, לבקשתו, עם היועץ המשפטי לממשלה, ודיווח לו על הפגישה עם אפל ועל איומיו, וביקש ליווי הפרקליטות בפעילות מינהל מקרקעי ישראל בטיפול בנושא זה. מתוך רישומי לשכת היועץ המשפטי לממשלה עולה, כי פגישה כזו אכן התקיימה ביום 24.11.98, ועיקריה תועדו בתרשומת פנימית על-ידי עוזר היועץ המשפטי.

120. דרכסלר דיווח לשרון על דבר הפגישות עם אפל ועם היועץ המשפטי לממשלה, ובהמשך לכך נפגש דרכסלר, לבקשתו, עם שרון. לדבריו, בפגישה זו עידכן את שרון על האינטרסים הקרקעיים של אפל באזור לוד, ואף הציג את הדברים על גבי תצלום אויר (תצ"א) שהוכן עבורו במיוחד לפגישה זו. לדבריו, מיד לאחר ששרון עיין בתצ"א ושמע את ההסברים להתנגדותו לתכניות של אפל, אמר לו כי עמדתו מקובלת עליו, והוא נותן לו גיבוי לכל החלטותיו בענין זה.

דרכסלר מדגיש בהודעתו, כי הוא קיבל משרון גיבוי מלא לאורך כל הדרך. לדבריו – "בכל התקופה שאריק שרון היה השר הממונה עלי, ולו פעם אחת לא היה מקרה שעובד כפוף אלי היה לו מגע ישיר עם השר שלא בנוכחותי, או שלא באישורי, וזה חד משמעי. דבר שני - הרבה אנשים שמעו ממני שלהערכתי דודי אפל, הכוח שלו התגלה לי כדיבורים בעלמא, מאחר ובכל תקופתי לא נחשפתי ללחץ כלשהו בענין דודי אפל מאנשים שהיו בעלי סמכות לגביי. אני מדגיש לגבי השר שרון, שלא רק שלא נלחצתי על ידו, אלא הרגשתי שיש לי גיבוי ממנו." (הודעת דרכסלר מיום 14.8.03).

121. דבריו אלה של דרכסלר עולים בקנה אחד עם דברי שרון בהודעתו במשטרה. לדבריו דרכסלר התגלה לו כאדם בעל כושר ביצוע מעולה, וכאיש שלא נרתע ממאבקים. "הוא אדם שקיבל ממני תמיכה מוחלטת בכל הדברים". ובהתייחס למחלוקת האמורה אמר: "מאחר וסמכתי עליו, פשוט סמכתי עליו, נתתי לו גיבוי מלא." (הודעתו מיום 5.2.04)
122. חיזוק לגרסה האמורה של דרכסלר ושל שרון מצוי בשיחת טלפון מיום 4.7.99 בין אפל לראובן אדלר, בה מקונן אפל על הקשיים הרבים - ללא הצדקה לטענתו - שמציב דרכסלר בדרכו. אדלר מספר לאפל כי התלונן על דרכסלר בפני אריק, אך "הוא לא הסכים אתי. הוא צעק עלי". בהמשך השיחה קובל גם אפל על כי שרון מגן על דרכסלר "הוא מגן עליו בצורה שאני לא ראיית עוד דבר כזה... בכל מקום שמדברים עליו הוא קופץ כמו נשוך נחש. אריק מגן עליו בחירוף נפש, בחירוף נפש ממש". בשיחה אחרת ביניהם מיום 12.3.99 רוטן אפל, כי שרון הוא "היחידי שמוקסם ממנו [מדרכסלר]. מצליח על אריק לעבוד כמו אני לא יודע מה". דברים ברוח דומה עולים משיחה בין אפל לדרעי מיום 8.3.99.
- אציין גם בהקשר זה, כי מחומר הראיות עולה, כי גם לאחר שחדל שרון לכהן כשר התשתיות (ביולי 1999) ניסה לשכנע את דרכסלר שלא להתפטר מתפקידו כמנהל המינהל.
123. **לסיכום:** תת-פרק זה סקר בתמצית את פעילותו של שרון בשנים 1997-1999, בהן כיהן כשר התשתיות, בקשר עם קרקעות אפל. מדובר באירועים שקדמו להעסקת גלעד ולהבטחות הסיוע הפוליטי מצד אפל (אף כי שלושת חודשי כהונתו האחרונים כשר התשתיות חפפו את תחילת עבודתו של גלעד בפרוייקט). כעולה בבירור מהדברים, אין בפעילותו האמורה של שרון כדי לבסס טענה כי פעילות זו נעשתה במסגרת יחסי גומלין של תן-וקח במסגרתם סייע שרון לאפל בעסקי הקרקעות שלו, ואפל גמל לו לאחר-מכן בטובות הנאה שונות. כעולה בבירור מהדברים, לא רק שרון לא סייע לאפל בקידום עסקי הקרקעות שלו, אלא הוא נתן גיבוי מלא למנהל המינהל ולאנשי המינהל שהתעמתו עם אפל.
- אכן, הועלו טענות על נזיפות של שרון במנהל המינהל דאז (ברודו) ובפקידי מינהל אחרים בפגישה מספטמבר 1997, אך להתנהגות זו ניתן הסבר בקשר עם מגמה כללית של שרון בדבר אי שביעות רצונו מקצב ההתנהלות של המינהל בעמידה ביעדים שהוצבו לו בתקופת ברודו.
- כאמור לעיל, ביחס לפגישה שקיים שרון בשנת 1997 בעניני חברת מגדל הזוהר, אכן מוטב היה כי שרון היה נמנע מלטפל במישרין בעניניו של אפל, וזאת נוכח היחסים האישיים והפוליטיים ביניהם. ברם, התנהגות זו אינה עולה כדי עבירה פלילית, ואף לא הועלה טענה שיש לראותה ככזו.

ג. קרקעות לוד 2002-2003 - החלטת הממשלה ודיוני הועדה המחוזית

124. כמצוין לעיל, לפי הנטען, פעל שרון בכהונתו כראש הממשלה בשנים 2002-2003 לקידום האינטרסים הקרקעיים של אפל, וזאת במסגרת החלטת הממשלה על התכנית להצלת העיר לוד מיולי 2002, ובדיוני הועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז המרכז בתכניות לוד-מזרח ב-2002-2003. הטענות לענין זה מהלכות על הסף: מחד גיסא, אין טענה כי פעילות ראש הממשלה בנושאים האמורים הייתה, כשלעצמה, לא לגיטימית או משיקולים זרים; ומאידך גיסא נטען, כי פעילות זו נעשתה מתוך מודעות, גם אם נוספת או משנית, של סיוע לעסקי אפל. חשיבות פרק זה של הפרשה, לפי הנטען, הוא בהשלמת "החוליה החסרה" של תמונת השוחד, היינו הצבעה על מרכיב התמורה שנתן שרון לאפל עבור טובות ההנאה שלפי הטענה נתן אפל לשרון, וזאת משלא נמצאה התמורה בנוגע לעסקי הקרקעות של אפל בפעילות שרון בשנים 1997-1999, בעת שכיהן כשר התשתיות.

החקירה בפרשה זו נפתחה באוגוסט 2003, לפי הוראת ראש אגף חקירות במשטרה, והיא נוהלה על-ידי יאח"ה. להלן אבחן את העובדות והראיות לענין זה.

אדגיש כבר כאן, כי לא מצאתי בחומר ראיות כל ראיה שיש בה כדי לתמוך בטענה המבקשת לקשור את פעילות שרון בהליכים האמורים ברצון של שרון להטיב עם אפל. כמו כן, אין בחומר הראיות כל ראיה או אינדיקציה למעורבותו של אפל בהחלטת הממשלה, או בהליכים בפני הועדה המחוזית לתכנון ולבניה.

1. החלטת הממשלה על שיקום לוד

125. ביום 21 ביולי 2002 קיבלה הממשלה את ההחלטה מס' 2264 שענינה "שיקום העיר לוד" (להלן - **החלטת הממשלה**). מטרת ההחלטה "לפעול בשיתוף פעולה ובחלוקת אחריות עם עיריית לוד, לשיפור מהותי ושורשי במצבה של העיר ואיכות החיים של תושביה." (סע' א' להחלטה). לשם השגת מטרה זו מונה החלטת הממשלה 20 פעולות ומשימות שונות, ואת המשרד הממשלתי או היחידה הממשלתית עליהם מוטל לבצען, ובכללם: משרד הבינוי והשיכון, מינהל מקרקעי ישראל, משרד התחבורה, משטרת ישראל, משרד הפנים, משרד העבודה והרווחה, המשרד לבטחון הפנים, ועוד.

126. לעניננו רלבנטיים סע' 1 להחלטה, המטיל על מינהל מקרקעי ישראל להקצות קרקע לבניית כ- 600 יחידות דיור עבור המשרתים בכוחות הבטחון, וסע' 9 להחלטה, המטיל על משרד הפנים, הועדה המחוזית ומינהל מקרקעי ישראל לתת עדיפות עליונה לקידום תכנון קרקעות בעיר לוד.

127. סע' 1 להחלטה (וסעיפים נוספים שאינם לענייננו כאן) הותנו בבחינה משפטית של היועץ המשפטי לממשלה. בהערות בכתב שהעביר היועץ המשפטי לממשלה ביום 31.7.02, בהמשך להערותיו בע"פ במהלך הישיבת הממשלה, לא היתה הסתייגות כלשהיא לסע' 1 האמור.
128. להחלטת הממשלה קדם סיור של שרון בלוד ביום 11.7.02, בהשתתפות שרים, מנכ"לים ונציגים אחרים של משרדי הממשלה הרלבנטיים. הביקור נערך, כפי הנראה, ביוזמתו של מקסים לוי ז"ל, שנבחר זמן קצר קודם לכן (14.5.02) כראש עיריית לוד, אחרי כשנתיים שבהן כיהנה בעיר ועדה קרואה.
129. לשם הבטחת יישום החלטת הממשלה הוקמה **ועדת מעקב** בראשות מר אלכס גולדנבורן, המשנה למנכ"ל משרד רוה"מ ויו"ר "ועדת החסמים". שרון עצמו ביקר בעיר עוד פעמיים ביום 11.8.02 וביום 3.10.02, לצורך מעקב אישי אחר ביצוע ההחלטות, וכן קיים בראשותו, בירושלים, מספר ישיבות מעקב רבות-משתתפים.
130. החלטת הממשלה התקבלה על רקע נתונים קשים מאוד על מצבה של העיר לוד, ובין היתר, בדבר היותה מרכז של סחר בסמים, השתלטות אלימה על אדמות מדינה ובניה בלתי חוקית פראית בהיקפים גדולים, הזנחה סביבתית ועוני, העדר מקורות תעסוקה, בריחת אוכלוסיה חזקה, הגירה לעיר של שוהים בלתי חוקיים מהשטחים ועוד.
131. אין חולק כי מצבה של העיר לוד היה בכי רע, ואין גם חולק כי נדרשה התערבות ממשלתית נמרצת לסיוע לעיר לוד, ולחילוץ ממצבה העגום. עוד באוקטובר-נובמבר 2000 הוכנה ואושרה על-ידי ממשלת אהוד ברק הפעלת "תכנית אופק", שענינה סיוע נקודתי ל-11 יישובים ברחבי הארץ, הסובלים מבעיות קשות, ובהם העיר לוד. לדעת מנהל תכנית אופק, ורבים אחרים, מצבה של לוד היה חמור במיוחד, גם בהשוואה לשאר יישובי תכנית אופק.

2. תכנית בן-שמן

132. בעקבות החלטת הממשלה הועלתה לדיון ביום 18.9.02 בוועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז המרכז (להלן - **הועדה המחוזית**) תכנית מס' גז/14/479 להקמת 600 יח"ד צמודות קרקע, וכ-600 יח"ד נוספות בבניה רוויה, באדמות המושב בן שמן (להלן - **תכנית בן-שמן**).
- תכנית זו - שיודגש כבר כאן, כי אין לה כל קשר לאפל - הוכנה והוגשה לוועדה המחוזית על-ידי מושב בן-שמן (כיזם) ומינהל מקרקעי ישראל (כבעלים), על שטחים בבעלות המינהל המוחזקים על-ידי המושב. התכנית הוכנה לאחר שבפברואר 1999 הושג הסכם בין המועצה האזורית חבל מודיעין לבין עיריית לוד בדבר סיפוח שטחי התכנית לתחום השיפוט המוניציפלי והתכנוני של העיר לוד.

התכנית אושרה בוועדה המקומית בנובמבר 2001, בעת כהונת ועדה קרואה בלוד. התכנית הוגשה באוגוסט 2002 על-ידי מינהל מקרקעי ישראל ומושב בן שמן לאישור הועדה המחוזית, והועלתה כאמור לדיון בוועדה המחוזית ביום 18.9.02. התכנית נועדה להגשים את סעי' 1 להחלטת הממשלה בדבר בניית כ- 600 יחידות דיור עבור המשרתים בכוחות הבטחון (הודעת דורון דרוקמן, מתכנן המחוז, מיום 11.8.03).

133. לאחר דיון החליטה הועדה המחוזית לדחות את התכנית (על חודו של קול). הטעם של הועדה לדחיית התכנית היה כפול: התכנית המוצעת אינה עולה בקנה אחד עם "התכנון המחוזי העדכני", וכן מהטעם שבעיר לוד יש כבר מלאי תכנוני גדול ביותר של יח"ד שטרם ניבנו או שווקו, בין היתר במסגרת תכניות אחיסמך הגדולה וגני יער, ועל כן אין צורך בכ 1200 יח"ד נוספות הכלולות בתכנית הנדונה כמלאי תכנוני נוסף. עם זאת, הורתה הועדה המחוזית בהחלטתה לוועדה המקומית "לקדם לאלתר את תכנית האב שבהכנה של העיר, שכן ללא תכנית אב עדכנית לא תוכל הועדה לבחון לעומק תכניות כה משמעותיות כגון זו שהוצעה כאן".

134. בעקבות החלטה זו של הועדה המחוזית על דחיית התכנית, פנו משרד הבינוי והשיכון ומינהל מקרקעי ישראל (ב- 6.10.02 וב- 8.10.02 בהתאמה) ליו"ר הועדה המחוזית וביקשו לקיים בוועדה המחוזית דיון חוזר בתכנית המיועדת לקדם את התכנית להצלה ולשיקום העיר לוד.

135. בסמוך לאחר מכן, ביום 14.10.02, פנתה החברה להגנת הטבע במכתב ליועץ המשפטי לממשלה, וטענה כי מופעלים לחצים על חברי הועדה המחוזית לשנות מעמדתם לגבי התכנית; החברה ציינה לראיה את הפניות האמורות לדיון חוזר, וביקשה כי היועץ המשפטי יפעל למנוע קיום דיון חוזר בתכנית.

פניית החברה להגנת הטבע נענתה במכתב מיום 20.10.02 מלשכת המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (הח"מ, בתפקידו דאז), בו נכללה הפניה וציטוט מהנחיות היועץ המשפטי לממשלה בנושא של "עצמאות שיקול הדעת ומתן הנחיות לנציגי שרים בוועדות התכנון", תוך ציון כי חזקה על כל הנוגעים בדבר שיתנו דעתם להנחיה ויפעלו על פיה. כן צויין שם, כי מהועדה המחוזית נמסר שטרם התקבלה החלטה בבקשות לקיום דיון חוזר בתכנית בן שמן. בנסיבות אלה, נאמר במכתב, לא נמצא מקום, בשלב זה, להתערבות היועץ המשפטי לממשלה.

יצויין, כי העתקי המכתב נשלחו לכל הנוגעים בדבר, לרבות היועצים המשפטיים של המשרדים שביקשו את הדיון החוזר, וכן ניתנה הנחיה בע"פ ליועץ המשפטי של הועדה המחוזית, להביא את תוכן המכתב וההנחיה לידיעת חברי הועדה.

136. במכתב מיום 12.11.02 הודיע מ"מ יו"ר הועדה המחוזית לנציגי מינהל מקרקעי ישראל ומשרד הבינוי והשיכון, כי לאחר בחינת בקשותיהם וקבלת חוות-דעת משפטית מהיועץ המשפטי לועדה, החליט **לדחות** את בקשותיהם לקיום דיון חוזר, וזאת בנימוק שלא נמצא כי חל שינוי נסיבות המצדיק דיון חוזר, ומהטעם שלא הועלו בבקשות נימוקים חדשים.

3. תכנית האב לוד

137. בהתאם להחלטת הועדה המחוזית, כאמור לעיל, ולאחר דחיית הבקשה לדיון חוזר, הועלתה לדיון בועדה המחוזית, ביוזמת משרד השיכון והבינוי, **תכנית האב** לעיר לוד. ראוי להדגיש כבר כאן, כי "תכנית אב" אינה תכנית סטטוטורית, אלא תכנית רעיונית, תכנונית-אורבנית, המיועדת לשמש בסיס לגיבוש תכניות סטטוטוריות לפי חוק התכנון והבניה. תכנית אב כוללת את מגמות התכנון הכלליות של כל תחום התכנון של העיר.

138. יצויין, כי הורתה של תכנית האב בתכנית אסטרטגית שגיבש משרד הבינוי והשיכון עוד בתחילת שנות ה-90 (1992 - 1994) בנוגע לעיר לוד, שעיקרה הרחבה משמעותית (כ- 19,000 יח"ד) של העיר לוד מזרחה ומערבה על שטחי המושבים שמסביבה, ממזרח וממערב. ביסוד התכנית עמדה התפיסה, שהדרך היחידה להציל את לוד מתהליך ההידרדרות בו היא מצויה, ולהביא לחיזוקה, הוא על-ידי הוספת "אוכלוסיה חזקה" לעיר, במודל שהצליח ביבנה, בראש העין ובמקומות נוספים. לאחר גיבוש התכנית הכללית, הוקם צוות היגוי משותף למשרד הבינוי והשיכון, מינהל מקרקעי ישראל, עיריית לוד והועדה המחוזית, אשר קיים לאורך השנים דיונים בתכנית האסטרטגית (תכנית האב), ובחן חלופות שונות במסגרתה.

139. הדיון בועדה המחוזית בתכנית האב התקיים ביום 15.1.03. לאחר ששמעה את עמדות עורכי התכנית, ונציגי עיריית לוד, נציגי המושבים הרלבנטיים, נציגי הועדה המקומית ואחרים, קיימה הועדה המחוזית דיון פנימי בתכנית האב. בפתח הדיון הפנימי הקריא היועץ המשפטי של הועדה בפני הועדה את המכתב מטעם המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, הנזכר לעיל, המבהיר לנציגי משרדי הממשלה בועדה כי הם רשאים לשקול את עמדת משרדם, אך עליהם להצביע על פי שיקול דעתם המקצועי.

140. לאחר דיון, החליטה הועדה **לדחות** את חלקי התכנית העוסקים בפיתוח השטחים "הירוקים" במזרח לוד (בן-שמן וגינתון) וכן במערב לוד. הועדה ברכה על הנסיון לגבש ראייה תכנונית כוללת לעיר, אשר תאפשר בחינה מערכתית כוללת ופיתוח אסטרטגיה ארוכת טווח לפתרון הבעיה העומדת בפני העיר לוד. כמו כן סברה הועדה, כי המודל המוצע – המבוסס על יצירת מספר מוקדים חיצוניים לעיר הקיימת, של אוכלוסיה יציבה בעלת מאפיינים סוציו-אקונומיים גבוהים, אשר יביאו לעצירת תהליך הדרדרות ולשינוי המגמה – עשוי, באופן עקרוני, להביא למפנה המבוקש, וזאת בהתבסס, בין היתר, על נסיונות דומים שהצליחו בערים אחרות בעבר דוגמת יבנה, ראש העין, אור יהודה וכד'.

עם זאת, ביחס לפיתוח העירוני המוצע באזור המושבים בן-שמן וגינתון סברה הועדה כי פתרון זה אינו רצוי מאחר ואינו מהווה רצף טבעי לשטחי המגורים הקיימים בעיר, ומאחר ופיתוח כזה יפר את עיקרון שמירת שטחים פתוחים לאורך כביש מס' 1.

לאור זאת, קבעה הועדה שורה של הנחיות ליזמי התכנית לתיקון ועידכון תכנית האב בטרם תמשיך ותדון בה.

141. **לטענה בדבר השפעה ולחצים שהופעלו על חברי הועדה המחוזית -**

במהלך הדיונים בוועדה המחוזית, ובעיקר לאחר ההחלטה על דחיית תכנית בן שמן, נערך מסע שתדלנות, ולפי הנטען הופעל גם לחץ על נציגי הממשלה בוועדה המחוזית, על-ידי ועדת המעקב במשרד ראש הממשלה, שהופקדה על המעקב אחר ביצוע החלטת הממשלה בענין שיקום לוד, להצביע בהתאם להחלטת הממשלה.

מחומר הראיות עולה, כי יו"ר ועדת המעקב, גולדנגורן, וחברי הועדה (עובדי אגף תיאום ובקרה במשרד ראש הממשלה), פעלו מול המנכ"לים של משרדי הממשלה שנציגיהם חברים בוועדה המחוזית, וכן ישירות מול חלק מנציגי הממשלה בוועדה, על מנת להבטיח כי יצביעו בעד התכניות שנדונו בהתאם להחלטת הממשלה. במסגרת זו גם הופצה ביום 2.1.03 למשרדי הממשלה חוברת מעקב על התקדמות ביצוע החלטות הממשלה בענין לוד, שכללה גם הנחיה לפעול בהתאם להחלטת הממשלה.

כן עולה, כי שרון עצמו נטל חלק באחת משיבות ועדת המעקב (ב- 10.10.02), ונזף במתכנן המחוז על אי אישור תכנית בן שמן על-ידי הועדה המחוזית בניגוד להחלטת הממשלה, ועל פי הטענה ביקש להנחות את נציגי הממשלה לפעול בהתאם להחלטת הממשלה. נשוב ונזכיר, כי תכנית בן-שמן אינה קשורה לאפל.

יו"ר הוועדה המחוזית העיד, כי גם לאחר שסורבה תכנית-האב נקרא יחד עם אחרים לגולדנגורן, שביקש הסברים מדוע סורבה התכנית, וביקש מהנוכחים, כי תימצא האפשרות לקדם בטווח קצר את החלטות הממשלה, ובמיוחד בנושא המגורים לאנשי כוחות הביטחון, גם במסגרת התכנית המצומצמת שאישרה הועדה.

4. **ניתוח ומסקנות**

142. **ממכלול חומר הראיות בנושא, לרבות ההודעות שניגבו מכל הנוגעים בדבר, לא עולה כאמור כל תשתית ראייתית שיש בה כדי לבסס את החשדות המבקשים לקשור את פעילות שרון במסגרת התכנית להצלת העיר לוד ודיוני הועדה המחוזית שבאו בעקבותיה ברצונו להטיב עם אפל. להלן אעמוד על עיקרי הדברים:**

143. יודגש כבר בתחילת הדברים, כי **דורון דרוקמן, מתכנן המחוז בוועדה המחוזית**, שהיה הגורם המקצועי המרכזי בהליכים ובהחלטות בוועדה המחוזית, מציין בהודעתו במשטרה מיום 11.8.03, בתשובה לשאלת החוקרים, כי **בטיפולו בתכניות לוד שהובאו לאישור הוועדה, לא נתקל מעולם באינפורמציה כלשהיא הקושרת את דוד אפל ו/או מגדל הזוהר ו/או חוטר ישי כמעורבים בתכניות שנדונו או כבעלי ענין בהן, וכי קישורים כאלה עלו רק בתקשורת.**

עוד מציין דרוקמן בהודעתו, כי הוא אישית נטה דווקא לתמוך בתכנית בן-שמן, בשינויים מסויימים, וזאת נוכח מצוקת העיר לוד והצורך הדחוף במתן פתרונות, ומאחר שסבר כי יש בתכנית מענה ראשוני לבעיה ומשום הנעת התהליך. בפועל, כאמור, התכנית לא אושרה על חודו של קול.

ובתשובה לשאלה באשר לעמדתו המקצועית כמתכנן המחוז ביחס לפיתוח העיר לוד מזרחה, הוא משיב, בין היתר, כי **"אין ספק שלוד נמצאת במצב שאין כדוגמתו במחוז, ונדרש לגביה טיפול חריג ושונה"**, וכי אין הוא שולל את הפתרון של קידום העיר על-ידי תוספת אוכלוסיה חזקה מבחוץ, במודל של יבנה וראש העין, אך נדרשת מערכת של בקרה ואיזונים.

ואשר ללחצים ולטענות שהועלו נגדו ונגד נציגי הממשלה בוועדה שהצביעו נגד התכניות מצד משרד ראש הממשלה, הוא משיב, כי **"אין ספק שיש צורך במקרים מסויימים לפקח על תיאום בין משרדי הממשלה להגשמת מטרות בקצב שהתנהלות רגילה אינה מביאה. מצב העיר לוד הצריך לדעתי התערבות כזאת או אחרת ויתכן גם בדרג של ראש הממשלה, ואנשי מעקב ובקרה ממלאים למעשה את תפקידם במימוש החלטות שמתקבלות בפורומים אלו."**

144. מנכ"ל המשרדים השונים, ששימשו כצינור להעברת המסרים של ועדת המעקב לנציגי המשרדים בוועדה המחוזית, טענו בחקירתם כי לא הפעילו לחץ על הנציגים, אלא העבירו מסר לנציגים כי מדובר בתכניות חשובות המיועדות לקדם את החלטת הממשלה בענין הצלת לוד, ושיש חשיבות לתמיכה בהן.

145. המשנה למנכ"ל משרד ראש הממשלה, גולדנבורן, ואנשי אגף פיקוח ובקרה במשרד, ששימשו כועדת המעקב, טענו כי לא הפעילו כל לחץ פסול על חברי הוועדה, וכי פעילותם נועדה להציג את "התמונה הכוללת" במסגרתה מצויות התכניות, ואת חשיבות התכניות לשם קידום שיקום העיר לוד.

לדבריהם, זו מהות תפקידם כועדת מעקב וכאגף פיקוח ובקרה, ואין מדובר במקרה חריג, אלא זו התנהלות שכיחה במסגרת תפקידם לקיום בקרה אחר ביצוע החלטות הממשלה. לדברים אלה נמצא חיזוק בהודעות נוספות שניגבו לענין זה. כך, למשל, מציין מנכ"ל משרד החקלאות בהודעתו, כי תופעה זו של פניות גולדנבורן בענינים כאלה "היא שכיחה מאוד".

146. ראוי לציין כי הסוגיה של מידת המחוייבות של נציגי הממשלה בוועדות התכנון למדיניות הממשלה ולמדיניות משרדיהם, והאם לגיטימי להנחותם בהצבעותיהם, שבה ועולה לעתים לא רחוקות, שכן נקודת האיזון בסוגיה זו אינה קלה ליישום.

עוד בשנת 1990 הוציא היועץ המשפטי לממשלה הנחיה בנושא זה, בעקבות שאלה שהתעוררה עם הצבעת נציגי הממשלה במועצה הארצית לתכנון ולבניה ביחס לתכנית להקמת משרדי "קול אמריקה" בערבה, בהתאם להחלטת ממשלה בנושא זה.

העמדה שגובשה באותה הנחיה, ואשר חזרה ונשנתה מאז פעמים רבות, בכתב ובע"פ, מבחינה בין הלגיטימיות של הנחיית הנציג בדבר **מדיניות או עמדה עקרונית**, של הממשלה, המשרד או השר בסוגיה פלונית; לבין החובה לשמור על שיקול דעת עצמאי **בשאלה קונקרטית פלונית** העומדת להכרעה, ואשר הנציג ינקוט בה עמדה בהתאם לחומר שיונח בפניו, ולדברים שישמע ויראה בדיוני הועדה.

כמצויין לעיל, סוגיה זו התעוררה בזמן אמת בנוגע לדיוני הועדה המחוזית, וניתנה הנחיה בענין זה לכל הנוגעים בדבר, אשר גם הוצגה בפני חברי הועדה המחוזית בטרם הצבעתם על תכנית האב. גם בדיעבד קשה למתוח את הקו המדויק בין פעולות לגיטימיות של הנחיה והשפעה על חברי הועדה שננקטו בעניננו, לבין פעולות שחצו את גבול ההשפעה הלגיטימית. אין ספק כי חלק מהפעולות היו גבוליות, ואולי אף חצו את הקו, אך אין כל ראייה כי הדברים נעשו משיקולים זרים, ולמטרה אחרת זולת קידום יישום החלטת הממשלה בדבר הצלת העיר לוד.

ראוי גם לומר, כי מסכת ההשתדלויות והלחצים של חברי ועדת המעקב, שהקיפה את רוב משרדי הממשלה הרלבנטיים, אינה מתיישבת דפוס פעולה של מבצעי עבירה, ושל מודעות למעשה פסול ואסור. הדברים נעשו הן על-ידי ראש הממשלה עצמו, והן על-ידי עובדי המדינה במשרדו, בריש גלי, בישיבות פומביות רבות משתתפים, ובפניות בכתב.

147. **אשר למעורבות ראש הממשלה שרון.** אין חולק, כמפורט לעיל, כי שרון פעל אישית לקידום תכנית הצלת העיר לוד, והיה מעורב במעקב ובזירוז הפעילויות ליישום החלטת הממשלה בנדון. ברם, **מעורבותו האינטנסיבית של ראש הממשלה בנושא לוד הוסברה על ידו במצבה הקשה ביותר של העיר לוד, שחייב פעולה דחופה ונמרצת מצידו ומצד הממשלה כולה.**

מעדויות הנוגעים בדבר עולה, כי דפוס פעולה דומה ננקט על-ידי ראש הממשלה, ואנשי משרדו, גם בגיבוש וקידום תכנית השיקום של עכו ודימונה (לגביהן נתקבלו החלטות ממשלה דומות בנובמבר 2001 ובנובמבר 2002, בהתאמה), וכי גם תכנית עכו התייחסה לקידום תכניות בניה בהיקף גדול, לרבות בניה לכוחות הבטחון (הודעת דוד כהן, הממונה על מחוז הדרום; הודעת סופיה אלדור, ראש אגף תכנון במשרד הבינוי והשיכון; הודעת אלכס גולדנבורן, ואח').

כן עולה מחומר הראיות, כי החלק התכנוני-קרקעי בתכנית הצלת העיר לוד גובש על-ידי הדרג המקצועי במשרד הבינוי והשיכון ואנשי תכנית אופק, ולא נמצאה כל ראייה הקושרת את שרון עם הפתרונות התכנוניים שהוצעו ליישום החלטת הממשלה, לא בנוגע לתכנית בן-שמן, ולא בנוגע לתכנית האב.

148. אשר לתכניות לגופן.

א. **תכנית בן-שמן**, כמצויין לעיל, הייתה התכנית הקונקרטית היחידה שהועלתה לדיון בועדה המחוזית. **בשטחי תכנית זו לא היו לאפל כל זכויות או אינטרסים**. התכנית הוכנה על-ידי מינהל מקרקעי ישראל, כבעלי הקרקע, ומושב בן שמן כיום, והיא נועדה להגשים את סעי' 1 להחלטת הממשלה בדבר שכונה לאנשי כוחות הבטחון. **מהחלטת הועדה שלא לאשר את התכנית עולה, כי אישור התכנית היה פוגע דווקא בסיכוי של אפל לקדם את התכנית שלו (תכנית גינתון)**, שכן סירוב הועדה לאשר את התכנית נומק בכך, שבעיר לוד יש כבר מלאי תכנוני גדול ביותר של יח"ד שטרם ניבנו או שווקו. אישור תכנית בן שמן היה מגדיל עוד יותר מלאי זה, וממילא מרחיק עוד יותר את אפשרות קידום תכנית גינתון.

ב. **אשר לתכנית האב**. מדובר כאמור בתכנית רעיונית אסטרטגית באשר למגמות ההתפתחות של העיר לוד כולה. אמנם תכנית זו כללה גם את שטחי גנתון, אך יש לזכור, כי **תכנית זו הובאה לדיון בועדה המחוזית לפי דרישתה של הועדה בהחלטתה בענין בן-שמן, וכי התכנית הוכנה על-ידי משרד הבינוי והשיכון עוד בתחילת שנות ה-90**. וכדברי מתכנן המחוז (דרוקמן), משרד הבינוי והשיכון וסופיה אלדור (ראש אגף תכנון במשרד) היו "הרוח החיה מאחרי תכנית האב". הם שהגו אותה, והם שהעלו אותה לדיון בועדה. כמצויין לעיל, גם הועדה המחוזית הביעה תמיכה עקרונית בתפיסה שביסוד התכנית, בדבר חיזוק העיר על-ידי הוספת אוכלוסיות חזקות בשטחים שיתוספו לעיר.

לענין זה חשוב להבהיר גם, כי תכנית האב – שכללה את שטחי גינתון - גובשה, כאמור, במשרד הבינוי והשיכון עוד בשנים 1992-1994, בעוד רכישת שטחי גינתון על-ידי אפל נעשתה בשנת 1997, כפי הנראה מתוך הכרת התכנית, ובמטרה לקצור את פירותיה כאשר תבשיל לכלל תכנית בת-תוקף. לשון אחר - מבחינת סיבה ומסובב, **תכנית האב לא הוכנה או עוצבה לקידום מטרותיו של אפל, אלא אפל הוא שביצע, כנראה, את מהלכיו העסקיים על יסוד המגמות שנקבעו בתכנית, שגובשה קודם רכישת הקרקע על-ידי אפל**. עוד יצויין, כי גם אנשי עסקים אחרים רכשו באותה תקופה שטחי קרקע באזור זה (למשל אדמות המושב אחיסמך).

ג. עוד חשוב להדגיש, כי **שטחי גינתון סופחו עוד באפריל 1998 לתחום השיפוט של העיר לוד** (בצו שר הפנים, א. סויסה); ובמרץ 2000 - גם לתחום מרחב התכנון של העיר לוד (בצו שר הפנים, א. שרנסקי). מכאן, שהכללת שטחי גינתון בתכנית האב שנדונה בועדה המחוזית בינואר 2003 אינה דבר חריג.

149. מכל המקובץ עולה, כי אין כאמור כל תשתית ראייתית אשר יש בה כדי לבסס את החשדות לפיהם פעילות שרון במסגרת התכנית להצלת העיר לוד ודיוני הועדה המחוזית שבאו בעקבותיה קשורה או נובעת מרצונו להטיב עם אפל, וממילא אין כל תשתית ראייתית לראות בפעילותו של שרון במסגרת זו משום "תמורה" לאפל בגין מתת שוחד שקיבל מאפל כנטען.

פרק חמישי: סוגיית היסוד הנפשי

א. כללי

150. גם אלמלא התעוררו שאלות וספקות ביחס להוכחת היסודות העובדתיים של העבירה - וכעולה מהאמור לעיל, לא כך הם פני הדברים בנסיבות המקרה דנן - עדיין יש להוכיח גם את קיום היסוד הנפשי, שכן "לקיחת שוחד אינה אפשרית מקום שהיסוד הנפשי של מודעות אינו מתקיים. עבירת השוחד מתגבשת רק במקום שבו קיימת מודעות בפועל של מקבל השוחד (או של הנותן) לעבירה אותה הוא מבצע." (ע"פ 4148/96 מדינת ישראל נ' יעקב גנות ואח', פ"ד נ(5) 367, 371-374).

151. כאמור בסעיף 19 לחוק העונשין, "אדם מבצע עבירה רק אם עשאה במחשבה פלילית". בהיות עבירת השוחד עבירה התנהגותית, הרי שהיסוד הנפשי הנדרש לגביה הוא "מודעות לטיב המעשה ולקיום הנסיבות" (סעיף 20(א) לחוק העונשין).

הרכיבים הנסיבתיים של עבירת השוחד בהתאם לסעיף 290 לחוק העונשין הם: "עובד ציבור", "שוחד" ו"בעד פעולה הקשורה בתפקידו". לשם הוכחת קיומו של היסוד הנפשי נדרשת מודעות של מקבל השוחד לכל אחד משלושה רכיבים אלה (ע"פ 8573/96 מרקדו ואח' נ' מדי"ק, פ"ד נא(5) 481, 498; ע"פ 5803/97 כהן נ' מדינת ישראל, דינים עליון, כרך נג 446).

מודעות זאת יכולה להתבטא, לפי סעיף 20(ג)(1) לחוק העונשין, גם ב"עצימת עיניים" מצד עובד הציבור, אם חשד בפועל בדבר קיום הנסיבות אך נמנע מלבררן. (ע"פ 5046/93 מדינת ישראל נ' הוכמן, פ"ד נ(1) 2, 9; ע"פ 4148/96 מדינת ישראל נ' גנות, פ"ד נ(5) 367, 376, 378).

152. בעוד ביחס לנותן השוחד היסוד של "בעד פעולה הקשורה בתפקידו" הוא רכיב נסיבתי של האקטוס ראוס, היינו הכוונה המלווה את הנתינה (ע"פ 794/77 חייט נ' מדינת ישראל, פ"ד לב(2) 127, 132), הרי שמבחינת מקבל השוחד, יסוד זה הוא חלק של היסוד הנפשי של העבירה, כאחד מרכיבי המודעות הנדרשים מהמקבל, היינו מודעות לכך שהמתת ניתן לו על-ידי הנותן בעד פעולה הקשורה בתפקידו.

המונח "פעולה הקשורה בתפקידו" נתפרש בפסיקה ככולל לא רק פעולות שעובד הציבור מוסמך ורשאי לעשותן במסגרת תפקידו המוגדר, אלא גם פעולות הנעשות על ידו שלא במסגרת תפקידו, אך מתוך זיקה להיותו בעל תפקיד פלוני (ע"פ 534/78 קוביליו נ' מדינת ישראל, פ"ד לד(2) 281; ע"פ 12/83 בואר נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(3) 477, 479; ע"פ 150/88 לושי נ' מדינת ישראל, פ"ד מב(2) 650, 654). עם זאת, אין די בקיום זיקה אקראית בין הפעולה של עובד הציבור לבין תפקידו, ונדרש שהזיקה תבטא קשר רלוונטי בין הפעולה לבין התפקיד, אף אם עשייתה אינה חלק מתפקידו המוגדר או הרגיל של עובד הציבור (ע"פ 205/84 צדיק נ' מדינת ישראל, פ"ד מ(3) 85).

153. "נטל השכנוע בדבר היסוד הנפשי רובץ לפתחה של התביעה, וכל ספק סביר - ולו גם בדוחק - די בו כבסיס לזיכוי." (ע"פ 794/77 חייט נ' מדינת ישראל, פ"ד לב(2) 127, בעמ' 132ב'). "חובה זו לעולם היא רובצת על שכמה של הקטיגוריה ואינה עוברת לנאשם בשום שלב משלבי הדיון" (ע"פ 216/75 תמיר נ' מדינת ישראל פ"ד ל(2) 169, 174).
154. על-פי רוב, בעבירות שוחד, רכיב "עובד הציבור" הוא הקל והפשוט להוכחה, הן לענין קיום היסוד העובדתי, והן לענין המודעות אליו, המבססת את היסוד הנפשי ביחס לרכיב זה.
- כך גם בענייננו, אין ספק ואין חולק כי שרון היה, כמפורט לעיל, "עובד הציבור" בכל המועדים הרלבנטיים, ראשית כשר התשתיות הלאומיות וכשר החוץ, בהמשך כחבר כנסת וכי"ר סיעת הליכוד, ולבסוף כראש ממשלה. אין גם כל ספק באשר למודעותו של שרון לעובדת היותו עובד הציבור.
155. שני האדנים המרכזיים אפוא לביסוס היסוד הנפשי בעבירת לקיחת שוחד הם: מודעות לעצם קבלת המתת, ומודעות לכך שהמתת ניתן בזיקה לתפקידו של עובד הציבור.
- בענייננו נטען, כאמור, כי ניתן להוכיח את מודעות שרון לעצם קבלת המתת על-ידי הוכחת מודעות שרון להבטחות לתמיכה פוליטית בו מצד אפל, ועל-ידי הוכחת מודעותו להעסקת בנו גלעד, שעה שאפל נזקק לשירותיו, בהעסקה חריגה ופיקטיבית.
- באשר למודעות לכך שהמתת ניתן בזיקה לתפקידו, נטען כי ניתן לבססה על יסוד מודעות שרון לאינטרסים של אפל, הן בנוגע לקרקעות לוד והן בנוגע לפרוייקט האי היווני, וכן על מודעותו לחריגות העסקתו של גלעד על-ידי אפל.
156. משהצגנו לעיל את התשתית העובדתית-ראייתית הצריכה לענין, נבחן כעת, האם אכן יש בחומר הראיות כדי לבסס קיומה של מודעות מצד שרון, לעצם קיומה של מתת השוחד, ולכך שהמתת ניתנה לו בזיקה לתפקידו של כעובד הציבור. בחינה זו תיעשה בנפרד ביחס לכל אחד משתי טובות-ההנאה הנטענות - הבטחות התמיכה הפוליטית, והעסקת גלעד.

ב. התמיכה הפוליטית

157. כמפורט בפרק הקודם, ספק רב אם התקיים בענייננו היסוד העובדתי של מתת שוחד. אולם, מכל-מקום, גם אם נצא מהנחה כי אכן ניתן לראות בנסיבות הענין בהבטחות התמיכה הפוליטית של אפל לשרון משום מתת שוחד, עדיין עלינו להוכיח את קיומו של היסוד הנפשי אצל מקבל המתת, היינו, האם היה שרון מודע לקבלת טובת הנאה (הבטחות התמיכה) מאפל, והאם היה מודע לכך כי זו ניתנה לו בעד פעולה הקשורה בתפקידו.

אין ספק, כמובן, כי שרון היה מודע לעצם הבטחות התמיכה הפוליטית של אפל, שהרי הבטחות אלה השמיע אפל באוזניו. השאלה היא אפוא, האם היה מודע לכך כי אלה ניתנו לו "בעד פעולה הקשורה בתפקידו".

158. אכן קיימת חזקה שבעובדה, כי עובד הציבור יודע כי "הנזקקים לשירותיו אינם נותנים לו את מתנותיהם, אלא כדי שייטה להם חסד במילוי תפקידו." (ע"פ 419/92 מדינת ישראל נ' חיים כהן ו-2 אח', פ"ד מז(3), 821). אך חזקה זו נבחנת על רקע מכלול הנסיבות, לרבות פרטי ונסיבות המתת הנטענת ומערכת היחסים בין הצדדים. זוהי נקודת התחלה של הבדיקה, אך לא נקודת סיום, ובסופו של יום הנטל נותר על כתפי התביעה.

159. דומה, כי מרבית הדברים והקשיים עליהם עמדתי לעיל, במסגרת ניתוח היסוד העובדתי של מסכת הראיות לענין הבטחות התמיכה הפוליטית, יפים אף לעניין ניתוח היסוד הנפשי. כך לעניין מערכת היחסים שבין אפל לשרון שעל רקעה ניתנו הבטחות התמיכה; וכך גם העובדה שמדובר, כפי הנראה, בהבטחות שלא הייתה מאחוריהן תמיכה של ממש; כך לעניין יחסו של שרון להבטחות שכאלה.

160. כמצוין לעיל, מערכת היחסים בין אפל לשרון היא מערכת יחסים פוליטית ואישית - הכוללת גם קשר בין בני משפחותיהם - שתחילתה שנים רבות קודם לאירועים נשוא התיק הנדון. אין גם כל אינדיקציה כי בפועל מימש אפל את הבטחותיו לתמיכה פוליטית בשרון; אדרבא, קיימות אינדיקציות כי במערכת הבחירות לראשות הליכוד תמך אפל דווקא ביריבו, ואילו במערכת הבחירות המקדימות, ככל שהייתה תמיכה, הרי שלא נמצאו לה ראיות, ומכל-מקום, לא נמצאו ראיות להעדפת שרון על פני מתמודדים רבים אחרים שנתמכו על-ידי אפל, לטענתו, או כי התמיכה בשרון היתה חריגה.

כמפורט לעיל, שרון עצמו, במסגרת הודעותיו במשטרה, ממעיט מחשיבות התמיכה של אפל, ("אתה לוקח את הכל הייתי אומר בערבון מאוד מוגבל... זה לא מסוג הדברים שאדם לוקח אותם ברצינות... אני אף פעם לא ייחסתי חשיבות גדולה לאמירה כזאת... כי אם לפי מה שאנשים מבטיחים אחד לשני, כולם היו צריכים להיבחר ובתוצאות הכי גבוהות."). כן ציין שרון את העובדה, שלמרות התמיכה שהובטחה לו על-ידי אפל הוא זכה בפריימריז במקום השביעי בלבד, שמבחינתו לא היה בגדר הצלחה, בלשון המעטה.

161. עניין לנו אפוא בהבטחות לסיוע בפעילות בזירה הפוליטית, על רקע מערכת היחסים הפוליטית שבין אפל לשרון, ועל רקע הכרות וחברות אישית ארוכת שנים. כאמור לעיל, קשה לראות בהבטחה לתמיכה פוליטית, כשלעצמה, ללא כל אינדיקציות מחשידות נוספות למשמעות התמיכה שהובטחה, או למימושה בפועל באופן חריג ויוצא דופן, משום טובת הנאה שניתן לראות בה משום מתת שוחד.

162. מעורבותו של אפל בבחירות פנימיות בליכוד - כמי שמעורה בחיים הפוליטיים מזה שנים רבות - היא פעולה טבעית וכמעט מתבקשת. לכן טבעי גם כי שרון יתייחס להבטחות אפל לתמיכה בו כהבטחות תמיכה שגרתיות של חבר ופעיל פוליטי, ולא כהבטחות הנגועות באינטרסים פסולים. לפיכך, כדי להפוך את הבטחה של אפל לתמוך באיש פוליטי ותיק ובכיר דוגמת שרון, עמו הוא מצוי בקשרי חברות שנים רבות, להבטחה הנגועה במעשה פלילי ופסול, יש צורך בראיות של ממש, שיבהירו - ברמה הדרושה למשפט פלילי - כי שרון היה מודע לכך שאין מדובר בהבטחת תמיכה שגרתית של חבר ופעיל פוליטי, אלא שזו נגועה גם באינטרסים פסולים. ראיות כאלה אין בנמצא.

163. קיימת גם חשיבות רבה גם להעדרן של ראיות המבססות את הזיקה שבין טובת ההנאה הנטענת לבין פעולות הקשורות בתפקידו של שרון. כמצוין לעיל, מחומר הראיות לא עולה כי אפל יזם פעולות וצעדים כלשהם שיבהירו לשרון שהבטחות התמיכה ניתנו לו בעד פעולה הקשורה בתפקידו, היינו כדי לזכות בחסדיו של שרון במילוי תפקידיו הממלכתיים.

164. בנסיבות אלה לא ברור כיצד ניתן לבסס בראיות, כי שרון ידע, או אפילו חשד, כי הבטחות התמיכה שניתנו לו, לא ניתנו במהלך "המשחק הפוליטי" המקובל, ובמסגרת יחסיו האישיים-פוליטיים הממושכים עם אפל, אלא כדי לזכות ממנו לתמורה במילוי תפקידו. זאת, מקום שהבטחות אלה היו ענין של שיגרה טבעית במערכת היחסים ביניהם, וכאשר אפל אפילו לא רמז לו כי לכך נועדה הבטחת התמיכה. כאמור, לאורך כל התקופה שבה מדובר, בשתי מערכות הבחירות, לא מצאנו כל אמירה או פעולה של אפל, שבה נוצרה איזושהי כריכה או יצירת זיקה בין התמיכה הפוליטית שהובטחה לשרון לבין עסקיו הכלכליים של אפל.

"ככל שהיכרות האישית יותר רופפת, טובת-ההנאה יותר "נכבדה", או הקשר עם התפקיד יותר אמיץ, כן תגבר הנטיה להסיק מן הנסיבות של הנתינה והלקיחה את היסוד הנפשי הנדרש. אולם טעות היא לחשוב כי טובת-הנאה שערכה קטן, ולו גם בין מכרים, לעולם אינה בגדר שוחד. מטרת הנתינה או הלקיחה היא הקובעת. אם יש ראיה שטובת ההנאה ניתנה או נלקחה "בעד פעולה הקשורה בתפקידו" של עובד הציבור - אשם אותו אדם בעבירת שוחד (וכן השני - אם הוא ידע על כך). ברם, טובת-הנאה כזאת אין בה עצמה כדי להצביע על מטרה פסולה. להיפך, לכאורה לפנינו מעשה תמים, אלא אם הוכיחה התביעה היפוכו של דבר; וככל שהדבר שניתן ונלקח הוא יותר מקובל, תצטרך הראיה לסתור להיות יותר חזקה."

(ע"פ 794/77 חייט נ' מד"י, פ"ד לב(2) 127, 130 - ההדגשה אינה במקור)

165. וראוי עוד לזכור, כי בתקופת מערכת הבחירות המקדימות (הפריימריז), שימש שרון בתפקיד מפתח בנוגע לעסקיו של אפל (שר התשתיות, והאיש הממונה על מנהל מקרקעי ישראל), אשר בידיה היה הכוח לנסות ולפעול למען עסקי המקרקעין של אפל. למרות זאת, בכל התקופה הרלבנטית לא נמצאה בחומר הראיות ראיה המעידה על פניה של אפל לשרון בבקשה לסייע לו לעסקיו במסגרת מילוי תפקידו (וכזכור, באותה תקופה, שני טלפונים של אפל היו נתונים בהאזנה רצופה של משטרת ישראל).

בהקשר זה, אל לנו לשכוח גם, כי ככל שהתקרבו הבחירות הכלליות לכנסת במאי 1999 (אשר היה ידוע על קיומן מאז דצמבר 1998), ובעיקר לאחריהן, כשידוע היה שהליכוד איבד את השלטון, הלך ונסגר "חלון ההזדמנויות" של אפל בכל הנוגע ליכולתו להשתמש בשרון ככלי במסגרת עסקיו. ולמרות זאת, לא מצאנו שום ראיה המעידה על ניסיונות של אפל "לקצור את פירות" התמיכה שהעניק לשרון במסגרת הפריימריז.

אשר לבחירות לראשות הליכוד בספטמבר 1999, אלה נערכו כאשר שרון היה באופוזיציה, ולא החזיק בתפקיד ממלכתי בו יכול היה להושיט לאפל, במילוי תפקידו כעובד הציבור, סיוע מוחשי בקידום עסקיו. והנה למרות זאת, גם הפעם מבטיח אפל סיוע פוליטי לשרון, דבר המחזק את גרסתו של שרון, שמבחינתו מדובר בהבטחה שגרתית בזירה הפוליטית.

166. אזכיר גם, שבארוחה שערך אפל לכבוד תת שר החוץ היווני ביום 12.1.99, בה השתתף שרון לבקשת אפל, השתתפות שעל-פי הנטען היוותה "תמורה" שהעניק שרון לאפל עבור התמיכה שזה העניק לו בפריימריז, לא עלה כלל פרוייקט האי היווני.

כן נזכיר, כי לגרסתו של שרון, מדובר היה מבחינתו בהזמנה שגרתית לארוחת ערב אצל אפל, אצלו היה פעמים רבות באירועים ובארוחות, שלא נקשרה מבחינתו לאינטרס עסקי של אפל הידוע לשרון באותה עת. הגם שניתן להניח ששרון הבין כי בנוכחותו בארוחת ערב שעורך אפל לתת שר החוץ היווני יש כנראה אינטרס עסקי לאפל, עדיין ניתן לראות את היענותו להזמנה על רקע יחסיו האישיים-פוליטיים עם אפל, ולא במסגרת יחסי תמורה למתת שוחד על דרך פעולה הקשורה בתפקידו. אזכיר לענין זה, כי אין בידינו ראיות כי שרון היה מודע, בשלב זה, לפרוייקט האי היווני. גם אירוע זה, הגם שנערך בסמוך לפריימריז, נעדר אפוא את אותה זיקה בין התמיכה בבחירות לבין פעילות ממשית למען קידום עסקיו של אפל.

167. זאת ועוד, שתי מערכות הבחירות בהן אנו עוסקים - הפריימריז בפברואר '99, והבחירות לראשות הליכוד בספטמבר '99 - היו סמוך לאחר שאפל זכה ל"מפח נפש" משרון בכל הנוגע לעסקיו. כפי שפורט לעיל, במהלך שנת 1997, ניסה אפל להעזר בשרון, באופן גלוי, על מנת לפתור את בעיותיו מול מינהל מקרקעי ישראל בכל הנוגע לקרקעות שבבעלותו. ניסיון זה הסתיים בכישלון. לאחר מכן במהלך השנים 1998-1999 ניסה אפל לפעול לשינוי מדיניות מינהל מקרקעי ישראל בענינו, אך שרון נתן גיבוי מלא ומתמשך למנהל המינהל (דרכסלר),

שעמד נגד אפל, ובכל משך כהונתו כשר (עד יולי 1999), המשיך שרון להתעלם מצרכיו של אפל, ולא נקט בשום פעולה למען קידום עסקיו.

במצב דברים זה קשה לראות כיצד ניתן לקשור, מבחינתו של שרון, את הבטחות התמיכה שניתנו לו על-ידי אפל עם פעולה הקשורה בתפקידו, וכיצד ניתן להוכיח כי שרון הבין כי הבטחות התמיכה נועדו מבחינתו של אפל לשמש כמתת שוחד.

168. **אין די אפוא בהצבעה על עצם קיומם של אינטרסים פרטיים כאלה ואחרים של מציע התמיכה הפוליטית כדי לבסס את הטענה, כי התמיכה הפוליטית אכן ניתנה בשל אותם אינטרסים פרטיים; בה בעת אין די בעצם המודעות של מקבל הבטחת התמיכה הפוליטית לקיומם של אינטרסים פרטיים של המציע כדי לבסס מודעות פלילית שהצעת התמיכה הייתה בשל אותם אינטרסים.**

כדי להוכיח את הפסול שבמתן הבטחת התמיכה הפוליטית או בקבלתה, מוטל על התביעה לבסס בראיות של ממש את הטענה, כי אלה ניתנו בזיקה לפעולה שהנותן מצפה מעובד הציבור לנקוט בה במסגרת מילוי תפקידו של זה האחרון, וכי זה האחרון מודע לכך.

דרכי ההוכחה האפשריות של טענה כזו רבות ומגוונות. אלה יכולות לבוא מראיות ישירות, מראיות נסיבתיות, מפעולות או אמרות שבאו לעולם לפני המתת, בסמוך למתת, ובנסיבות מסוימות, גם זמן רב לאחר נתינתו, אך אין אפשרות לדלג על הוכחת הטענה שהיא זו העומדת בבסיס עבירת השוחד: הקשר שבין המתת לבין הפעולה הקשורה בתפקידו של עובד הציבור, והמודעות לקשר זה. במקרה דנן, כאמור, לא נמצאו ראיות כאלה.

169. **סיכומם של דברים: ממכלול הראיות שנפרשו בפני, לא נמצאו ראיות של ממש שיהיה בהן כדי לשכנע כי שרון, בהיותו עובד הציבור, אכן קיבל מאפל הבטחות לתמיכה פוליטית כמתת שוחד, בעד פעולות הקשורות בתפקידו, והכל תוך שהוא מודע לכך שטובות הנאה אלה אכן ניתנו לו בעד פעולות שכאלה. הגרסה של שרון בענין זה אינה נראית מלאכותית, ומכל-מקום, בוודאי מספקת גרסה חלופית סבירה לגרסת השוחד.**

ג. העסקת גלעד

1. היסוד הנפשי של גלעד

170. גלעד היה מודע, כמובן, להעסקתו על-ידי אפל, תנאיה, ולכספים שקיבל מאפל במסגרת זו; אך האם היה מודע לכך (בהנחה שאכן כך היה), כי עצם העסקתו, וכן כי התשלומים שניתנו לו, לא ניתנו לו בשל שירותיו לפרוייקט, אלא כמתת שוחד לאביו?

לדעתי, לאחר בחינה יסודית וזהירה של כל חומר הראיות, אין תשתית ראייתית לביסוס מסקנה כי התקיים בגלעד היסוד הנפשי לעבירת השוחד, ובמיוחד לאור רמת הראיות הנדרשת במשפט הפלילי.

171. כמצוין לעיל, גלעד אמנם שמר על זכות השתיקה, וסירב למסור את גרסתו למשטרה, ולכך עשוי להיות משקל ראייתי נגדו. ברם, שתיקה עשויה לחזק את היש הראייתי, אך אינה יכולה להוות תחליף לראיות שאינן, ובעיקר כאשר קיימות ראיות נגדיות השוללות את החשד. מכל-מקום, בענייננו יש בידינו בפועל גרסה מפורטת של גלעד באשר לנסיבות העסקתו, וזאת באמצעות שיחותיו עם ספקטור בענין זה, שהוקלטו על-ידי ספקטור ללא ידיעת גלעד. מדובר בגרסה מפורטת, בעלת משקל ראייתי גבוה, שכן לא עברה "התאמות" המתלוות תדיר לגרסת חשוד בחקירה.

172. כמפורט לעיל, מחומר הראיות עולה, כי העסקתו של גלעד לא הייתה פיקטיבית, והוא אכן העניק בפועל שירותים בהיקף ובאיכות לשביעות רצון כל הנוגעים בדבר. ראינו גם, כי העסקתו לא הייתה חריגה מדפוס ההעסקה של אחרים בפרוייקט; או מדפוסי העסקה מקובלים בפרוייקטים אחרים, כפי שהעידו גורמים מקצועיים שונים בפרוייקט.

173. אין גם בחומר הראיות כל שיחה של גלעד עם אפל, או עם אדם אחר המצביעה על מודעות של גלעד - בזמן אמת, או לאחר מכן - להיותו מעורב בהעסקה פיקטיבית שמטרתה להטיב עם אביו; אדרבא, התנהגותו בפגישותיו המתועדות עם ספקטור מצביעה על אמונה סובייקטיבית, ומשוכנעות מובהקות, כי הוא נתן לאפל, על-פי הסכם ביניהם, שירותים הולמים בגינם הוא זכאי לקבל את מלוא התשלומים שהובטחו לו. גלעד גם קבל בפגישות אלה עם ספקטור על אי-אמינותו של אפל בעמידה בהתחייבויותיו כלפיו ("הוא לא עומד בסטנדרט שלי לאמינות" - פגישה מיום 10.2.00).

בפגישות אלה מדגיש גלעד, כי על אף אי הנעימות הרבה הכרוכה במצב אליו נקלע מול אפל - אותו הוא עדיין מחשיב כדיד ואינו רוצה לפגוע בו - הוא אינו מתכוון לוותר על הכסף המגיע לו, ומוכן לעמוד בבדיקת פולגרף וגם להגיע לבית משפט כדי לקבל את המגיע לו; התנהגות המעידה על העדר תחושת אשם.

174. גלעד העיר אמנם באחת מפגישותיו עם ספקטור, כי "כולם קישוטים. אולי גם אני קישוט. אני לא יודע" (שיחה מיום 10.2.00). ברם, אמירה זו נאמרת בספקנות, ובקונטקסט הכללי של טרוניה על אי הסדר בשלב זה של העבודה בפרוייקט (שהוא, לדבריו, "מדהים בגודלו ואי אפשר בלי שיטה וארגון"), ואין בה כדי לשנות את התמונה. יצוין עם זאת, כי העסקת ידוענים, בתשלום גבוה, כ"מותגים", וכ"מקדמי מכירות" היא תופעה רווחת (ואצל אפל בפרט), ואין בה, כשלעצמה, משום עבירה.
175. מהודעות ספקטור עולה גם, כי כאשר הועלתה הצעה, במהלך המו"מ של גלעד עם אפל על טיוטת ההסכם בתחילת 2000, לערוך הסכם מפורט עם אפל, "עם הרבה הצהרות וסעיפים", דבר היקפו הגדול של הפרוייקט, ופירוט כל השירותים שנתן גלעד בפרוייקט עד כה, מחשש שמא יעלו בעתיד תמיהות על הסכומים הגבוהים בהסכם, מסרב גלעד להצעה, ומעדיף הסכם תמציתי ופשוט. גם עובדה זו מצביעה על העדר תחושת אשם.
176. ראוי עוד לציין בהקשר זה, כי בשיחה טלפונית מיום 5.2.01 של ספקטור עם גלעד (שהוקלטה על-ידי ספקטור), מזהיר ספקטור את גלעד, כי אמורה להתחיל חקירה משטרתית נגד אפל, ומייעץ לו להתרחק מאפל.
- גם כאן גלעד אינו מגיב או מתנהג בבהלה, כמי שנחשף, או עלול להחשף כמעורב בעבירה, אלא שואל "אז מה עושים אבל יש לי חוזה שם". וכאשר ספקטור משיב כי אינו מכיר את "כל התמונה" בנוגע להעסקה של גלעד על-ידי אפל, עונה גלעד "זה מה שאתה מכיר זה מה שיש. החוזה זה מה שיש".
177. כן ראוי להדגיש לבסוף - ולכך חשיבות רבה - כי באף אחת מעשרות השיחות שנוהלו בין אפל לגלעד לאורך תקופה ממושכת (שנקלטו במסגרת האזנות הסתר), ובכל הפגישות עם ספקטור (שתועדו בהקלטות סתר על-ידי ספקטור) לא עולה קישור של העסקת גלעד כדרך לריצוי שרון או להבטחת תמיכתו באינטרסים של אפל. בשיחות אלה מעולם לא עלה שמו של שרון בקשר עם העסקת גלעד (הוא נזכר רק בשיחות על פוליטיקה או בענייני חולין); ההתייחסויות העקיפות היחידות לשרון בשיחות אלה הן בהקשר לארוחות עם היוונים, אך זאת רק בדברים טכניים של הגעה, שעה וכו'.
- כן יצוין, כי בשיחות האמורות לא הוזכרו גם האינטרסים של אפל בקרקעות לוד, והקשיים בהם נתקל שם, וממילא אין גם דרך להוכיח את מודעות גלעד לאינטרסים אלה.
178. מכל המקובץ עולה, כי אין כל ראיה למודעות של גלעד, כי העסקתו היא - כנטען - פיקטיבית ומהווה מתת לאביו בעד פעולה הקשורה בתפקידו, וכאמור, גם בשיחות הרבות בין אפל לגלעד אין כל רמז לכך.

יתרה מזו, דפוס ההתנהגות של גלעד, לכל אורך הדרך, אינו מתיישב עם דפוס התנהגות של מי שמודע לכך שהכספים שהוא תובע אינם מגיעים לו בדיון, אלא דווקא עם דפוס התנהגות של מי שמשוכנע ומאמין כי נשכר למתן שירותים לפרוייקט בשל כישוריו ועל רקע ידידות אישית עם אפל, וכי "סיפק את הסחורה" בהתאם למוסכם, ומגיע לו התשלום שהוסכם. לכל אורך השיחות המוקלטות שלו עם ספקטור, חוזר אצל גלעד, שוב ושוב, הביטוי שהוא זכאי לקבל "מה שמגיע לו", לפי הסיכומים ולפי העבודה שנתן.

אזכיר גם, כי כבר עם תחילת העסקתו ביקש גלעד לעגן את תנאי ההעסקה בהסכם כתוב, ולאחר מכן, כשנראה היה שאפל מנסה להתנער מתשלום יתרת הכספים, הוא מערב גורמים שונים בנסיון לגבות את חובו מאפל, מנהל מו"מ ממושך עם אפל, בשיתוף עורכי דין משני הצדדים, במסגרתו מוחלפות ביניהם טיטות רבות בכתב, עד לחתימת ההסכם הסופי. אין זה דפוס פעולה אופייני של מעורב בפעילות בלתי חוקית. קשה להניח, כי אם גלעד היה מודע לכך שמדובר בהעסקה לא כשרה, הוא היה מסתכן בחשיפת עצמו וחשיפת אביו - בפעולות שנקט כאמור, ועל ידי עירוב גורמים חיצוניים במגעיו עם אפל - כמי שמעורבים בעבירה חמורה.

2. היסוד הנפשי של שרון

179. שאלת היסוד הנפשי מבחינת שרון בנוגע להעסקת גלעד היא: האם היה שרון מודע להעסקת גלעד, והאם היה מודע לכך, כי העסקת גלעד על-ידי אפל הייתה העסקה למראית-עין בלבד, ללא תמורה של ממש מצד גלעד, וכי נועדה, למעשה, כדי להעניק לו טובת הנאה "בעד פעולה הקשורה בתפקידו". זאת, כמובן, בהנחה שהעסקת גלעד אכן הייתה אמצעי למתן שוחד מצידו של אפל.

לפי הנטען, שרון היה מודע לכך שגלעד הועסק בשכר גבוה על-ידי אפל בפרוייקט האי היווני. טענה זו נסמכת על הודעתו של שרון במשטרה, וכן על שיחה טלפונית של שרון עם אפל מיום 17.9.99 שנקלטה בהאזנת סתר.

אשר למודעות הנדרשת, כי העסקה זו היוותה מתת שוחד שניתן לו בעד פעולה הקשורה בתפקידו - הטענה היא, כי מודעות זו ניתן לבסס על שילוב של המודעות של שרון לפיקטיביות ההעסקה של גלעד, עם מודעותו לאינטרסים של אפל בתחום הקרקעות באזור לוד ולהיזקקותו לשרון לשם קידומם.

נבחן להלן דברים אלה.

מודעות שרון להעסקת גלעד

180. כנשאל שרון בחקירתו, מתי נודע לו על כוונת אפל להקים פרוייקט תיירותי ביוון, השיב שהדבר היה כנראה בתקופה שכיהן כשר החוץ (בין אוקטובר '98 ליוני '99), כאשר גלעד סיפר לו שהוא "עומד לעבוד בנושא של פרוייקט תיירותי". כמפורט לעיל, מחומר הראיות עולה, כי תחילת העסקתו של גלעד היתה בסביבות אמצע חודש מרץ 1999, ולפיכך ניתן למקם את מודעותו של שרון לקיומו של פרוייקט האי היווני, ולכך שגלעד אמור היה לעבוד במסגרת פרוייקט זה, בסמוך לפני אמצע מרץ 1999.

בתשובה לשאלה, האם ידע מה אמור היה להיות שכרו של גלעד במסגרת פרוייקט האי, השיב שרון "לא, לא ידעתי, הוא אמר לי שזה יהיה שכר גבוה".

181. הראיה הנוספת לענין מודעות שרון להעסקת גלעד על-ידי אפל, ולענין גובה השכר שאמור היה גלעד לקבל, מצויה בשיחת טלפון בין שרון לאפל מיום 17.9.99. שיחה זו הייתה ביוזמת שרון, ובה ביקש שרון להתעדכן באמצעות אפל באשר להתפתחויות בנוגע לסיעת ש"ס ולאריה דרעי. אפל, מצידו, מסיט את השיחה לפרוייקט האי היווני והעסקת גלעד בפרוייקט. במסגרת זו (ולהלן עוד נעסוק ביתר הרחבה בשיחה זו) אומר אפל לשרון, בהתייחס לגלעד: "יש אתו בעיה גדולה... הוא אומר לי עד היום כל הזמן בחיים שלי לימדו אותי איך מפסידים כסף, אני הפעם הולך להרוויח, אני לא יודע מה אני אעשה עם זה... הוא פתאום התחיל להבין ש... להרוויח כסף זה דבר ענק... וזה יהיה בעזרת ה' בגדול, בגדול מאוד".

182. מהאמור עולה אפוא, כי לקראת מרץ 1999 ידע שרון על העסקת גלעד, ואף ידע שהוא עתיד להשתכר "שכר גבוה". בהמשך לכך, בספטמבר 1999 הוא אף שומע מפי אפל, כי "זה יהיה בעזרת ה' בגדול, בגדול מאוד". אף שלא לגמרי ברור, כי בדבריו אלה התכוון אפל לשכרו של גלעד ולא לפרוייקט, נצא מהנחה שהדברים התייחסו לגובה השכר.

ככל שנראה את העסקת גלעד כמתת - בכפוף להערתנו לעיל בהקשר זה - הרי שניתן לומר ששרון היה מודע למתת זו, ואולם, לשם הוכחת היסוד הנפשי נדרשת הוכחת המודעות לכך שהמתת ניתנה "בעד פעולה הקשורה במילוי תפקידו" של שרון, וזאת נבחן להלן.

מודעות שרון - "בעד פעולה הקשורה בתפקידו"

183. כאמור, בעוד יסוד ה"בעד פעולה הקשורה במילוי תפקידו" מבחינתו של נותן השוחד מהווה חלק מיסודותיה העובדתיים של העבירה, הרי שביחס למקבל השוחד יסוד זה מהווה רכיב בהוכחת היסוד הנפשי. באשר לשאלה האם לשם הוכחת ה"בעד" נדרשת הוכחת יסוד נפשי של כוונה מצד מקבל השוחד להיטיב עם נותן השוחד, קבע בית המשפט העליון בפרשת בן עטר (ע"פ 1877/99, פ"ד נג(4) 695), כי אין צורך להוכיח כוונה כזו.

184. מה נדרש אם כן לשם הוכחת היסוד הנפשי לרכיב ה"בעד"? מהפסיקה עולה, כי נדרשת מודעות לכך שהמתת ניתנה בזיקה לתפקידו של איש הציבור, ולמעשה "המודעות הנדרשת מלוקח השוחד מתייחסת לכוונה של נותן השוחד: זוהי כוונה לתת מתת לעובד הציבור בעד פעולה הקשורה בתפקידו. במודעות לכוונת הנותן טמונה השחיתות של הלוקח" (פרשת בן עטר, שם). בעניינו נדרש איפוא להוכיח את מודעותו של שרון לרכיבים הנסיבתיים, המבססים לכאורה את מתן המתת על-ידי אפל בעד פעולות של שרון במסגרת מילוי תפקידו

185. בהעדר כל ראיה ישירה המצביעה על מודעות של שרון לכך שהעסקת גלעד על-ידי אפל הייתה מתת שוחד שניתנה לו בעד פעולה הקשורה בתפקידו, יש לבחון, האם ניתן, כנטען, להסיק את קיומה של מודעות כאמור אצל שרון באופן נסיבתי, בהסתמך על שילוב של המודעות של שרון, ככל שישנה, לפיקטיביות ההעסקה של גלעד, עם מודעותו לאינטרסים של אפל בתחום הקרקעות באזור לוד ולכך שאפל זקוק לו לשם קידום.

מודעות שרון לפרטי ונסיבות ההעסקה של גלעד

186. בכדי להוכיח את מודעות שרון לחריגות העסקת גלעד, יש להוכיח את מודעותו לכך שהעסקה זו היתה, כנטען, העסקה "בתנאים כספיים מפליגים וללא תמורה של ממש מצד גלעד, בהעסקה שיש בה מידה רבה של חריגות עד כדי פיקטיביות".

כפי שפורט בהרחבה לעיל בפרק הניתוח העובדתי של העסקת גלעד, אין בידינו כל תשתית ראייתית המצביעה על כך שההעסקה הייתה העסקה למראית עין בלבד; אדרבא, הראיות מצביעות על ההיפך, והדברים המפורטים בניתוח העובדתי בנוגע להעסקה יפים ככלל גם לעניינו. להלן נעמוד על מספר נקודות נוספות לענין מודעות שרון בהקשר זה.

187. שרון, כאמור, ידע כי גלעד מועסק בפרויקט האי היווני על-ידי אפל ב"שכר גבוה". מודעות ל"שכר גבוה" אינה כמובן מודעות לפיקטיבית ההעסקה. "שכר גבוה" כשלעצמו הוא מונח יחסי, אשר ניתן להצדיקו בכישורים, בעבודה מאומצת, בהיקף הפרוייקט וברווח הצפוי שעתיד לצמוח ממנו. אין כל ראיה כי שרון ידע מהם בדיוק הסכומים בהם מדובר, או מהם סדרי הגודל של הסכומים בהם מדובר. אין כל ראיה כי שרון ידע במועדים הרלבנטיים על היקף הפרוייקט והרווח שאמור היה להפיק. באשר להיקף עבודתו של גלעד, מציין שרון כי ראה אותו יושב לילות ארוכים בחווה ועובד על המחשב.

188. נטען, כי אף אם לא ידע שרון במרץ 1999 באיזה סכומים בדיוק מדובר, הרי שכשנכנסו הכספים לחשבון חוות השקמים, אמור היה לדעת על כך, כמי שנהנה מהחשבון, אף שאינו בעליו, וזאת נוכח ההתנהלות הכספית של משפחת שרון.

כעולה מהודעות שרון : " ... כבר הרבה שנים הם [גלעד ועמרי] עוסקים בכל העניינים הכספיים... הם גם מנהלים בעצם כבר, נדמה לי, מ- '89 גם את כל העניינים הכספיים שלנו... הם יכולים להסתכל בחשבונות.. לראות שאנחנו במשיכת יתר אז יעבירו משלהם או אם הם במשיכת יתר אז הם ייקחו... הייתי אומר בתחום הזה אה שחררו אותנו לגמרי מתוך כל ה... כל הנושאים האלה". ובהמשך: "אני לא מתעסק ב... דברים האלה אבל אה.. פה צריך, אני יודע, כלי רחצה פה צריך דברים כאלה אז אה.. אני אומר לו תשמע צריך לשלם פה צריך לשלם שם... אני מכין צ'ק אני חותם עליו זה כדי שאני לא אחזיק פנקסי צ'קים כל הזמן בכיסים כי בסופו של דבר אני שוכח אותם באיזה מקום".

דברים אלה מהודעות שרון מהווים בהחלט ראייה לכך, ששרון נהנה מכספים המוזרמים לחשבון החווה (ולפיכך העובדה שחשבון זה הוא בבעלות גלעד ולא בבעלותו, אינה מונעת ראיית הכספים המוזרמים אליו כמתת שוחד, ככל שניתן היה להוכיח שמדובר במתת שוחד). ברם, לענייננו, נראה שהאמור בהודעות באשר להתנהלות הכספית של המשפחה, דווקא מקשה על הוכחת מודעות שרון לגובה הסכומים שמוזרמים לחשבון החווה. **אמירותיו אלה של שרון, מראות דווקא על מידת ניתוקו מהעיסוק היום-יומי בכספים ובניהול חשבונות המשפחה.** "הם [הבנים] עוסקים בכל העניינים הכספיים", הם אלה שמנהלים את החשבונות, מחזיקים את פנקסי הצ'קים, ומעבירים כספים מחשבון לחשבון.

189. שרון גם ציין, כי גלעד יש קשר אישי עם אפל, מעבר לקשרים המשפחתיים בין שתי המשפחות, והוא ידע גם לציין כי גלעד השתתף בשיעורי תורה בביתו של אפל, וממילא מבחינתו לא היה זה תמוה שאפל מעסיק את גלעד.

190. באשר לכישורים של גלעד ידע שרון לומר, כי הוא בוגר "הפקולטה לחקלאות בתחום הכלכלה ואחרי זה עשה גם איזה פרק במינהל עסקים". (עומרי שרון מציין בהודעתו כי גלעד בעל תואר שני בכלכלה או במנהל עסקים בתחום השיווק).

שרון מתייחס בהודעותיו ארוכות לכישוריו של גלעד, ומכביר עליו שבחים הרבה. כך למשל: "אני אומר את זה לא רק כי הוא הבן שלי, אבל הוא בחור מאוד מוכשר... בקיא... כל המיחשוב הדברים האלה, הוא מכיר את הדברים האלה... הוא מסוגל לעשות עבודה בלתי רגילה. וחץ מזה – בחור רציני, זאת אומרת, אם לוקח משהו על עצמו, אז הוא עובד... ראיתי אותו יושב ימים ולילות... יש לו ראש מצוין, הוא בחור מאוד שיטתי ומסודר, שעובד ומסוגל לקחת נושא ולטפל בו באופן יסודי" כן הוא מציין, כי גלעד "תמיד היה תלמיד טוב ... הוא בחור מוכשר עוסק בעסקים ... עושה עסקים בכל מיני מקומות בעולם", אם כי לא ידע בדיוק היכן ומה עסקיו, וזאת נוכח סירובו הכללי של גלעד לשתף אותו בענין זה ("אתה תתעסק בערבים ובאמריקאים ואני אתעסק ... בעסקים. כל אחד עושה את חלקו. כל אחד עושה בתפקידו", כך על-פי שרון נהג לומר לו גלעד).

הדברים אינם מובאים, כמובן, כראיה אובייקטיבית לכישוריו של גלעד, אלא באשר לגרסתו ולתפיסתו של שרון את כישוריו של גלעד, שהרי ביסוד הנפשי של שרון כעסקינן.

191. בענין הכישורים של גלעד יש להוסיף עוד, כי כפי שראינו בפרק הניתוח העובדתי, גלעד זכה לשבחים רבים על עבודתו וכישוריו גם מפי אחרים אשר עבדו עמו בפרוייקט (אם כי דברים אלה נאמרו בהודעות במשטרה ולא היו בידיעת שרון), וכן מפי אפל, בשיחות בזמן אמת שנקלטו בהאזנות סתר. הפעם היחידה בחומר הראיות בה אנו מוצאים התייחסות לכישורי גלעד הנאמרת באוזני שרון היא בשיחת אפל-שרון מה-17.9.99, בה לאחר שאפל מזכיר את עבודת גלעד בפרוייקט, ולאחר ששרון אומר כי הוא מקווה שגלעד עובד לשביעות רצונו של אפל, עונה אפל: "הכי גדולה שיכולה להיות ... אתה תתפלא אתה תתפלא, שאפילו אתה שאתה אוהב אותו ואתה מעריך אותו, אתה לא מעריך אותו עד כדי כך ... זה בכל זאת נושא שהוא הרי לא הכיר אותו בכלל ... והוא היום מכיר אותו תאמין לי... הרבה בעלי מקצוע עובדים בזה הרבה שנים, עוד לא מכירים את זה כמוהו".

192. נראה אם כן, כי מעבר להנחה, שאבות אינם אובייקטיביים ביחס להערכת כישורי בניהם, הרי שמהדברים ששמע שרון מאפל יכול היה ללמוד, שגם מעסיקו של גלעד סבור שגלעד הוא בעל כישורים גבוהים מאוד, ועל שביעות רצון מלאה מעבודתו. בנסיבות אלה "שכר גבוה" (או שכר שהוא "בגדול, בגדול מאוד", ככל שלזאת הייתה הכוונה באותה שיחה) יש לכאורה הצדקה. ונזכיר שוב, כי אין ראיות ששרון ידע מהו אותו "שכר גבוה".

193. באשר לשאר המרכיבים, שאמורים להצביע לכאורה על חריגות ההעסקה: מתכונת ההעסקה ותפקידו של גלעד בפרוייקט, גובה השכר והסכומים ששולמו, וכו' - אין כאמור ראייה ששרון היה מודע אליהם. לא למותר לציין, כי כזכור, הניתוח העובדתי ביחס אליהם לא הצביע על חריגות. לעומת זאת, הרכיבים היחידים אליהם היה מודע שרון, כישוריו של גלעד ואיכות עבודתו, מצביעים כפי שראינו, דווקא על כך ששרון לא אמור היה לראות את ההעסקה כחריגה, ועל כך של"שכר הגבוה", עליו שמע, היתה לכאורה הצדקה.

194. כאמור, אין כל ראייה בחומר הראיות למודעותו של שרון למרבית פרטי העסקתו של גלעד. מודעות כזו ניתן היה לנסות ולבסס על טענה, כי גלעד מסר לשרון את הפרטים הללו (וככל שהעסקה זו היתה אכן פיקטיבית ונועדה לשמש ככסות למתן שוחד, זו לכאורה צריכה להיות מטרתו של אפל כנותן כשוחד). דא-עקא, שלא רק שלא ניתן לבסס העמדה לדין על השערות גרידא, אלא שכאמור אין כל ראייה שגלעד מסר לשרון פרטים כלשהם לגבי ההעסקה; אדרבא, מעדות שרון, כמו גם משיחתו הטלפונית עם אפל מ-17.9.99, עולה דווקא, כי גלעד אינו משתף אותו במידע על עסקיו, ושרון לא מצליח "לדובב אותו". (יצוין, כי גם עומרי שרון מוסר בהודעתו, כי לא הכיר את פרטי ההעסקה של גלעד).

יתרה מזו, כפי שראינו, הראיות - ובעיקר פגישותיו הארוכות של גלעד עם ספקטור, המתועדות בזמן אמת על-ידי ספקטור ללא ידיעתו של גלעד - מצביעות על אמונה מוחלטת של גלעד בכך שנתן שירותים לאפל בעטיים מגיע לו שכר, ולא עולה כל רמז לכך שגלעד רואה את העסקתו כהעסקה פיקטיבית וחריגה, שאמורה לשמש כסות למתן שוחד לאביו.

משמצאנו, כי גלעד לא ראה זאת כך, ודאי שלא יכול היה להעביר מסר מעין זה לאביו, ולפיכך, ככל שעבר מסר מגלעד לשרון בנוגע לפרטי ההעסקה, היה זה דווקא מסר ממנו אמור היה שרון להבין כי מדובר בהעסקה רגילה ואמיתית, כפי שהבין זאת גלעד.

195. אציין, כי ספקטור, בהודעתו מיום 15.6.03, בניגוד להודעותיו הקודמות, טוען כי פנייתו של גלעד אליו בפברואר 2000 באה לאחר ששרון אמר לו, כי לגלעד יש בעיה והוא מבקש שיעזור לו, וכי בפגישותיו עם שרון הוא סיפר לו, לשאלתו, כי הוא עוזר לגלעד והוא מקווה שהעניינים יסתדרו.

מעבר לעובדה, שקשה להסתמך על גרסאות ספקטור, במיוחד אלה שניתנו בשנת 2003 (אשר מתוכנן, כמו גם מהתרשמות החוקרים, עולה גישה מגמתית נגד שרון), טענה זו אינה מתיישבת עם גרסתו בהודעותיו הקודמות. יתרה מזו, בפגישת גלעד-ספקטור מיום 2.2.00 (וזכור הפגישות תועדו על-ידי ספקטור ללא ידיעת גלעד), אומר גלעד לספקטור במפורש "אף אחד לא יודע שבאתי אליך פה למשרד... רק עומר". דברים אלה, שהם כאמור תיעוד בזמן אמת, ולא אמירה בדיעבד בחקירה, סותרים לכאורה את טענת ספקטור.

אוסף, שגם אם אכן שרון הפנה את גלעד לספקטור, כטענת ספקטור, לא ברור מה זה מוכיח; לכאורה, אם גלעד התלונן בפני שרון שאפל אינו משלם לו את שכרו, שרון אמור להבין מכך שמדובר בהעסקה אמיתית, ולא פיקטיבית.

לשיחת הטלפון בין אפל לשרון מיום 17.9.99

196. לפי הטענה, משיחת הטלפון שבין אפל לשרון מיום 17 בספטמבר 1999, שנקלטה בהאזנת סתר, ניתן להסיק כי שרון מכיר היטב את עסקת האי היווני, וכי הוא שרון "בקיא בנפתולי המשא-ומתן" בנוגע לפרוייקט האי היווני, ומודע לא רק לעצם העסקת גלעד אלא גם לפרטי העסקתו, ופרטי עסקיו של אפל.

לאחר עיון מדוקדק בתמליל המלא של השיחה, ולאחר שמיעת ההקלטה של השיחה מספר פעמים, אין לדעתי כל ממש בטענה זו.

197. השיחה הטלפונית מיום 17.9.99 הייתה ביוזמת שרון במטרה לשוחח על עניינים פוליטיים (אודות המתרחש בתנועת ש"ס, והאם צפוי שם פילוג עם אריה דרעי). שרון שואל את אפל, ידידו הקרוב של דרעי, מה קורה בתנועת ש"ס, ואילו אפל מסיט את השיחה לעניין האי היווני. לכל אורך השיחה (הלא ממושכת) שרון מנסה לדבר בענין הפוליטי האמור, ואילו אפל, בעיקר בחלקה הראשון של השיחה, מסיט את השיחה לענייני האי. מה ניתן אפוא ללמוד משיחה זו? אלה הדברים הרלבנטיים, לדעתי, לענייננו העולים מהשיחה:

א. התייחסותו של שרון בשיחה לאי היווני אינה ביוזמתו כאמור, ולא ניתן לראות בה הרבה מעבר להתעניינות מנומסת בתגובה לדברים של אפל, תוך נסיון לחזור בכל פעם לנושא הפוליטי.

ב. מהשיחה עולה כי שרון יודע על קיום פרוייקט האי היווני, אך עולה גם כי שרון אינו מכיר את הפרוייקט מעבר למושג כללי בדבר עצם קיומו. מהשיחה עולה בבירור ששרון אינו יודע אפילו היכן האי, ומה המרחק שלו מהיבשה, כיצד מגיעים אליו וכיוצ"ב ("תגיד לי איזה מרחק זה מה..יבשת שם?", וכשאפל משיב "700 מטר 800 מטר" מגיב שרון: "זה הכל?... אה... זה לא הפלגה גדולה בים..."; ובהמשך: "דרך אגב כשאתם...בונים משהו...תבנו את זה לפי הכללים של רעידות אדמה...")

ג. שרון אינו בקיא בפרטי הפרוייקט, ואינו יודע היכן עומד המו"מ על רכישת האי, ובהתאם לכך הוא שואל, לאחר שאפל מסביר לו על מיקום האי, "האי בידינו כבר?" בשאלה זו כשלעצמה קשה לראות הרבה מעבר להתעניינות גרידא, בלשון צינית-מבודחת, והיא בוודאי אינה מצביעה על "בקיאות בנפתולי המשא-ומתן".

ד. אפל מביע אכזבתו מחוסר ההיכרות של שרון את הפרוייקט ("הוא [גלעד] עוד לא הכניס אותך בהתלהבות של העסק"). בתשובה לכך משיב שרון: "הבחור שלנו הוא בחור דיסקרטי שתדע... עניינים עיסקיים אף פעם לא חשף".

ה. אפל מיידע את שרון כי גלעד הולך להשתכר כסף רב מעבודתו בפרוייקט, אך בה בעת משבח מאוד את עבודתו וכישוריו של גלעד. שבחים אלה אינם מתיישרים עם כוונה או מטרה של אפל, כנטען, להעביר מסר לשרון שהעסקת בנו היא למעשה מתת שוחד לו.

ו. כאשר אפל שואל את שרון: "אנחנו נוכל פעם להינות מזינו.. במדינה החדשה שלנו, פעם אחת להזמין אותכם, אותך ואת לילי אבל באמת להנאה של אמת". סבר שרון כי הכוונה להזמנה לביתו של אפל. אפל מתקן אותו שהכוונה אל "הבית החדש ביוון", כשיהיה בנוי. שרון משיב "כן, אבל אני משלם".

198. יוצא אפוא, כי שרון אינו בקיא כלל ועיקר בפרטי עסקת האי היווני, או בפרטי העסקתו של גלעד. הוא שומע כאן, לכאורה לראשונה מאפל על השכר שישתכר גלעד, במושגים כלליים בלבד, אך בה בעת על שביעות רצונו הרבה של אפל מכישוריו ועבודתו של גלעד, ומקבל את הרושם כי גלעד מצדיק את השכר המשולם לו. אפל גם נשמע כאן מלא אופטימיות באשר להצלחת הפרוייקט.

199. יש לזכור כי שיחה זו מתנהלת כחצי שנה לאחר תחילת עבודתו של גלעד בפרוייקט, ומסתבר כי עדיין לשרון מידע כללי בלבד על הפרוייקט ועל פרטי העסקתו של גלעד.

ככל שמטרת השיחה, מבחינת אפל, היא להביא למודעותו של שרון, כי העסקת גלעד היא למראית-עין בלבד, ותכליתה האמיתית היא לשחד אותו, הרי שהשיחה מעבירה מסר הפוך כאמור, היינו, כי גלעד תורם תרומה חשובה לפרוייקט, ומצדיק את שכרו.

200. יש גם להדגיש, כי שיחה זו היא השיחה היחידה בין אפל לשרון, בכל תקופת ההאזנות לשיחות אפל במשך למעלה משנתיים, בה עולה נושא העסקתו של גלעד. שיחה זו מתקיימת זמן רב לאחר תחילת העסקתו של גלעד, כאשר שרון כבר באופוזיציה, והיא למעשה השיחה היחידה בין אפל לשרון העוסקת בהעסקת גלעד, וגם היא שיחה ביוזמת שרון דווקא, ונושאה הוא פוליטי.

201. מכל מהמקובץ עולה, כי אין בשיחה זו מאומה כדי לתמוך בטענת מתת השוחד בכלל, ובמודעות של שרון לכך שהעסקת גלעד היא למעשה מתת שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו, בפרט.

מודעות שרון לאינטרסים של אפל ולהיזקתו לסיוע שרון לקידום

202. מחומר הראיות אכן עולה, כי בעת שנודע לו על העסקת גלעד על-ידי אפל (בסמוך לאמצע מרץ 1999), היה שרון מודע לכך כי לאפל יש אינטרסים בקרקעות באזור העיר לוד, לגביהן הוא נזקק להסכמות ואישורים של המינהל מקרקעי ישראל, שהיה תחת אחריותו אז כשר התשתיות. ברם, מחומר הראיות עולה גם, כי נסיונות אפל בשנת 1997 להשיג את תמיכת שרון בחילוקי הדעות שלו מול המינהל, לא צלחו, וכי לאורך כל התקופה שקדמה להעסקת גלעד (וגם לאחר מכן), נתן שרון גיבוי מלא וחד-משמעי למנהל המינהל, אשר סירב להיענות לבקשות ולדרישות של אפל (כמתואר במפורט בפרק התמורה לעיל).

לפי הנטען, יש ליחס משקל לענין קביעת היסוד הנפשי של שרון להתכחשותו בהודעותיו במטרה להיכרותו עם פרטי עסקיו וקרקעותיו של אפל באזור לוד; הכחשה שאינה מתיישבת, לכאורה, עם העובדה כי אלה הוצגו לו על-ידי מנהל המינהל (דרכסלר) בנובמבר 1998. חוששני, שקשה לייחס משקל רב לעובדה זו, שכן מדובר בהודעות שניתנו כ-5 שנים לאחר הפגישה עם דרכסלר, ויקשה לסתור טענה מצד שרון שאין לצפות ממנו שיזכור לאחר זמן כה רב פרטים כאלה. שרון אינו מכחיש כי הוא יודע שאפל איש עסקים בתחום הנדל"ן, אך לדבריו לא התעניין בעסקיו, לא הכיר את פרטיהם, ואלה לא ענינו אותו בפעילותו במסגרת תפקידו.

203. תחילת העסקתו של גלעד הייתה בסמוך לפני סוף כהונתו של שרון כשר, ורוב תקופת ההעסקה היה שרון באופוזיציה, ולא נשא בכל תפקיד שהיה בו כדי לסייע לאפל בעסקי הקרקעות שלו.

204. עוד יודגש, כי בכל השיחות שהואזנו בין אפל לשרון אין כלל התייחסות להעסקת גלעד (למעט השיחה מ- 17.9.99 שנבחנה לעיל), ואין גם כל נסיון של אפל להביא לידיעת שרון, כי העסקת גלעד נועדה כמתת שוחד, ולרמוז לצפייתו לקבלת תמורה על-ידי סיוע לעסקי הקרקעות שלו.

205. אציין לבסוף, כי בכל התקופה בה הועסק גלעד, הפעולה היחידה שניתן לראות בה סיוע כלשהוא של שרון לאפל בעסקיו, היא השתתפותו בארוחת הערב עם ראש עיריית אתונה ביולי 1999. ברם, יש לזכור, כי בתקופה זו היה שרון באופוזיציה, וכפי שכבר נאמר לעיל, קשה לראות בהשתתפות זו בארוחה דבר חריג, שכן זו משתלבת במערכת היחסים האישית בין השניים. אזכיר, כי ההשתתפות בארוחה הראשונה (עם תת שר החוץ היווני) הייתה לפני העסקת גלעד.

ד. "עצימת עיניים"

206. לאחר שמצאנו כי לא ניתן להוכיח, במידה הנדרשת במשפט פלילי, כי שרון היה מודע לקבלת מתת שוחד מאפל בעד פעולה הנוגעת לתפקידיו הציבוריים, יש אפוא לבחון האם שרון "עצם את עיניו", ונמנע מלברר אפשרות זו, אף שחשד בקיומה.

207. סעיף 20(א) לחוק העונשין מגדיר את היסוד הנפשי של "מחשבה פלילית" בעבירה התנהגותית, כ"מודעות לטיב המעשה ולהתקיימות הנסיבות... הנמנים עם פרטי העבירה". לעניין המודעות הנדרשת כאמור, מוסיף סעיף 20(ג)(1) לחוק וקובע, כי: "רואים אדם שחשד בדבר טיב ההתנהגות או בדבר אפשרות קיום הנסיבות כמי שהיה מודע להם, אם נמנע מלבררם".

סעיף 20(ג)(1) האמור, הוחק במסגרת תיקון 39 לחוק העונשין. מלשון הסעיף - "רואים אדם שחשד..." - עולה כי על החשד להיות חשד סובייקטיבי, ואין להסתפק במבחן נורמטיבי-אובייקטיבי של האדם הסביר. בכך נדחתה הגישה שצידדה בהכנסת מדד אובייקטיבי ל"עצימת עיניים", ולפיה גם חשד ש"צריך היה" להתעורר בליבו של הנאשם, אף אם לא התעורר בפועל, עשוי לשמש תחליף לידיעה ממשית (י' קוגלר, על דרישת המודעות כלפי הנסיבות בחלק הכללי החדש של חוק העונשין, פלילים ה (תשנ"ו) 149, 153). המחוקק קיבל בתיקון 39 את גישתו של פרופ' ש.ז. פלר - כפי שעולה גם מדברי ההסבר להצעת החוק - לפיה "עצימת עיניים" הינה התעלמות מודעת מאפשרות קיומה של נסיבה על אף החשד שמא היא מתקיימת, והימנעות עובר למעשה מבדיקת המצב לאשורו (ש"ז פלר, יסודות בדיני עונשין (כרך א, תשמ"ד) 519).

208. אכן, לשם בחינת השאלה, האם התקיים חשד סובייקטיבי אצל החשוד במקרה נתון, ניתן להיעזר, מבחינה ראייתית, גם בבחינה אובייקטיבית של הנסיבות, אך המבחן נותר מבחן סובייקטיבי, והנטל נותר על התביעה להוכיח קיומו של חשד כזה. כך, למשל, נקבע: "החשד צריך להתקיים הלכה למעשה אצל עושה המעשה עצמו. ואולם, בהיעדר הסבר אחר, מסיקים את קיומו של החשד הסובייקטיבי על יסוד בחינה אובייקטיבית של הנסיבות שהיו ידועות לעושה המעשה." (ע"פ 4336/96 מדינת ישראל נ' שמחה דיניץ, פ"ד נא(5) 97, בעמוד 146).

209. מנוסחו של סעיף 20(ג)(1) לחוק עולה בנוסף, כי לצורך הוצרות מצב של "עצימת עיניים", ככלל, די בחשד ממשי, או בלשונו של פרופ' פלר: "חשד מעשי - רציונלי". בכך הכריע המחוקק לגבי אמרות שונות בפסיקה טרם תיקון 39 לחוק, אשר ניתן היה לפרשן כאילו הכלל הוא שנדרשת רמת חשד גבוהה, על מנת שישמש תחליף למודעות בפועל (וראו עוד לענין זה: ע"פ 3417/99 מרגלית הר-שפי נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2) 735; קוגלר, שם; ר' קנאי "האומנם תמיד דין אחד לחושד וליודע? מחקרי משפט יב (תשנ"ו-1995), 433).

210. האם אמנם חשד שרון כי אפל מעניק לו מתת שוחד בעד פעולות הקשורות בתפקידו הציבוריים?

אין בחומר הראיות כל ראיה ישירה לקיומו של חשד סובייקטיבי מצד שרון לכך שאפל מעניק לו מתת שוחד בעד פעולות הקשורות בתפקידו הציבוריים. שרון עצמו דוחה בהודעותיו אפשרות זו. האם קיימות ראיות אובייקטיביות המצביעות על חשד מצד שרון? נראה כי כל שנאמר לעיל באשר להיעדר ראיות בדבר קיום מחשבה פלילית, והקשיים המשמעותיים בהוכחת מודעות שרון הן לעצם קבלת המתת, ובעיקר לכך שמתת זו ניתנה בזיקה לתפקידו, יפה ככלל גם לעניינו. עם זאת, נבקש להוסיף ולהטעים מספר עניינים, תוך התייחסות לשאלת התעוררות החשד, ולנסיון לבררו.

211. בשיחותיו של אפל עם שרון, אשר נקלטו בהאזנת סתר, אין כל ראיה או אינדיקציה שתצביע על קיומו של חשד מעין זה מצידו של שרון, או על כך שחשד זה צריך היה להתעורר בעקבות דברים ששמע מאפל.

לענין זה נודעת בעיני משמעות רבה, שכן, כאמור, המדובר בהאזנה לשיחות רבות בתקופה של למעלה משנתיים, היינו על עדות בזמן אמת, בעלת משקל רב של אותנטיות, וניתן היה לכאורה לצפות, כי ימצא לכך ביטוי בשיחות אלה (לענין זה נדגיש שאין אינדיקציה כי מי מהדוברים ידע או חשש שמאזינים לו).

212. בתקופה הרלבנטית לא נמצאו שיחות בין אפל לשרון, בהן מנסה אפל להביא לידיעת שרון את דבר העסקת גלעד, על מנת שיקדם את האינטרסים הכלכליים שלו, וגם לא נקלטה אף שיחה בה שרון מתעניין בנושא.

זאת ועוד, משיחת הטלפון בין שרון ואפל ביום 17.9.99, עליה עמדנו בהרחבה לעיל, נראה בבירור, כי אף שחלפו למעלה מ-6 חודשים מאז נודע לשרון על העסקת גלעד בפרוייקט האי, ידיעותיו של שרון בנוגע לפרוייקט ובנוגע לתנאי העסקתו של גלעד בפרוייקט, נותרו כלליות ביותר.

מכאן ניתן להסיק, כי בכל התקופה האמורה (מרץ-ספטמבר 1999) לא היו, כפי הנראה, פעולות מצד אפל שנועדו להביא את דבר המתת הנטענת ותכליתה לידיעת שרון, ונזכור, כי תקופה זו הייתה "חלון ההזדמנויות" של אפל, שכן בתקופה זו שרון היה שר התשתיות, היינו כיהן בתפקיד בו היה יכול לסייע לאפל בעסקי הקרקעות שלו, וכי בסמוך לאחר-מכן (בראשית יולי 1999) עבר לאופוזיציה.

לשון אחר - במצב בו אין ראיה לכך שנותן השוחד הביא לידיעת המקבל את דבר המתת, ובודאי כאשר אין ראיה לכך כי פנה אליו בבקשות הנוגעות לתפקידו, קשה יהיה לטעון כי אצל מקבל המתת התעורר חשד שהנותן ביקש לשחדו.

213. בנסיבות אלה, קשה לומר ששרון היה אמור לחשוד בכך שהעסקתו של גלעד אינה העסקה של אמת, אלא נועדה לשמש מתת שוחד. כזכור, לפי חומר הראיות, בסמוך למחצית חודש מרץ 1999 יודע שרון רק כי גלעד מועסק ב"שכר גבוה", ובספטמבר 1999 (כאשר הוא כבר באופוזיציה) הוא שומע מאפל שהשכר הוא "בגדול, בגדול מאוד" (ככל שהכוונה במילים אלה היא לשכר ולא לפרוייקט), אך הוא גם שומע על שביעות הרצון "הכי גדולה שיכולה להיות" של אפל מעבודתו של גלעד בפרוייקט.

אין בידינו אפוא לומר כי מידע זה יש לראותו כמחייב הדלקת "נורה אדומה" אצל שרון, במידה הדרושה כדי הוכחת יסוד נפשי של "עצימת עיניים".

214. איני סבור גם, כי ניתן לבסס חשד, כי התמיכה הפוליטית שהבטיח אפל לשרון לקראת הפריימריז בפברואר 1999, שבועות מספר לאחר שדרכסלר השיב את פני אפל ריקם, בגיבוי שרון, נועדה ל"שכנע" את שרון לפעול למען אפל, וכי שרון אמור היה למצער לחשוד בכך.

ראשית, כל שנאמר לעיל בנוגע לסוגיה של הבטחות לסיוע פוליטי כמתת שוחד, ולענין היסוד הנפשי של שרון ביחס להבטחות אלה, יפה גם לענין הנסיון להסיק קיום חשד לביסוס "עצימת עיניים". שנית, בשיחות בהן הבטיח אפל לשרון תמיכה פוליטית, אין רמז ממנו אמור היה שרון להבין או לחשוד שהדבר נעשה בעד פעולות למען אפל. שליטת, העובדה שניתנו הבטחות על-ידי אפל לשרון לתמיכה פוליטית גם לקראת הבחירות לראשות הליכוד בספטמבר 1999, לאחר ששרון גיבה את דרכסלר ולא סייע לאפל, ובזמן ששרון כיו"ר האופוזיציה רחוק ממוקדי הכח במשרד התשתיות ובמינהל, אמורה להצביע, בעיניו של שרון, דווקא על כך שתמיכת אפל בו אינה בעד פעולות הקשורות בתפקידו כעובד ציבור, אלא במסגרת היחסים האישיים-פוליטיים ביניהם.

215. העובדה שבפועל לא ניתנה תמורה על ידי שרון לאפל (כמפורט בפרק התמורה לעיל), מקשה אף היא, בהיבט הראייתי, על הוכחת מודעות מצד שרון, או לפחות חשד מצדו לכך שהעסקת גלעד, או הבטחות התמיכה הפוליטית, היו בגדר מתת שוחד "בעד פעולה הקשורה בתפקידו".

216. כאמור, תנאי להיווצרות "עצימת העיניים" כתחליף למודעות, הוא הימנעותו של אדם מלברר חשד שהתעורר בליבו בדבר טיב ההתנהגות או קיום הנסיבות. בהעדר ראיות כאמור לקיומו של חשד זה, או לנסיבות שהיו אמורות לעורר חשד, ממילא אין להסיק משמעות להימנעות מלבררו. אציין עם זאת, כי משנשאל שרון באשר להעסקת גלעד על-ידי אפל, ובאשר לעסקיו של גלעד בכלל, השיב: "...אני שואל אותו תגיד לי מה...אז הוא אומר אתה תתעסק בערבים ובאמריקאים ואני אתעסק...בעסקים, כל אחד עושה את חלקו כל אחד עושה בתפקידו, אני לא הצלחתי לדובב אותו...". ובהמשך שוב: "...תמיד זה היה אותו דבר הוא מחייך ואומר אתה תתעסק באמריקאים, אני עוסק בעסקים שלי...וכל אחד שיהיה בתחום שלו". וכשנשאל שרון אם גלעד "ממש מידר אותו בעניין הזה", השיב: "...כן...אי אפשר להוציא ממנו פרטים על הדברים האלה" (הודעה מיום 30.10.03).

אמירות אלה של שרון בחקירתו מקבלות חיזוק אובייקטיבי מדבריו לאפל בשיחה מה-17.9.99, שנקלטה בהאזנת סתר בזמן אמת. לאחר שבשיחה עולה כי שרון אינו מכיר את פרטי פרויקט האי, ואפל מביע את אכזבתו מכך, אומר שרון: "הבחור שלנו [גלעד] הוא בחור דיסקרטי שתדע...עניינים עסקיים אף פעם לא חשף...". יש לציין גם, כי סירובו של גלעד לספר לשרון על עסקיו לא התייחד להעסקה על-ידי אפל, מה שלכאורה אמור היה לעורר חשד אצל שרון בהקשר זה, אלא היה דבר שבשיגרה, כפי שעולה הן מהשיחה האמורה והן מהודעות שרון.

217. מהאמור עולה אפוא, כי גם בשימוש בדוקטרינת "עצימת העיניים" אין כדי לבסס תשתית ראייתית מספקת למודעותו של שרון, שכן לא ניתן לבסס ראייתית, במידה הנדרשת למשפט פלילי, חשד של שרון לקבלת מתת בזיקה לתפקידו. כפי שציינו בתחילה, אף שהחשד הנדרש הוא חשד סובייקטיבי, ניתן להסיק את קיומו בעזרת בחינה אובייקטיבית של הנסיבות, וכך אכן עשינו. כאמור, לא נמצאו בנסיבות הענין ראיות שיסתרו את גרסת שרון להיעדר חשד מצידו.

218. **לסיכומו של פרק זה:**

כפי שהודגש לא אחת, ההכרעה בשאלה אם הוכחה המחשבה הפלילית הדרושה לשם הרשעה בעבירות שוחד, תלויה בנסיבות שנתבררו בכל מקרה. ברי עם זאת, שנטל השכנוע בדבר היסוד הנפשי רובץ לפתחה של התביעה וכל ספק סביר די בו כבסיס לזיכוי. (עי"פ 205/84 צדיק נ' מדינת ישראל, פ"ד מ(3) 85).

ועוד נקבע, כי "במשפט פלילי מן הנמנע, כי בית-המשפט יסתמך, לצורך מסקנתו המפלילה, על הנחה גרידא - אף אם היא סבירה - בדבר קרותה של עובדה רלבנטית, הפועלת לרעת הנאשם, כי אם הכרחי שישתכנע שאכן אותה עובדה יש לה אחיזה בחומר העדות." (ע"פ 216/75 תמיר נ' מדינת ישראל, פ"ד (2) 169, 7-176).

מכל המקובץ לעיל - הן באשר למודעות שרון לקבלת מתת שוחד בעד פעולות הקשורות בתפקידיו, והן בנוגע לאפשרות "עצימת עיניו" לכך - עולה כי קיים, למצער, ספק סביר, אם לא למעלה מזה, באשר להוכחת היסוד הנפשי של שרון בנסיבות התיק דנן.

פרק שישי: סוף דבר

219. סקרנו לעיל בפירוט, אולי רב מדי, את כל מסכת העובדות, הראיות, הטענות וההסברים בתיק זה, וכן עמדנו על הקשיים ועל השאלות המשפטיות, שהתיק ופרשות המשנה שבו מעלים.

220. התוצאה הסופית, כאמור בראשית הדברים, היא כי לא נמצאה בחומר הראיות תשתית ראייתית מספקת להעמדה לדין של אריאל שרון או של גלעד שרון, ועל כן החלטתי לסגור את התיק נגדם בשל העדר ראיות מספיקות.

221. כפי שהודגש בראשית הדברים, החלטתי זו התקבלה - בהתאם להלכה שקבע בית המשפט העליון בפרשת יהב (בג"צ 2534/97 פ"ד נא(3) 1) - מתוך עמדה, כי דין אחד לראש הממשלה ולאחד האדם לענין מבחן דיות הראיות לשם העמדה לדין, שכן נקודת המוצא העקרונית היא שכל האזרחים שווים בפני החוק.

222. בהתאם לסעיף 62(א) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, מוטל על תובע להעמיד אדם לדין, אם השתכנע כי יש בחומר החקירה "ראיות מספיקות לאישום", זולת אם היה סבור שאין במשפט ענין לציבור. בפרשת יהב הנ"ל קבע בית המשפט, כי ה"ראיות מספיקות לאישום" מקום שקיימת "אפשרות סבירה להרשעה". ומסביר בית המשפט:

"עצם בחינת הסתברות ההרשעה [על-ידי התובע - מ.מ.] פירושה התחקות גם אחר אופן החלטתו של בית המשפט במשפט. היינו, הסתברות סבירה להרשעה אין פירושה רק הסתברות סבירה כי על פי חומר הראיות אכן ביצע הנאשם את העבירה המיוחסת לו, אלא הסתברות סבירה שבית המשפט יפסוק שאין כל ספק סביר שהנאשם אשם בביצוע העבירה..."

(שם, בעמ' 12 - ההדגשה במקור).

223. הנה כי כן, מוטלת על התובע אחריות כבדה בבחינת הראיות ובהחלטה אם להעמיד אדם לדין - כאשר על הכף מזה מונח האינטרס הציבורי במיצוי הדין עם עבריינים, ועל הכף מזה, זכויותיו של החשוד, ובהן זכויות היסוד שלו כאדם לחירות ולכבוד, וכדברי בית המשפט -

"העמדת אדם לדין אינה דבר של מה בכך, והשלכותיה קשות, אף אם בסופו של דבר יוצא הוא זכאי בדינו. והדברים ידועים... גישת "האפשרות הסבירה להרשעה" מעניקה לתובע שיקול דעת ראוי גם בחיזוי תוצאות המשפט, אם יוגש כתב אישום, שהוא אחד מן השיקולים הנוגעים לענין. שכן, יש בו, כאמור, לצמצם את מספר אישומי השווא..."

הגשת כתב אישום, על אף שהתובע עצמו מעריך כי רב הסיכוי שהנאשם יזוכה על הסיכוי שיורשע בדין, איננה מצב תקין ורצוי. תוצאותיו של ההליך הפלילי, גם אם אינו מסתיים בהרשעה, גורליות מכדי שייעשה "ניסוי" בהגשת כתב אישום."

(פרשת יהב, שם, בעמ' 10-12).

על התובע מוטל אפוא להעריך בעצמו את הראיות, ובמסגרת זו גם להתחקות אחר אופן החלטתו של בית המשפט בהערכת הראיות ובמשקל שייתן להן, ועל יסוד הערכה כוללת זו עליו להגיע למסקנה, האם אמנם קיימת "הסתברות סבירה להרשעה" המצדיקה העמדה לדין. אין מקובלת עלי הגישה – וכפי שראינו, גם לא על בית המשפט – לפיה מקום שקיים ספק בלב התובע בדבר קיומן של ראיות מספיקות להרשעתו של אדם, עליו להגיש כתב האישום, ולהותיר את המלאכה לבית המשפט.

224. **דברים אלה יפים, כמובן, ביחס לכל אדם ובנוגע לכל תיק. אבקש להדגיש, כי החלטתי בתיק זה אינה פועל-יוצא של גישה מקלה יותר כלפי ראש ממשלה או בכלל.**

בענייננו, כאמור, חומר הראיות לוקה בחולשות בכל אחד מרכיבי העבירה, ואינו מתחבר גם לכדי מבנה כולל העומד על רגליו. הראיות בתיק זה אינן מביאות אותנו, אף בקירוב, לקיום האפשרות הסבירה להרשעה. בכל רכיב ורכיב של יסודות העבירה שבחנו וניתחנו בפירוט לעיל, קם ספק סביר, ולעתים אף למעלה מזה.

בהחילי אפוא את מבחן "האפשרות הסבירה להרשעה" שקבע בית המשפט על מכלול הראיות בענייננו, הגעתי, כאמור, לכלל מסקנה חד-משמעית, כי אין בתשתית הראיות כדי לבסס "אפשרות סבירה להרשעה".

225. עבירת השוחד, בצד עבירת המרמה והפרת אמונים, הן העבירות העיקריות שקבע המחוקק למאבק בשחיתות ברשויות השלטון. "מטרת המחוקק בדיני השוחד היא להגן על המינהל הציבורי מפני שחיתות." (ע"פ 288/81 שמואל קישלס נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(2), 617, 625). על כן "שיטתנו החברתית והמשפטית מתייחסת בחומרה מיוחדת לעבירות השוחד." (ע"פ 1877/99 מדינת ישראל נ' חיים בן עטר, פ"ד נג(4), 695, 713). המאבק בשחיתות בכלל, ובשחיתות ברשויות השלטון בפרט, הוא מתפקידה המרכזיים של התביעה, שכן השחתת המידות ברשויות השלטון פוגעת קשות באמון הציבור בשלטון. האמון הציבורי הוא תנאי חיוני לתפקוד תקין של מערכות השלטון והשירותים הציבוריים.

עם זאת, כבר נאמר רבות על כך, כי עבירת השוחד בדין בישראל מנוסחת באופן רחב ועמום, וגבולותיה אינם ברורים דיים. עמימות זו של נורמה פלילית חמורה "אינה עולה בקנה אחד עם הגיונו של עיקרון החוקיות, הקבוע בסעיף 1 לחוק העונשין. שכן, מעיקרון החוקיות מתחייב ש'החוק צריך להיות נגיש (בהבנה אליו) וגם ודאי (בתחומי פריסתו)..."

נוכח רוחב יריעתן של הוראות החוק, על בית המשפט להזהר שלא "יילכד ברשת מי שהדין אינו חל עליו" (ע"פ 521/87 מדינת ישראל נ' עינב, פ"ד מה(1) 418, 425). סכנתה של לכידה "עודפת" כזאת היא כי יורשע בעבירת שוחד מי שמעשיו אינם שקולים לקלון שבלקיחת שוחד. יש גם "מקום לחשש מפני סילוף משמעות העבירה", כשמשמעות הסילוף היא שחיקת החומרה היתרה שבעבירת השוחד. (ע"פ 8573/96 מרקדו ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(5) 481, בעמ' 488-489).

אכן עמימות זו היא, כפי הנראה כורח המציאות. ברם, עלינו לזכור לענין זה את דברי השופט ויתקון, אשר הזהיר, כי "אם נחיל הוראות אלו באופן מילולי, נגיע לפעמים לידי אבסורד. יש כאן, במעשה-חקיקה זה, מה שקרא לא מכבר השופט לורד וילברפורס "מידה רבה של overkill" (Customs and Excise Commissioners v. Tan (1977)). חוששני שרבים מן הלבטים שהתלבטנו בהם במשך השנים בכל מיני מקרי גבול, מקורם בהגדרותיו הסתמיות של המחוקק". (ע"פ 794/77 חייט נ' מדינת ישראל, פ"ד לב(2) 127 (132)).

דברים אלה של השופט ויתקון צוטטו בהסכמה שוב ושוב בפסיקת בית המשפט (ראו למשל, בפרשת מרקדו הנ"ל, שם; ע"פ 205/84 צדיק נ' מדינת ישראל, פ"ד מ(3) 85 בעמ' 98).

226. ומה בעניננו? החשדות נגד אריאל שרון וגלעד שרון פורטו ונדונו לעיל בהרחבה. במרכזם של חשדות אלה עומדת, כזכור, פרשת העסקתו של גלעד שרון על-ידי דוד אפל בפרוייקט האי היווני, כאשר, לפי החשד, הייתה זו העסקה בתנאים כספיים מפליגים, ובקשר עסקי שיש בו "מידה רבה של חריגות עד כדי פיקטיביות", וזאת בעת שאפל נזקק לשירותיו של שרון לקידום עסקיו. לפי החשד, העסקת גלעד כאמור, כמו גם הבטחות לתמיכה פוליטית שנתן אפל לשרון בשתי מערכות הבחירות הפנימיות בליכוד במהלך 1999, היוו מתת שוחד לשרון כדי לזכות בסיועו, בפעולות הקשורות בתפקידו.

227. הטענה בדבר קבלת שוחד על-ידי שרון מבוססת על מסכת של טיעונים כוללניים, וראיות עקיפות ונסיבתיות. המדובר, לפי הטענה, במצב של יחסי משחד-משוחד הנמשכים לאורך שנים, ללא עוגן זמן ברור להתגבשות יסודות העבירה, כאשר אין קוֹלְצִיָה בזמנים בין רכיבי העבירה השונים, וכאשר תיאור החשדות כולל "מסעות בזמן", קדימה ואחורה, בהתייחס ליסודות העבירה. כך ביחס ליסוד העובדתי-התנהגותי של מתן השוחד הנטען, וכך גם ביחס להתגבשות היסוד הנפשי.

כך הם פני הדברים באשר לרכיבי התמורה הנטענת, אשר בחלקה מיוחסת למעשים של שרון בשנת 1997, היינו, כשנה וחצי קודם למתת השוחד הנטענת, ובחלקה מיוחסת למעשים בשנים 2002-2003, היינו כשלוש שנים לאחר המתת.

"כלל הוא בחוק הפלילי שהן המעשה הפלילי והן הכוונה הפלילית חייבים להתקיים בעת ובעונה אחת, ורק במקרים נדירים יראה בית המשפט בכוונה שבאה לאחר מכן ושהתבטאה באקט גלוי נוסף, כאילו היא הופכת את הפעולה כולה לעבירה": ע"פ 742/78 טל נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(3) 455, 449.

228. אין כמובן מניעה לקיום מבנה מורכב ומסועף של ביצוע עבירת השוחד, או כל עבירה אחרת, לרבות בהיבט של פריסת רכיבי העבירה במימד הזמן. אך הדבר מחייב תשתית ראייתית ממשית לחיבור קפדני של כל מרכיבי העבירה, בהתאם ליסודותיה הנורמטיביים, לכלל מארג אחד אחוד וברור. דא-עקא, שבענינו, גם בראיה כוללת ובמבט רחב, כמו גם לאחר בחינה פרטנית ודקדקנית של הראיות, אין בנמצא ראיות של ממש ליצירת החיבור ההכרחי בין הפעולות והמעשים של שני הצדדים, ושל היסוד העובדתי והיסוד הנפשי, לרבות הוכחת הקשר סיבתי שבין המתת ל"פעולה הקשורה בתפקידו" של שרון.

229. כזכור, המשטרה קיימה, במשך למעלה משנתיים, האזנות סתר לשני קווי טלפון של אפל, בהן נקלטו אלפי שיחות. אף על פי כן, האזנות אלה לא הניבו את הראיה המכרעת - הישירה או העקיפה - לביסוס החשד ששרון קיבל שוחד מאפל. העדרה של ראיה כזו אומר דרשני, ויש לו משמעות ראייתית עצמאית. זוהי "שתיקה רועמת". קשה ליחס העדר ראיה כזו למקריות בלבד. כאמור, ההאזנות לא הניבו גם מצבור של חלקי ראיות היוצרות יחדיו את התשתית הראייתית הנדרשת.

230. כפי שקבע בית המשפט העליון, בע"פ 216/75 תמיר נ' מדינת ישראל (פ"ד ל(2) 169), מפי הנשיא אגרנט:

"מקום שהקטגוריה מבקשת להוכיח את אשמת הנאשם בעבירה המיוחסת לו, באמצעות ראיות נסיבתיות, חייבות אלו להצביע, שעה שהן שלובות זו בזו, באורח חד-משמעי על המסקנה שהלה ביצע את העבירה; שאם לא כן, לא תצא ידי חובת ההוכחה המוטלת עליה, אפילו לכאורה."
(שם בעמ' 175).

ועוד הוא אומר:

"במשפט פלילי מן הנמנע, כי בית-המשפט יסתמך, לצורך מסקנתו המפלילה, על הנחה גרידא - אף אם היא סבירה - בדבר קרותה של עובדה רלבנטית, הפועלת לרעת הנאשם, כי אם הכרחי שישתכנע שאכן אותה עובדה יש לה אחיזה בחומר העדות." (בעמ' 7-176)

בענינו לא נמצאו כאמור אותן הראיות שיש בהן כדי לבסס העמדה לדין בגין החשדות שהועלו.

231. אכן, בעולם המשפט, כמו גם בחיים, יש מצבים בהם בשלם המורכב משני חלקים, עוצמת החלק האחד מחפה על חולשת החלק השני. זוהי מעין מקבילית כוחות, בה "ככל שהיסוד הנפשי של עושה העבירה (מבחינת מידת העניין שלו בביצועה) רב יותר, יש מקום להסתפק בדרגה נמוכה יותר של היסוד העובדתי... ולהיפך, ככל שמידתו של היסוד העובדתי אצל עושה העבירה, מבחינת איכות תרומתו לביצועה, רבה יותר, כך ניתן להסתפק בדרגה נמוכה יותר של היסוד הנפשי" (ע"פ 8573/96 מרקדו נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(5) 481, 549).

נראה כי במקרה דנן לא ניתן להתגבר על הקשיים בהוכחת היסוד העובדתי, באמצעות דרגה גבוהה יותר של יסוד נפשי, ואף לא להיפך, שכן בעניינו שני היסודות גם יחד אינם מוצקים דיים, על-מנת לבסס אפשרות סבירה להרשעה כנדרש.

232. אציין לבסוף, כי אני מודע, כמובן, להשלכות אפשריות של החלטתי זו על כתב האישום שהוגש נגד דוד אפל (ת.פ. 8116/03 בבית משפט השלום בת"א), בנוגע לסעיף האישום הראשון המייחס לאפל מתן שוחד לשרון בגין הפרשיות נשוא החלטה זו. ברם, לא אעסוק בהשלכות אלה במסגרת החלטתי זו, והן יידונו בנפרד.

מני מזוז